

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Role regionálních mocností v řešení konfliktů a udržení míru a
bezpečnosti – případová studie Ruské federace**

Bc. Karolína Šteflíčková

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program: Mezinárodní vztahy
Studijní obor: Bezpečnostní studia

Diplomová práce
**Role regionálních mocností v řešení konfliktů a udržení míru a
bezpečnosti – případová studie Ruské federace**
Bc. Karolína Šteflíčková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených
pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021 .....

Poděkování:

Chtěla bych tímto způsobem poděkovat PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za cenné rady a pomoc při vypracování své diplomové práce.

Plzeň, duben 2021

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1 Definování pojmů region a regionální mocnost.....	11
1.2 Role regionálních mocností v udržování bezpečnosti a stability.....	18
2 ZAHRANIČNÍ POLITIKA RUSKÉ FEDERACE	27
3 VÝCHODNÍ EVROPA A ZAKAVKAZSKO	39
3.1 ROLE GARANTA BEZPEČNOSTI.....	40
3.1.1 Zakládání regionálních bezpečnostních organizací	41
3.1.2 Bilaterální bezpečnostní spolupráce.....	50
3.1.3 Dohlížení na dodržování nastolených norem a pravidel.....	54
3.1.4 Poskytování materiální a finanční pomoci.....	58
3.2 ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ – ZAKAVKAZSKO	61
3.2.1 Rusko-gruzínský konflikt – Abcházie a Jižní Osetie.....	61
3.2.2 Konflikt o Náhorní Karabach.....	68
3.3 ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ – VÝCHODNÍ EVROPA	73
3.3.1 Konflikt v Podněstří	74
3.3.2 Anexe Krymu a konflikt na východě Ukrajiny	78
ZÁVĚR.....	86
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	93
RESUMÉ.....	107
PŘÍLOHY.....	109

ÚVOD

Ruská federace tradičně chápe celý postsovětský prostor jako oblast výhradně svého vlivu a má úzké vazby na většinu států v dané oblasti. Tím, že byl tento prostor dříve součástí jednoho celku, Sovětského svazu, mají tyto státy mezi sebou silné vazby na ekonomické, politické, kulturní, ale i bezpečnostní úrovni. Nicméně míra spolupráce mezi státy, respektive mezi dominantní mocností této oblasti a zbylými státy, se v mnohém liší. I když ve většině případů spolu tyto státy od rozpadu Sovětského svazu spolupracují a mají dobré vztahy, což dokazuje například velká míra integrace mezi postsovětskými státy, není tomu tak vždy a u všech těchto států. Postoj k Rusku jako dominantní mocnosti regionu se u jednotlivých států, spadajících do této oblasti, liší a vedle regionální spolupráce proběhlo od rozpadu Sovětského svazu několik konfliktů, přičemž na většině z nich má Ruská federace svůj podíl nebo minimálně tyto konflikty nenechala bez povšimnutí.

Ve své diplomové práci se budu zabývat Ruskou federací jako regionální mocností v regionech východní Evropa a Zakavkazsko. V práci se nebudu zabývat celým postsovětským prostorem, protože vzhledem k omezené kapacitě diplomové práce by nebylo možné obsáhnout dostatečně do hloubky aktivity Ruska ve všech regionech této oblasti. Tyto dva konkrétní regiony jsem si zvolila z několika důvodů. Východní Evropa a Zakavkazsko mají mnohé společné, a to především to, že od rozpadu SSSR se ve státech spadajících do těchto oblastí Rusko do velké míry angažovalo v místních konfliktech či při jejich řešení. Zajímavé také je, že se na území některých států zvolených regionů nachází tzv. kvazistáty¹, které jsou ze strany Ruské federace podporovány, což je dalším aspektem, kterým bych se v souvislosti s udržováním míru a bezpečnosti a celkové (de)stabilizace regionu chtěla zabývat. U těchto dvou regionů také

---

¹ Jedná se o politické entity, jež mají všechny atributy státnosti (politický systém, ozbrojené síly, zahraniční politiku atd.), jinak řešeno mají vnitřní suverenitu. Nicméně postrádají vnější suverenitu, tedy uznání od ostatních států mezinárodního systému. Formálně jde stále o část jiného státu, která je ovládána separatistickou mocí, která však není dostatečně silná, aby si zajistila nezávislost na domovském státě (Miarka 2020: 1).

můžeme pozorovat jak jasné příklady destabilizace ze strany Ruské federace – příkladem je dění na Ukrajině –, tak příklady snahy o ukončení konfliktů a stabilizaci oblastí například v nedávno obnoveném konfliktu o Náhorní Karabach. V této oblasti také působí některé mezinárodní organizace právě pod vedením Ruské federace. Příkladem organizací zaměřující se konkrétně na udržení bezpečnosti je Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti nebo Společenství nezávislých států.

Co se týče konkrétního vymezení regionů, tak do Zakavkazska jasně řadíme tři státy: Arménii, Ázerbájdžán a Gruzii, avšak s východní Evropou je to složitější. Autoři často východní Evropu vymezují různými způsoby. Někteří do ní řadí také Pobaltí, případně Bulharsko či Rumunsko, nicméně pro účely této diplomové práce jsem si východní Evropu vymezila pouze třemi státy, a skládá se tak z Ukrajiny, Běloruska a Moldavska. Totožným způsobem je východní Evropa vymezena například v knize *Politika Ruské federace v postsovětském prostoru a střední Evropě* (Jan Hodač – Petr Strejček 2008). Takto jsem si region pro účely své práce vymezila ze dvou důvodů. Jednak se výše zmíněné pobaltské státy od Ruska, jakožto dominantní mocnosti regionu, distancovaly, a již od rozpadu Sovětského svazu se začleňují plně do struktur západních. A za druhé, oba regiony, kterými se budu ve své práci zabývat, jsou bývalé sovětské regiony, respektive státy sem spadající, které byly dříve součástí jednoho celku, což zase nesplňují státy jako právě Rumunsko nebo Bulharsko. Dále, jak již bylo zmíněno výše, se v těchto regionech nacházejí také tzv. kvazistáty, neboli mezinárodně neuznané státní celky, které jsou ze strany Ruska většinou podporovány. Ve východní Evropě se jedná především o problematiku Krymského poloostrova a Doněckou a Luhanskou republiku, nacházející se na území Ukrajiny. Dále potom Podněstří, které se nachází na území Moldavska. V Zakavkazsku potom můžeme nalézt problematiku Náhorní Karabach, který je enklávou na území Ázerbájdžánu s většinovým obyvatelstvem arménského původu, a dále potom Jižní Osetii a Abcházii, které jsou *de iure* stále součástí Gruzie, *de facto* však nikoliv.

Oba tyto regiony byly pochopitelně dříve společně s Ruskem součástí Sovětského svazu a stejně jako ovlivnil rozpad tohoto celku samotnou Ruskou federaci, tak do velké míry ovlivnil zbylé státy a regiony. V regionu Zakavkazska bylo po rozpadu vidět, že existence Sovětského svazu udržovala místní stabilitu, protože od devadesátých let se region začal destabilizovat. Tento region se také poměrně těžce adaptoval na změny souvisejícími s rozpadem, co se týče ekonomiky. Dalším problémem Zakavkazska je do určité míry pestrost a fragmentace místních etnik, která se zde nekryjí s hranicemi států. Východní Evropa je poté méně heterogenní než region Zakavkazska, nicméně i zde vypluly napovrch od rozpadu Sovětského svazu určité problémy, ať už ekonomické nebo bezpečnostní. V této oblasti se nacházejí státy, které jsou na Rusku do velké míry ekonomicky závislé, ale na druhou stranu jsou (především pak Bělorusko a Ukrajina) pro Rusko strategicky velmi důležité.

Důvodem, proč jsem si toto téma zvolila, je to, že pokud chci zkoumat roli Ruska jakožto regionální mocnosti v řešení konfliktů a udržování bezpečnosti, pak je volba výše zmíněných dvou regionů ideální, neboť se jedná o oblasti, které má Rusko potřebu neustále do velké míry ovládat a v nichž se odehrávalo/odehrává několik konfliktů, na kterých má Rusko podíl, nebo se v nich minimálně velmi angažovalo, či stále ještě angažuje. Také je z mého pohledu zajímavé na této práci to, že Ruská federace není typickou regionální mocností a většina autorů chápe Rusko jako primárně světovou mocnost a pohled na něj, jakožto na regionální mocnost, je spíše ojedinělý, takže i v tomto ohledu bude mít moje práce přínos.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jestli politika Ruské federace, jakožto regionální mocnosti, východní Evropu a Zakavkazsko spíše destabilizuje, nebo naopak přispívá v těchto oblastech k udržování míru a bezpečnosti. V souvislosti s touto prací jsem si stanovila tři výzkumné otázky, kterými jsou: Jaké aktivity, pokud nějaké, ruské regionální politiky ve východní Evropě a Zakavkazsku vedou ke stabilizaci těchto regionů? Jaké aktivity, pokud nějaké, ruské zahraniční politiky ve východní Evropě a Zakavkazsku vedou

k destabilizaci těchto regionů? Jaké strategie, typické pro regionální mocnosti, využívá Ruská federace ve východní Evropě a Zakavkazsku? V práci obecně zmapuji regionální politiku Ruské federace, a to, jakým způsobem Rusko zasahuje do dění v jednotlivých státech, jakou roli hrálo v konfliktech, které se od rozpadu SSSR zde odehrály, a také se zde budu zabývat prostředky, jakými se Rusko snaží o bezpečnostní stabilitu, jako jsou například regionální bezpečnostní organizace. Jako výzkumné období jsem si stanovila období mezi lety 1991 až 2020. Takto jsem si výzkumné období vymezila proto, že na počátku 90. let 20. století došlo k již zmiňovanému rozpadu Sovětského svazu, tudíž došlo k výrazné transformaci celé oblasti a vztahů mezi jednotlivými státy, a zároveň jsem si zvolila rok 2020 jako závěrečný proto, aby byly výsledky zkoumání co nejaktuálnější.

Tato diplomová práce je koncipovaná jako jednopřípadová studie rolí regionálních mocností v řešení konfliktů a udržování mezinárodního, resp. regionálního míru a bezpečnosti. Budu analyzovat zahraniční politiku dané mocnosti a vliv této politiky na vybrané státy dvou konkrétních regionů postsovětského prostoru, a to východní Evropy a Zakavkazska.

Práci jsem rozdělila do několika tematických kapitol. První kapitola bude teoretická. V ní představím pojetí regionální mocnosti, s nímž v diplomové práci pracuji, a popíši role a funkce, které se s tímto typem státu váží, a možnosti, jak mocné státy mohou řešit konflikty a udržovat regionální stabilitu a bezpečnost. Následující dvě kapitoly již budou empirické. Ve druhé kapitole se budu zabývat zahraniční politikou Ruské federace, představím tak její základní cíle a směřování, a to jak obecné, tak takové, které se váží přímo na zkoumané regiony. Třetí kapitola bude již zaměřena na regiony východní Evropy a Zakavkazska a bude dělena na tři podkapitoly, a to podle jednotlivých témat, která mi pomohou co nejlépe splnit výše zmíněný cíl práce a odpovědět na nastolené výzkumné otázky. V první části se zaměřím na roli garanta bezpečnosti, kterou by měla regionální mocnost vykonávat, a popíši zde prostředky, jež Rusko využívá k prohloubení spolupráce, případně integrace, tudíž se konkrétně budu zabývat

místními režimy či mezinárodními organizacemi. Dále tím, jak si Ruská federace vymáhá dodržování nastolených pravidel a norem a také poskytováním finanční a materiální pomoci. Následující dvě podkapitoly budou věnovány účasti Ruska na konfliktech, které se v regionech, v mnou vymezeném výzkumném období, odehrály, případně stále odehrávají, a také tomu, jakým způsobem Ruská federace regionální konflikty řešila a jak se k tomu jednotlivé státy regionu stavěly, či jaký postoj stále zaujímají. V první z nich se budu věnovat konfliktům v Zakavkazsku, konkrétně se bude jednat o separatistická území Abcházie a Jižní Osetie a konflikt o Náhorní Karabach, a ve druhé se budu zabývat východní Evropou, konkrétně anexí Krymu, válce na východě Ukrajiny a Podněstří.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Předtím, než se budu zabývat Ruskou federací a jejím působením, jakožto regionální mocnosti ve vybraných regionech, je nutné si v teoretické části nadefinovat a vyjasnit základní pojmy, se kterými budu v této diplomové práci pracovat. Jak již vyplývá ze samotného názvu práce, základními pojmy a koncepty jsou: regionální mocnost a její role při udržování míru, bezpečnosti a řešení konfliktů. V první části teoretické kapitoly se budu proto zabývat pojmem regionální mocnost, přičemž zde představím, jakým způsobem bude v této práci s tímto pojmem nakládáno a jak je regionální mocnost pro účely této práce chápána. V první části teoretické kapitoly, kromě nadefinování si regionální mocnosti, považuji také za důležité nadefinovat si pojem region, a to hlavně z toho důvodu, že jedním z kritérií, která musí regionální mocnost splňovat, je příslušnost k danému regionu, ve kterém působí. Druhá část teoretické kapitoly se bude věnovat bezpečnosti a řešení konfliktů. Konkrétně se bude věnovat tomu, jaké role regionálním mocnostem v rámci udržování míru a bezpečnosti připisujeme, jaké strategie mají k dispozici, a obecně, jakým způsobem mohou mocné státy udržovat stabilitu a bezpečnost v regionu a řešit konflikty.

1.1 Definování pojmů region a regionální mocnost

Již ze samotného slovního spojení *regionální mocnost*, od kterého se celá tato práce bude odvíjet, je patrné, že hlavní roli budou hrát dva základní faktory – *geografický* a *mocenský*. Nejdříve se podíváme na geografickou (regionální) stránku a nadefinujeme si region jako takový. Region je možné chápat několika různými způsoby. Pro účely této práce bude základem vymezení pojmu region autorem Bořivojem Hnízdem v jeho knize *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (1995). Podle tohoto autora je možné rozlišit tři základní typy regionů – panregion, transnacionální politický region a transhraniční region, přičemž nás budou nejvíce zajímat první dva typy.

Prvním je tzv. panregion, který je definován tak, že zahrnuje velký prostor (často se jedná o jeden kontinent), přičemž tento prostor má určité společné jednotící prvky, jež ho zároveň odlišují od jiných panregionů (Hnízdo 1995: 64). Příkladem takového panregionu, který má společné politicko-civilizační elementy, může být Euroasijský panregion v čele s Ruskou federací, přičemž hranice tohoto panregionu se fakticky kryjí s existencí bývalého Sovětského svazu, vyjma Pobaltí (Bahenský 2012: 273). Druhý typ regionu, který nás zajímá, Hnízdo nazývá jako transnacionální politický region a definuje ho následujícím způsobem: „Transnacionálními politickými regiony můžeme nazvat ty oblasti, kdy několik (dva či více) států v rámci určitého panregionu má řadu společných politických ukazatelů (podobné politické kultury, často společnou historii v společném státu, který zanikl, a společnou snahu o vytvoření vlastních integračních institucí“ (Hnízdo 1995: 75). Z této definice vyplývá, že panregion je dále možné dělit na menší, transnacionální politické regiony, které mají řadu společných politických, případně také kulturních či jazykových znaků. U panregionu byl uveden příklad Eurasie, která se kryje s bývalým teritoriem Sovětského svazu, vyjma pobaltských států. Pokud u tohoto příkladu zůstaneme a zamyslíme-li se na základě této definice nad Euroasijským panregionem, bylo by možné za transnacionální politické regiony v rámci této oblasti označit Zakavkazsko, střední Asii a východní Evropu.

Z výše zmíněného vyplývá, že pro definování regionu (ať už se jedná o panregion nebo transnacionální politický region), kromě společných jednotících prvků, které jednotlivé státy regionu sblížují, jako je jazyková, kulturní, politická či náboženská spřízněnost, je důležitá také geografická blízkost. Důležitost geografické polohy tkví v tom, že pokud jsou si státy teritoriálně blízko, znamená to logicky také historickou spřízněnost a větší míru interakce. Například vyšší míru bezpečnostní interakce je možné vysvětlit tím, že státy, které spolu sousedí, mají vyšší tendenci vytvářet bezpečnostní spolupráci mezi sebou než se státy, které se nacházejí v jiných oblastech (Buzan – Waeber 2003: 45). A je logické, že obdobně to bude také v jiných důležitých sférách spolupráce, jako je například

sféra politická, kulturní či ekonomická. A tímto se dostáváme k poslednímu kritériu, které považuji v souvislosti definováním regionu za důležité, a to jsou samotné interakce mezi jednotlivými státy. Podle autorů Buzana a Littla (2000: 442) jsou interakce mezi státy důležité z toho důvodu, že bez interakcí mezi jednotkami nemůžeme hovořit o jakémkoliv systému, a to ani o tom regionálním. Tím pádem region (regionální systém) je možné definovat jako uskupení, které je geograficky ohraničené, přičemž jednotky, jež daný region tvoří, mezi sebou nutně provádějí neustále se opakující interakce (Buzan – Little 2000: 442).

Region je pro účely této diplomové práce tedy vymezen následujícím způsobem. Jedná se o dva a více států, které jsou si teritoriálně blízko, mají společnou historii a společné jednotící prvky, ať už kulturní, jazykové, ekonomické, politické, náboženské či bezpečnostní. A logicky mají tyto státy mezi sebou také dlouhodobé, opakující se interakce, bez nichž by nemohly tvořit jeden (regionální) systém. Jedním z kritérií, které musí regionální mocnost splňovat, je to, že musí být sama součástí regionu, v němž se angažuje a kam projektuje svůj vliv. Geografický faktor v sousloví *regionální mocnost* tudíž odkazuje na to, že daný stát je ústředním hráčem v daném regionu, a to je také důvod, proč bylo na počátku nutné si ujasnit, jakou oblast je možné za region považovat.

Vedle toho, že musí být tento typ státu integrální součástí určitého regionu, musí také logicky ve stejném regionu disponovat mocenskou převahou. Tím pádem, když jsme se vypořádali s geografickou složkou pojmu *regionální mocnost*, můžeme se zaměřit na druhou hlavní složku, a to složku mocenskou, protože termín *mocnost* zkrátka odkazuje na mocenskou hierarchii v mezinárodním systému. Suverénní státy jsou si po právní stránce všechny rovny, nicméně jejich moc a kapacity se liší. V mezinárodním systému můžeme najít státy, které jsou mocnější než jiné. Státy se liší rozlohou svého teritoria, počtem obyvatel, ekonomickou či vojenskou silou, a také v mezinárodním systému můžeme nalézt země, které mají větší politický vliv než jiné, a jsou tak schopny ovlivňovat dění v mezinárodním systému. Z toho důvodu se

v mezinárodním systému rozlišují státy na základě svého vlivu a relativní moci.² Nejčastěji se rozlišují velmoci (*superpowers*), světové mocnosti (*great powers*), střední mocnosti (*middle powers*), malé státy (*small states*) a v současném mezinárodním systému existují také mikrostáty (*micro-states*). Nicméně kromě systémové hladiny analýzy, kde je takováto mocenská hierarchie, existují i jiné hladiny analýzy, jako například hladina subsystému (regionu), kde můžeme nalézt svou vlastní mocenskou hierarchii. Proto existují i další kategorie jako například regionální mocnost (*regional power*), neboli nejmocnější stát regionu (Ponížilová 2016: 40–41). Zde je také nutné uvést, že být mocností světovou a zároveň regionální se nemusí nutně vylučovat, protože v současném mezinárodním systému je možné nalézt státy, jež disponují značnou mocenskou převahou ve svém regionu, tudíž je považujeme za regionální mocnosti, nicméně zároveň jsou natolik mocné, že jsou schopné ovlivňovat dění v celém mezinárodním systému. Jako příklad bych uvedla dva stálé členy Rady bezpečnosti OSN – Rusko a Čínu. V některých případech je dokonce uváděno, že za regionální mocnost můžeme považovat ten stát, který má takovou moc, že by potenciálně mohl ovlivňovat světovou politiku, což regionální mocnost odlišuje například od mocností středních. (Nolte 2007: 9)

Obdobně, jako tomu bylo u pojmu region, je z mého pohledu nutné vysvětlit, jak je pro účely této diplomové práce chápána *moc*. Základní definici moci najdeme v práci Roberta Dahla (1961), jenž moc definuje jako schopnost aktéra A přimět aktéra B udělat něco, co by jinak ze své vlastní vůle neudělal, z čehož vyplývá, že „[...] aktér je mocný tehdy, když dokáže ovlivnit konání jiného aktéra a zároveň odolávat jeho opačnému vlivu“ (Turcsányi 2015: 34). V této souvislosti se nabízí otázka, jakým způsobem mocný stát dokáže ovlivňovat preference jiných, ne tak mocných aktérů v mezinárodním systému.

---

² Relativní moc se definuje ve vztahu k jiným aktérům mezinárodního systému. „Pod tímto názvem se skrývá moc jako vztah, vzájemný poměr působení dvou a více absolutních mocí“ (Krejčí 2014: 131). Absolutní moc je naopak celkový potenciál státu, jeho celkové materiální kapacity (ať už ekonomické, vojenské, demografické či jiné), které jsou použity pro obhajobu a prosazování státních zájmů (Krejčí 2014: 129). Z toho vyplývá, že abychom mohli nějaký stát označit jako regionální, světovou či jinou mocnost, musíme znát primárně jejich relativní moc, tedy moc ve vztahu k jiným aktérům.

S vlastním rozdělením toho, jak mohou státy ovlivňovat chování jiných, přichází například Joseph Nye. Tento autor rozlišuje tři způsoby, jak může stát dosáhnout požadovaných cílů. Jedná se o přinucení (fyzické nastolení požadovaného stavu), přesvědčení (podplacení, podpoření) a přitažlivost (stav, kdy jeden aktér bude sám chtít dělat to, co druhý aktér), přičemž první dva způsoby autor ztotožňuje s tzv. *hard power* a poslední s tzv. *soft power*³ (Tursányi 2015: 34).

Chápání moci se obecně liší i napříč teoriemi mezinárodních vztahů. Obecně největší důraz na moc v mezinárodních vztazích klade realismus, jenž považuje rozdělení moci mezi státy za rozhodující, nebo dokonce moc chápe jako jediný definiční prvek mezinárodní politiky. Realismus však chápe tento pojem velmi úzce, protože ztotožňuje moc primárně s materiálními zdroji⁴, nebo dokonce v některých případech pouze s vojenskou silou. Například Hans Morgenthau (1948: 13) chápe moc ve své knize *Politics Among Nation: The Struggle for Power and Peace* jako kontrolu jednoho aktéra nad myslí a činy jiných aktérů a také tvrdí, že hrozba fyzického násilí je neodmyslitelnou součástí politiky. Je to právě Morgenthau, který považuje vojenskou sílu za nejdůležitější zdroj politické moci státu, nicméně on sám jmenuje i další důležité zdroje, mezi něž patří například zeměpisná poloha, přírodní zdroje, vojenská připravenost, počet obyvatel, rozhodnost a vytrvalost národa a kvalita diplomacie (tamtéž: 14–18). Obecně můžeme rysy realistického myšlenkového proudu shrnout takto: Rozložení moci je nejdůležitější charakteristikou mezinárodního systému a její shromažďování by mělo být cílem každého aktéra. Jakákoliv důležitá otázka

---

³ Měkká síla spočívá ve schopnosti utvářet preference ostatních, jedná se o schopnost lákat a přitahovat. A je spojována spíše s nehmotnými aktivy, jako je například kultura nebo politické hodnoty (Nye 2008: 94–95). Oproti tomu stojí zmiňovaná tvrdá moc, která naopak spočívá ve schopnosti ovlivňovat chování druhých ne pomocí přitažlivosti, ale pomocí nátlaku, použití síly, hrozbami, tresty, odměnami. Jinak řešeno měkká moc spočívá na nehmotných aktivech, tvrdá moc na hmotných.

⁴ Když mluvíme o materiálních zdrojích daného státu, představujeme si pod tím demografické kapacity (počet obyvatel), ekonomickou sílu, vojenskou sílu (počet vojáků, vlastnictví jaderných zbraní, vybavení armády, četnost vojenského vybavení) velikost území, zdroje nerostných surovin a případně také počet vlivných politických spojenců (Ponižilová 2016: 52–53).

týkající se mezinárodních vztahů je odvozena od moci. Moc má více dimenzí, ale rozhodující je materiální základna. Stát je nejdůležitější aktér mezinárodních vztahů a mezi aktéry neustále vládne rivalita a nepřátelství, přičemž státy uvažují racionálně (Drulák 2003: 55).

S mocí pracují i jiné teorie mezinárodních vztahů, které jí také přiřkládají velkou důležitost, nicméně ji již neztotožňují pouze s vojenskou silou. Liberální teorie například tvrdí, že politicko-bezpečnostní dimenze moci nemusí být vždy rozhodující, protože jsou i jiné důležité zdroje moci, jako je dimenze hospodářská, kulturní, etická. A dále tvrdí, že trvalá spolupráce, založená na společném zájmu, je možná, přičemž vyzdvihují pro rozvoj spolupráce důležitost institucí (tamtéž: 72–73). Základní teorie mezinárodních vztahů tak ztotožňují moc státu primárně s materiálními zdroji, i když každý klade důraz na něco jiného. To, že stát disponuje velkými relativními zdroji, je bezesporu nezbytné k tomu, abychom mohli stát klasifikovat jako mocný, nicméně to podle jiných autorů není jediné kritérium. J. Kugler a A. F. K. Organski (1989: 190–191) ve svém textu *The Power Transition: A Retrospective and Prospective Evaluation*, jež se zabývá přechodem moci v čase, přidávají k nezbytným materiálním kapacitám faktor tzv. relativní politické kapacity (*relative political capacity*). Myšlenkou tohoto ukazatele je, že ačkoliv má stát velké mocenské kapacity, nemusí to nutně znamenat, že je schopný své kapacity přeměnit na skutečnou moc, respektive jestli má daný stát reálný vliv na mezinárodní (regionální) politiku. Toto přidané kritérium je rozhodující, protože nám ukazuje, že materiální zdroje, ačkoliv jsou velmi důležité, zdaleka nestačí k tomu, aby byl stát klasifikován jako mocný.

V této diplomové práci chápu proto moc jako vlastnictví rozsáhlých materiálních kapacit, zároveň však i jako schopnost státu tyto materiální kapacity využít k reálnému ovlivňování mezinárodní (regionální) politiky, respektive jako schopnost kontrolovat chování jiných států tak, aby bylo dosaženo požadovaných výsledků. Abychom mohli tudíž stát klasifikovat jako regionální mocnost, je zkrátka nutné, aby splňoval obě tato kritéria.

Výše zmíněná kritéria pro to, aby mohl být stát klasifikován jako regionální mocnost, však stále nestačí, protože ne každý relativně mocný stát s reálným vlivem na regionální politiku můžeme nazývat regionální mocností. A to z toho důvodu, že z tohoto postavení plynou i různé povinnosti, které je nutné, aby takovýto typ státu vykonával, a proto jednotliví autoři zmiňují další kritéria. První takové, které zahrnují ve své práci mezi kritéria regionální mocnosti například autoři Flemes a Nolte (2010: 6–7), je to, že takový stát by si měl svůj vlastní mocenský potenciál uvědomovat, a přijmout tak povinnosti, které z toho plynou, respektive povinnosti, které by měla regionální mocnost v regionu zastávat. Jedná se například o distribuci regionálních veřejných statků, zajišťování bezpečnosti nebo řešení místních konfliktů. Má se totiž za to, že pokud chce být stát vnímán jako regionální mocnost a určovat tak pravidla, musí se také ochotně zhostit role mírotvůrce a dalších povinností, které z toho plynou (Ponížilová 2016: 49–50).

Druhé kritérium je samotný fakt, že aby mohl být stát považován za regionální mocnost, musí tak být vnímán i ostatními státy v regionu, případně i mocnostmi mimo daný region. Dominantní mocnosti regionu si nejen sami nárokují vedoucí postavení, ale zároveň musí být schopné přimět ostatní státy a aktéry, ať už uvnitř či vně regionu, aby přijaly její vedení. Regionální mocnosti bývají také považovány za obhájce regionálních zájmů v meziregionálním a globálním měřítku, a uplatňují tak kooperativní hegemonii (*cooperative hegemony*)⁵ v regionálním kontextu (Destradi 2010: 906).

Z předešlého textu můžeme vyvodit, která kritéria jsou pro mě při definování regionální mocnosti v této diplomové práci důležitá. Za regionální mocnost považuji stát, který splňuje pět kritérií, přičemž tato kritéria se v podstatě shodují s těmi, která definoval Detlef Nolte společně s Danielem Flemesem (2010: 6–7), a to:

---

⁵ Kooperativní hegemonie je spojena se zakládáním regionálních institucí. Jedná o „měkkou“ formu nadvlády, prostřednictvím institucionální spolupráce a je považována za nejvíce přijatelnou strategii pro regionální mocnost, vzhledem k podpoře regionální institucionalizace (Pedersen 2002: 681–682).

- 1) jedná se o stát, který je integrální součástí určitého regionu, ve kterém jakožto regionální mocnost působí;
- 2) daný stát převyšuje svými materiálními kapacitami (demografickými, teritoriálními, ekonomickými, vojenskými) ostatní aktéry v regionu;
- 3) na státy spadající do určitého regionu uplatňuje takovýto stát reálný vliv a celkově má schopnost zasahovat a ovlivňovat regionální politiku;
- 4) dominantní stát si uvědomuje svůj mocenský potenciál a má ambice k tomu ho naplňovat a zastávat povinnosti, jež z takového postavení vyplývají, jako je udržování bezpečnosti v regionu či řešení místních konfliktů;
- 5) ostatní státy regionu, případně jiné světové mocnosti, tento stát vnímají jako dominantní – jeho mocenské postavení je tak potvrzeno i ze strany jiných aktérů.

1.2 Role regionálních mocností v udržování bezpečnosti a stability

Poté, co jsme si v předchozí podkapitole nadefinovali základních pět kritérií, jež by měla regionální mocnost splňovat, můžeme se posunout k rolím a funkcím, které by měla ve svém regionu zastávat, předně tedy role podporující stabilitu a bezpečnost. Na role, které mohou státy v mezinárodním systému obecně hrát, se soustřeďuje tzv. teorie rolí (*role theory*), kterou chápeme jako jednu z analytických a konceptuálních rámců, používaných při analýze zahraniční politiky (Beneš 2010: 73). Průlomový článek, jenž stál u zrodu teorie rolí jako specifického analytického a konceptuálního nástroje k analýze zahraniční politiky, napsal Kalevi Holsti v roce 1970. V článku *National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy* se autor zamýšlí nad dosavadním uvažováním o pojmu *role* a následně přichází s definicí tzv. koncepce národní role (*national role conception*), která se stane základem teorie rolí (tamtéž: 73). Holsti definoval koncepci národní role jako způsob, jak političtí představitelé státu definují závazky, pravidla, rozhodnutí a jednání, která jsou pro jejich stát

vhodná. Dále potom základní funkci, kterou by měl jejich stát dlouhodobě zastávat na mezinárodní scéně nebo případně v subsystému (regionu). Jedná se tedy o představu politických představitelů daného státu o tom, jaká je funkce jejich státu ve vztahu a uvnitř vnějšího prostředí (Holsti 1970: 245–246). Autor ve svém průlomovém článku definuje konkrétně několik rolí, které může stát v mezinárodním systému hrát. Obecně však zmiňuje tři základní typy států, jejichž role rozlišuje na základě jejich přístupu k rovnováze sil a bezpečnosti, dělí je na agresory, obránce a vyvažovače, přičemž tvrdí, že případná nerovnováha mezi těmito rolemi vede k nestabilitě a konfliktu (tamtéž: 234).

V návaznosti na Holstiho společně s přihlédnutím ke konstruktivistickému myšlení, přiřazují autoři Fraizer a Stewart-Ingersoll (2010: 740–741) regionálním mocnostem tři významné role: roli regionálního vůdce (*regional leader*), regionálního ochránce (*regional protector*) a roli regionálního správce (*regional custodian*), přičemž tvrdí, že úspěch regionálních mocností není určen samotnou mocí, nýbrž zodpovědným plněním těchto funkcí, protože mají za to, že neplnění výše zmíněných rolí vede k destabilizaci celého regionu. S tímto přímo souvisí to, co bylo zmíněno již v první části této kapitoly. Pouhý fakt, že stát disponuje rozsáhlými materiálními zdroji, ho dělá samo o sobě mocným, nicméně to nestačí k tomu, abychom ho mohli klasifikovat jako regionální mocnost, a tím spíše jako tu úspěšnou.

Regionální mocnosti, jež hrají vůdcovskou roli, jsou v rámci regionu zodpovědné za zahájení dialogu a ovlivňování preferencí jiných států regionu tak, aby byly více kompatibilní se svými národními zájmy a obecně vedení regionu k lepšímu a stabilnějšímu společenství, přičemž, když nastane bezpečnostní problém, který vyžaduje řešení v rámci celého regionu, se očekává řešení právě od takového státu (Freizer – Stewart-Ingersoll 2010: 741). Možnosti, jak se regionální mocnost stane vůdčím státem, jsou v zásadě dvě. První je založena na dlouhodobých přátelských vztazích v rámci regionu, což snižuje riziko bezpečnostního dilematu a poskytuje to legitimitu jejich vedení. Druhou možností je potom ta, že dominantní stát bude místo přátelských vztahů využívat

své schopnosti a svou dominanci k vyvíjení tlaku na své slabší sousedy v důležitých směrech politiky takovým způsobem, aby jednaly v souladu s jeho národním zájmem (tamtéž: 741). Jednou z konkrétních možností, jak dosáhnout udržení stability v regionu je zakládání bezpečnostních organizací a režimů, což jsou konkrétní platformy, které regionální mocnosti umožňují výše zmíněné zahájení dialogu společně s prosazováním pravidel a norem. Bezpečnostní organizace a režimy tak slouží jako prevence před vypuknutím konfliktu, protože se zde státy zavazují k dodržování nastolených pravidel a norem, čímž se snižuje konfliktní potenciál. A vzhledem k tomu, že má v těchto uskupeních regionální mocnost vedoucí postavení, mohou také sloužit k posilování svého vlivu a k upevňování regionální mocenské hierarchie, přičemž se jedná o nákladově efektivnější a spolehlivé nástroje dominance. Nicméně i pro slabší státy regionu, jakožto příjemce pravidel, nabízí regionální instituce některé příležitosti. Například zde mohou dát najevo své zájmy v rámci širšího fóra a získat tak podporu jiných států, nebo v některých případech a oblastech mohou i pomocí regionálních organizací naopak omezit vliv mocných států (Nolte 2007: 20).

Další role, kterou regionální mocnosti zastávají, je role regionálního ochránce, kdy na sebe přebírají břemeno obrany před bezpečnostními hrozbami, a to jak prostřednictvím bilaterální bezpečnostní spolupráce (garanční pakty), tak prostřednictvím multilaterální spolupráce (mezinárodní organizace). Toto může zahrnovat různé akce, které slouží k zažehnutí bezpečnostních regionálních krizí, a ochranu proti jak vnějším, tak vnitřním hrozbám (Friezer – Stewart-Ingersoll 2010: 741–742).

A třetí výše zmíněnou rolí je role regionálního správce, která spočívá v dohlížení na dodržování určených norem bezpečnostní politiky s cílem snížit riziko bezpečnostního dilematu. Role regionálního správce se dále spojuje se schopností řešit již vypuklé konflikty. Při výkonu této role je také důležité, jaké povahy jsou vztahy mezi ním a dalšími státy regionu. Účinné řešení regionálního konfliktu ze strany mocnosti vyžaduje totiž také určitou míru přátelství mezi

aktéry, aby potom nedošlo k interpretaci případného zásahu regionální mocnosti jako narušení suverenity jiného státu (tamtéž: 741–742).

Je možné si všimnout, že všechny tři výše zmíněné role, tedy role regionálního vůdce, ochránce a správce si jsou podobné a měly by mít stejný cíl – udržet regionální stabilitu a bezpečnost. Proto je důležité zmínit, že se tyto role rozhodně navzájem nevylučují. Podle autorů Friezera a Stewarta-Ingersolla je tomu spíše naopak, protože úspěch v zastávání jedné z rolí pravděpodobně povede k úspěšnému zvládnutí těch ostatních. Když bude regionální mocnost silným vůdcem, pravděpodobně bude schopná poskytnout i lepší ochranu před hrozbami a tak podobně. Jednoduše je tak možné regionální mocnosti připsat obecně roli garanta bezpečnosti. Na základě výše zmíněných definic jednotlivých rolí obecně v této diplomové práci tedy připisuji regionální mocnosti roli garanta bezpečnosti, pod čímž si představuji kombinaci těchto tří rolí – regionální mocnost by měla být ve svém regionu zodpovědná za zahájení dialogu a měla by zakládat bezpečnostní organizace (role regionálního vůdce), měla by chránit státy před hrozbami pomocí bilaterálních či opět multilaterálních paktů (role regionálního ochránce) a role regionálního správce potom spojujeme se schopností řešit již vypuklé konflikty. Dále je také důležité zmínit, že regionální mocnost roli garanta bezpečnosti nevykonává nezištně, nýbrž regionální bezpečnost je samozřejmě také v jejím zájmu, nicméně rozsah a odhodlání tuto roli plnit musí být plně v souladu s jejími národními zájmy (Friezer –Stewart-Ingersoll 2010: 742).

Vedle konkrétních rolí, které regionální mocnosti zastávají, je možné také identifikovat různé strategie, jež mají při jejich výkonu k dispozici. Strategiemi, které mohou regionální mocnosti obecně ve vztazích se slabšími státy regionu využívat, se zabývá ve svém textu například autorka Sandra Destradi (2010: 908–921), kde se konkrétně věnuje pojmům hegemonie (*hegemony*), impérium (*empire*) a vedení (*leadership*), které rozlišuje. Strategii založenou na výkonu vojenské moci označuje jako imperiální. Jedná se o stát, který je v regionu jasně dominantní, pokud jde o materiální zdroje, a v anarchickém prostředí

jednostranně sleduje vlastní národní zájem, jehož naplnění dosahuje nátlakem a v případě potřeby použitím vojenské síly. Regionální mocnosti, využívající takovou strategii, jsou nuceny se uchýlovat k hrozbě vojenské síly, pokud slabší státy regionu neplní jejich vůli, protože jinak riskují ztrátu svého dominantního postavení (Destradi 2010: 909–911).

Na druhé straně spektra potom stojí spolupráce, založená na potřebě dosáhnout společných cílů. Tuto strategii označuje autorka jako vedení a zároveň tvrdí, že existují dva druhy vedení, jež se liší na základě toho, kdo vedení iniciuje (tamtéž: 923). První způsob, jak ustanovit mezinárodní vedení pochází z iniciativy samotného vůdce, který se pokouší identifikovat kolektivní cíle, sdílené normy a hodnoty, jež by vedly k získání následovníků. Tento model odpovídá procesu normativního přesvědčování (*normative persuasion*). Druhý způsob je potom vedení, jež iniciují naopak následovníci, kteří jsou buď příliš heterogenní nebo slabí, aby společného cíle dosáhli bez vůdčího státu. Následovníci tak sami požádají dominantní stát o pomoc, případně o podporu v nějaké konkrétní situaci (tamtéž 924–925).

Mezi těmito dvěma strategiemi (imperiální strategií a strategií vedení) nalezneme strategii hegemonickou. Tuto strategii je mnohem obtížnější definovat. Autorka hegemonickou strategii chápe jako takovou, která je umírněnější než strategie využívaná imperiálními mocnostmi, přičemž jsou místo vojenské síly využívány například pobídky hmotné. A zároveň vedení se od hegemonie liší cíli dominantního státu, podle autorky je totiž zásadní rozdíl v tom, že hegemon si klade za cíl realizovat své vlastní cíle, kdežto vůdce „vede“ skupinu států za účelem realizace jejich společných cílů (tamtéž: 921). Také je nutné dodat, že existuje velké množství definic hegemonie od různých autorů a také velké množství samotných hegemonických strategií, které může regionální mocnost využívat. Autorka rozlišuje konkrétně například tvrdou hegemonii (*hard hegemony*), střední hegemonii (*intermediate hegemony*) a měkkou hegemonii (*soft hegemony*). Tvrdá hegemonie je založena sice také na nátlaku, nicméně umírněnějšími způsoby, než které využívá regionální mocnost, jež zvolila

strategii imperiální. Slabší státy jsou nuceny změnit své chování například prostřednictvím sankcí (především ekonomické povahy, jako je odepření přístupu na trh dominantního státu) nebo politického nátlaku (tamtéž: 918–919). Střední hegemonie je potom zaměřena na poskytování podřízeným státům například hmotné výhody či odměny. Autorka tuto strategii přirovnává k úplatkářství, kdy tvrdí, že se jedná o vliv založený na tom, že dominantní stát slíbí poskytnutí nějaké hmotné výhody či odměny v případě, že slabší stát vyhoví jeho požadavkům (tamtéž 919). Poslední umírněná hegemonie je potom velmi podobná výše zmíněnému vedení, avšak s tím rozdílem, že v tomto případě jsou zájmy hegemonu stále oproti kolektivním zájmům na prvním místě a jedná se o formu hegemonie, která je založena na snaze upravit či přetvořit normy a hodnoty podřízených států (tamtéž: 920). A nakonec tyto tři formy hegemonie je podle autorky možné chápat jako tři různé specifikace stejného konceptu, přičemž přechod z jedné hegemonické strategie do druhé je možný ne-li pravděpodobný (tamtéž: 920).

Vedle konkrétních rolí a strategií, které se regionálním mocnostem připisují a nabízejí, je v této kapitole nutné také blíže rozebrat, jaké jsou konkrétní možnosti pro řešení regionálních konfliktů. Řešení konfliktů je, na základě výše zmíněného, vedle činností, jež preventivně zabraňují jejich vzniku (jako je například zakládání regionálních institucí) jednou z nejdůležitějších funkcí, kterou by měl dominantní stát regionu plnit. Nehledě na fakt, že se jedná vedle udržování míru a bezpečnosti o jeden z hlavních předmětů této diplomové práce, jak již ostatně napovídá její samotný název.

Když se podíváme obecně, jaké jsou současné možnosti jak řešit konflikty v mezinárodním systému, zjistíme, že se jejich regionální mocnosti nabízí na výběr hned několik. Obecně existuje několik způsobů, jak řešit konflikty mírovou cestou. V základní typologii dělíme tyto způsoby na tři základní typy. Prvním je negociace, která je interpretována buď jako dohoda pouze bojujících stran nebo případně s pasivní pomocí třetí strany, což je nazýváno jako tzv. poskytování dobrých služeb. Dále se jedná o mediaci, kterou je možné definovat

jako dohodu bojujících stran, jež je přímo zprostředkovaná třetí stranou. A posledním typem je mezinárodní rozhodčí či soudní řízení, čili závazné rozhodnutí třetí strany (Řehák 2011: 31). Zapojení se do řešení konfliktu takovým způsobem (ať už pomocí mediace, poskytnutí dobrých služeb či rozhodčím řízením) přinese regionální mocnosti zvýšení její prestiže a jedná se také o dobrou příležitost ukázat svou vůdcovskou roli. Pokud by tak dominantní stát nekonal, mohlo by se naopak stát, že dojde k poklesu její reputace jakožto garanta bezpečnosti a mírotvůrce (Wehner 2011: 144).

Nejčastěji se regionální mocnosti v jejím regionu připisuje role mediátora. Měla by tedy intervenovat do konfliktu, nicméně nikoliv za pomoci síly ani s cílem pomoci jedné straně zvítězit, nýbrž s cílem nalézt oboustranně přijatelné řešení, které nejsou strany konfliktu schopné nalézt samy a které bude zároveň vyhovovat také mediátorovi (Řehák 2011: 31). Nicméně, aby se toto povedlo, je nutné, aby byl mediátor nestranný, v čemž by mohl být konkrétně u regionální mocnosti problém. Vzhledem k tomu, že je u mediace velmi důležitá zmíněná nestrannost a nezávislost, volí se jako mediátoři často země, jež se hlásí například k neutralitě, což zaručuje, že nebudou stranit ani jednomu z aktérů sporu. U regionální mocnosti, jakožto mediátora v konfliktu, který se odehrává mezi dalšími státy, spadajícími do stejného regionu, je právě toto problematické, protože je jasné, že v tomto případě má mediátor silné vazby na oba aktéry konfliktu a nestrannost tak není plně zaručena.

V současné době také přispívají k řešení konfliktů, kromě výše popsaných mechanismů, různé donucovací nástroje zahraniční politiky. Jedná se konkrétně o různé typy sankcí. Sankční mechanismy jsou považovány za donucovací prostředky, které mohou být jak vojenské, tak nevojenské povahy. Z toho důvodu, že každý stát je v mezinárodních vztazích svrchovaným aktérem, existuje jen omezený počet možností jak státy donutit k plnění svých povinností, případně je potrestat za jejich špatné chování v mezinárodním systému. Jedním z těchto způsobů je právě uvalování sankcí nevojenského charakteru, přičemž nevojenské sankce mohou směřovat do oblasti diplomatických vztahů,

vojenských či ekonomických styků (Druláková – Trávníčková – Zemanová 2009: 66–67). Nevojenské typy sankcí mají k dispozici jak mezinárodní organizace jako celek, tak státy samostatně. Druhým typem sankcí jsou však zmíněné vojenské sankce (tresty), u kterých chápeme použití síly nebo hrozby silou, což je v současném mezinárodním systému výrazně limitováno Chartou OSN. Vzhledem k tomu, že je Organizace spojených národů systémem kolektivní bezpečnosti, členské státy se podpisem Charty OSN automaticky zavázaly k pokojnému řešení vzájemných sporů, přičemž mandát na použití síly může dát státům pouze Rada bezpečnosti.⁶ Podle Charty OSN požádá Rada bezpečnosti nejprve všechny strany konfliktu o pokojné řešení, pokud se nepodaří řešit spor pokojnými prostředky a Rada shledá, že se jedná o ohrožení světového míru a bezpečnosti, může přistoupit k opatřením vojenské povahy podle článku 42 Charty OSN (Charta OSN 1968: 20–24).

Státy mají dále také k dispozici různé pobídky. V ekonomické sféře to je například poskytování finanční podpory státům, což může sloužit jako preventivní opatření k vypuknutí konfliktu. Od 11. září 2001 došlo k sekuritizaci rozvojové pomoci v tom smyslu, že se rozvojová pomoc začala spojovat s bezpečností, což odráží rostoucí obavy z takzvaných „neúspěšných“ (*failed*) nebo křehkých (*fragile*) států, u kterých se setkáváme s nedostatečným rozvojem, který je v současné době považován za nebezpečný (Pahlman 2015: 51). Finanční pomoc může být tak určena na rozvoj slabších států, přičemž na rozvojovou pomoc je možné nahlížet jak na formu měkké moci (*soft power*), kterou mohou regionální mocnosti využívat ke zlepšení své prestiže, ať už pouze v rámci regionu, nebo celkově na mezinárodní scéně. Tak jako na formu tvrdé moci (*hard power*), kdy se jedná o ekonomické pobídky. Často se totiž setkáváme s tím, že dárcovské země přidělují svou pomoc na základě toho, jestli

---

⁶ Rada bezpečnosti je jedním z hlavních orgánů OSN. RB se zabývá primárně konflikty, které by mohly vést k ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti, protože udržení světového míru a bezpečnosti je jejím hlavním úkolem. Rada také určuje, zda k ohrožení míru a bezpečnosti v konkrétní situaci vůbec došlo, a na základě toho volí své další kroky v řešení krizové situace (Waisová 2011: 143).

se cítí samy ohroženy, a tak směřují svou pomoc tam, kde by potenciálně mohly být ohroženy jejich vlastní zájmy (tamtéž: 52).

Na základě výše zmíněného se budu v empirické části své diplomové práce zabývat rolí Ruské federace jako garanta bezpečnosti, což předpokládají role, jež pro regionální mocnost autoři Fraizer a Stewart-Intersoll stanovili. Regionální mocnost, jakožto garant bezpečnosti, by se měla soustředit na zakládání regionálních organizací a režimů s cílem podpory stability v regionu, na posilování bezpečnostní spolupráce na bilaterální úrovni v podobně bilaterálních bezpečnostních smluv a garancí na dohlížení na dodržování nastolených norem a pravidel a na poskytování materiální a finanční pomoci. Výše byly zmíněny také možné strategie, které má regionální mocnost k dispozici a které mi pomohou analyzovat strategii, již ve vztazích s ostatními státy regionu využívá právě Rusko. Následně se budu také věnovat roli Ruské federace v řešení regionálních konfliktů, což je jeden z dalších důležitých úkolů, jenž by měl dominantní stát v rámci regionu vykonávat. K řešení regionálních konfliktů slouží donucovací (ekonomické sankce, vojenská intervence) a nedonucovací nástroje (mediace, arbitráž, vyjednávání).

2 ZAHRANIČNÍ POLITIKA RUSKÉ FEDERACE

Ruská federace se po roce 1991 stala jedním z nástupnických států bývalého Sovětského svazu a musela se začít vyrovnávat s tím, co to přinášelo. Bylo to právě Rusko, na němž bylo převzít všechny zahraničněpolitické povinnosti po bývalém Sovětském svazu jako například post stálého člena v Radě bezpečnosti OSN, nebo převzetí většiny sovětských zahraničněpolitických dohod, či sovětských jaderných zbraní. Nicméně pozice supervelmoci, kterou Sovětský svaz zastával, Rusku nenáležela. Moskva se musela vypořádat se značnou ztrátou svého vlivu na mezinárodní scéně a nová ruská vláda započala proces transformace domácí i zahraniční politiky. Prvním prezidentem nově vzniklého státu se stal Boris Jelcin, jenž razil spíše prozápadní zahraničně politický kurz, což se však začalo postupně měnit, a to nejdříve v roce 1996, kdy došlo ke změně ministra zahraničí, kterým se v té době stal Evgenij Primakov. Nicméně skutečná změna nastala až po roce 2000, a to díky změně ruského prezidenta, jímž byl jmenován nynější ruský prezident Vladimír Putin (Gill 2015: 42). Rusko se stalo po roce 2000 celkově asertivnějším hráčem, a to zejména ve vztahu k Západu. Zvýšená pozornost začala být věnována regionu postsovětského prostoru společně s Asií (tamtéž: 42). Bobo Lo (2002: 158) dále o zahraniční politice po roce 2000 tvrdí, že nejvýznamnějším strategickým rysem zahraniční politiky Vladimíra Putina byla od samého počátku její sekuritizace a konkrétně zde odkazuje na tři věci – posílení role bezpečnostního aparátu při tvorbě zahraniční politiky, nadřazenost politicko-vojenských priorit nad ekonomickými a jako třetí zmiňuje fakt, že se nastolený asertivní přístup odráží v souhře mezi bezpečnostními cíli a obecnými zájmy.

Když se podíváme na nejnovější *Koncepci zahraniční politiky Ruské federace (Koncepciya vneshney politiki Rossiyskoy Federacii)* z roku 2016, vidíme zde nadefinovaných několik důležitějších cílů, které Ruská federace v rámci mezinárodního systému sleduje. Několik autorů (Trenin 2019, Gill 2015: 47) považuje za nejdůležitější cíl ruské zahraniční politiky znovuoobnovení velmocenského postavení země, případně potřebu ústředního postavení

v mezinárodním systému, což je hned jasné i z tohoto dokumentu. V něm je nastoleno jedenáct základních cílů, přičemž hned ve čtyřech z nich se píše o posílení pozice Ruska v různých oblastech (MID Rossii 2016). Jednak je zde výslovně uvedeno posílení pozice RF jako jednoho z vlivných center mezinárodního systému, dále se jedná o posilování pozice země ve světových hospodářských vztazích (prevence diskriminace ruského zboží, služeb a investic), posilování role Ruska v globálním humanitárním prostoru, popularizace ruského jazyka, vědy, školství, kulturní identity ruských národů a posílení pozice ruských sdělovacích prostředků v globálním informačním prostoru s cílem přiblížit světu ruský pohled na mezinárodní procesy (tamtéž).

Podle Dimitrije Trenina (2019) si Putin od počátku stanovil dva hlavní cíle zahraniční politiky, z nichž jedním z nich je obnovit status velmoci a druhým je zachovat jednotu Ruska, přičemž oba tyto cíle je možné považovat za úspěšné. Ruská federace podle něj potvrdila svou sílu a stát, jenž byl na přelomu 21. století téměř odepsán jako globální mocnost, se o dvě desetiletí později vrátil na mezinárodní scénu jako jeden z největších a nejaktivnějších politických a vojenských hráčů. Nicméně autor dále poznamenává, že získání velmocenského statusu nebylo levné. Konkrétně zmiňuje fakt, že moc Ruska byla postavena na autoritářském základě společně s argumentem, že k potvrzení Ruska jako velmoci došlo v kontextu obnovené konfrontace se Západem. Je však jasné, že Ruská federace dosáhla za Putina obnovení své skutečné suverenity, růst cen ropy umožnil zemi hospodářský růst, reformy ozbrojených sil, jež byly provedeny v roce 2010, poskytly Moskvě účinný nástroj na obranu společně s prosazováním zájmů země a Rusko dosáhlo statusu velmoci. Trenin (2019) nicméně podotýká, že velmocenský status je v tomto případě vojensko-politickým konceptem – Rusko je státem, který je schopný odolat vnějšímu tlaku, je schopný dosáhnout nezávislého politického kurzu a pokud je to nutné, má schopnost se ubránit bez pomoci zvenčí.

Vedle jasného sledování cíle posílit postavení Ruska ve světě najdeme v této *Koncepci zahraniční politiky RF* z roku 2016 také cíle, jež se týkají jak

národní, tak mezinárodní bezpečnosti. Konkrétně zajištění bezpečnosti, svrchovanosti a celistvosti Ruska, ochrana práv a zájmů ruských občanů, nacházejících se v zahraničí, posilování mezinárodního míru a stability za účelem vytvořit spravedlivý demokratický mezinárodní systém založený na konsenzu při řešení mezinárodních problémů. V souvislosti s tím je zde konkrétně vyzdvihována Charta OSN a celkově ústřední role OSN, jakožto hlavní mezinárodní organizace regulující mezinárodní vztahy (MID Rossii 2016). Podle Ministerstva zahraničních věcí RF (MID Rossii 2005) může světové společenství dosáhnout svých cílů a udržet mír a stabilitu pouze prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN. Vyzdvihování role OSN a konkrétně Rady bezpečnosti je logické i z toho důvodu, že Rusko disponuje stálým členstvím v Radě bezpečnosti, jejíž činnost byla vysvětlena v první kapitole této diplomové práce. Post stálého člena Rady bezpečnosti Moskvě zaručuje právo veta na všechny projednávané rezoluce, a to i na takové, které se týkají přímo jeho. Rusko není tudíž možné v rámci OSN za jeho počínání v mezinárodním systému nijak potrestat.⁷

A nakonec v *Koncepci zahraniční politiky Ruské federace* (MID Rossii 2016) nalezneme cíle, jež se týkají mezinárodní a regionální spolupráce, konkrétně jde o vytváření a posilování dobrých vztahů se sousedními státy, o pomoc při odstraňování konfliktů a napětí na jejich území a prevenci vzniku těchto konfliktů, dále pak o rozvoj dvoustranných i mnohostranných vztahů s ostatními státy v mezinárodním systému, případně také s mezinárodními organizacemi a sdruženími, které budou založené na principu rovného a prospěšného partnerství a také na principu svrchovanosti, nezávislosti, pragmatismu, předvídatelnosti, obrany národních priorit a dále potom vytváření nových mezinárodních aliancí, kde bude Rusko aktivním účastníkem.

---

⁷ Hypotetickým případem by bylo, kdyby Rada bezpečnosti danou záležitost již odložila, tak může Valné shromáždění OSN vydat rezoluci, kde Ruskou federaci za nějaký jeho čin odsoudí, ale VS se tím nemůže zabývat, dokud se tím zabývá RB, a kromě rétorického odsouzení nějakého ruského kroku s tím také nic nezmůže.

Rusko, respektive ruské vládnoucí elity, v zásadě pohlíží na mezinárodní systém a na dění v něm dvěma způsoby – prostřednictvím geopolitiky a realistické teorie mezinárodních vztahů. Nesmíme však zapomínat na dlouhotrvající spor o identitu země, jenž tvorbu zahraniční politiky Kremlu také zásadně ovlivňuje, protože způsob, jakým ruské elity interpretují, co je Rusko a jaké je jeho místo ve světě, má zásadní vliv na tvorbu samotné zahraniční politiky a na jeho chování na mezinárodní scéně (Leichtová 2010: 49, 37).

Geopolitika a realistické myšlení se jeví pro ruské politické představitele jako základní nástroj orientace v mezinárodním prostředí. Pro geopolitiku je typické chápání světa jako souboru několika velkých kompaktních panregionů, které se vyznačují především na základě geografických faktorů, a pomocí takového rozdělení světa ruské elity určují mocenskou rovnováhu v systému a identifikují své spojence (tamtéž: 27). S tím souvisí to, že ruská zahraniční politika v praxi do velké míry pracuje s polaritou, což znamená, že se pokouší definovat zásadní mocenská centra v systému – kolik jich je a kdo jsou jejich spojenci (tamtéž: 28). Vzhledem k tomu, že ruská hegemonie, případně znovunastolení bipolarity, jsou v současném mezinárodním systému nedosažitelné, začalo Rusko výrazně prosazovat důležitost multipolárního uspořádání mezinárodních vztahů, v němž bude přirozeně hrát roli jednoho z klíčových pólů a kde je zároveň snaha jakéhokoliv státu o získání dominantního postavení odsuzována (Gill 2015: 47).

Přesvědčení Ruska o tom, že by mělo být považováno za jeden z klíčových pólů v mezinárodním systému, vychází (kromě faktu, že Rusko disponuje rozsáhlými materiálními zdroji) také z geopolitického uvažování, a to především z toho důvodu, že se Ruská federace se svým velkým územím rozkládá hned na dvou kontinentech, což znamená, že sféra ruských zájmů je tak, jak píše autorka Leichtová (2010: 27), „přirozeně geograficky rozvržena po většině severní polokoule“. A pro Rusko se tak přirozeně jeví velikost území jako jeden ze základních mocenských ukazatelů. Skutečnost, že se Rusko rozkládá na takto velkém území, také souvisí s výše zmíněnými spory o identitu země, jinak

řečeno to souvisí s otázkou, jaké je ruské místo ve světě a jestli je možné ho považovat za součást západní kultury, nebo je nutné na něj pohlížet jako na vlastní civilizační okruh (tamtéž: 27).⁸

Prezident Putin⁹ si od svého nástupu do prezidentského úřadu také vytvořil svou představu o tom, kdo Rusko je a kam by mělo směřovat. Rusko má podle něj svou vlastní cestu vývoje, jež vychází ze zvláštnosti ruské historie a kultury, která se odlišuje od ostatních zemí (Gill 2015: 47). Přesvědčení o ruské výjimečnosti tkví v tom, že Rusko není ani evropské ani asijské, ale mělo by tvořit jakýsi most mezi těmito civilizacemi. Má odlišné zájmy než Západ, nemělo by usilovat o integraci se Západem a „[...] bylo předurčeno k ovládnutí euroasijské zemské masy“ (tamtéž: 48). Tento názor, že je Rusko specifickou civilizací, se ostatně překrývá s výše zmíněným euroasiánstvím a s myšlenkami geografa Petra Nikolajeviče Savického, který také považoval Rusko a Eurasii (kterou ztotožňuje s bývalým teritoriem SSSR) za samostatný civilizační okruh (Savický 1993 147–148 cit. dle Krejčí 2014: 548).

---

⁸ Spor o národní identitu, respektive spor o to, kdo je Rusko a kam patří, existuje již od dob carského Ruska. Základními dvěma myšlenkovými proudy jsou západníci (mají za to, že by Rusko mělo přijmout západní hodnoty) a slavjanofilové (považují přijetí západních hodnot za zásadní rozpor v ruské společnosti). Obě skupiny se později rozštěpily na více linií, přičemž jednou z těchto linií je eurasianismus, jenž se odštěpil od slavjanofilského myšlenkového tábora a který považuje Rusko za svébytnou geopolitickou jednotku na pomezí Evropy a Asie a je tak přesvědčen o kulturní, náboženské, politické jedinečnosti ruského státu (Leichtová 2010: 41–44).

⁹ V této kapitole se konkrétně zmiňuji o postojích a vizích ruského prezidenta Vladimíra Putina, což má dva důvody. Prvním z nich je, že kromě období mezi lety 2008–2012, kdy byl vystřídán v prezidentském křesle Dimitrijem Medvěděvem, je Putin v prezidentském úřadu od roku 2000 až do dnešní doby (2021). A druhý důvod, proč se v této kapitole zaměřuji primárně na postoje Vladimíra Putina, je jednoduše ten, že z charakteru ruského režimu a z Ústavy RF vyplývá, že nejdůležitějším aktérem při formování zahraniční politiky státu je právě prezident. „Prezident Ruské federace určuje v souladu s Ústavou Ruské federace a federálními zákony hlavní směry domácí a zahraniční politiky“ (Konstituciya RF 1993: čl. 80). V letech, kdy byl prezidentem Medvěděv a Putin se stal premiérem, se zahraničněpolitický kurz Ruska příliš nezměnil, i když se Putin jako prezident rozhodně jeví jako více asertivní a sebevědomý vůdce, než byl Medvěděv. Během Medvědovovo funkčního období coby prezidenta se dokonce hovořilo o vládnutí ve dvojici (také označované jako *tandemokracie*), tedy docházelo k tomu, že bylo mnohdy těžké odlišit sféru vlivu prezidenta a premiéra, stejně tak jejich názory a podobně (Soukup 2009).

Vedle geopolitického uvažování o mezinárodním systému a nekončících sporů o identitu země je pro ruské vládnoucí elity dalším vodítkem pro orientaci v mezinárodním systému realistické myšlení, což obecně znamená, že chápou mezinárodní systém jako spíše nebezpečné a konkurenční prostředí. Autor Bobo Lo (2002: 103–118) nastiňuje tři teoretické koncepty, jež mají s tvorbou ruské zahraniční politiky spojitost a které zároveň slouží jako důkaz zakotvení uvažování Kremlu o mezinárodním systému v realistické teorii. Jedná se o logiku hry s nulovým součtem (*zero-sum game logika*)¹⁰, rovnováhu moci (*balance of power*)¹¹ a sféry vlivu.

Hru s nulovým součtem Rusko praktikuje nejvíce vůči západním státům a nejvýraznějším důkazem takového přesvědčení je proces rozšiřování NATO (Leichtová 2010: 31). Rusko si totiž nevykládá proces rozšiřování Severoatlantické aliance jako zvyšování bezpečnosti Evropy (a tím i Ruska), nýbrž jako oslabení ruské bezpečnosti na úkor USA, nebo také jako proces zvyšování nenávisti vůči Rusku (tamtéž: 31). Co se týče rovnováhy moci, tak jako její pružnou a efektivní formu můžeme označit multivektorovou zahraniční politikou, již Rusko přijalo po roce 2000 (tamtéž: 33). I v tomto případě se Rusko snaží pomocí multivektorové zahraniční politiky vyvažovat moc Západu, kdy vytváří různé koalice s různými státy mezinárodního systému na základě momentální situace, což Rusku umožňuje nespoléhat se na určité spojence, nýbrž vytvářet flexibilní síť společenství, jejichž aktivita se zakládá na konkrétní momentální potřebě (tamtéž: 33).

Zde je dobře vidět, že je to právě Západ, jenž se stal základním měřítkem pro úspěch či neúspěch, a vztahy Ruska s ním do velké míry ruskou zahraniční politikou definují. Tato tvrzení je možné podložit ruskými oficiálními dokumenty. Určité vymezování se proti Západu (konkrétně proti USA a NATO) můžeme

---

¹⁰ Ve hře s nulovým součtem zisk jednoho hráče znamená ztrátu druhého hráče.

¹¹ Mocenskou rovnováhu chápeme jako „[...] celkovou charakteristiku mezinárodního řádu, podle níž je moc v systému více méně rovnoměrně rozložena mezi několika hlavními aktéry“ (Drulák 2003: 147).

nalézt například ve *Vyhlášece prezidenta RF O strategii národní bezpečnosti RF (Ukaz prezidenta RF O Strrategii nacionalnoy bezopasnosti RF)* z roku 2015, kde se kromě konstatování úspěchů státu v uplynulých letech píše: „Snaha o nezávislou zahraniční a domácí politiku Ruské federace vyvolává odpor Spojených států a jejich spojenců, kteří se snaží udržet si dominanci ve světových záležitostech“ (Rossiyskaya Gazeta 2015). Tato západní politika je zde označována jako politika omezování, kdy je vůči Rusku vyvíjen politický, ekonomický, vojenský a informační tlak. A co se týče Severoatlantické aliance, nalezneme zde tvrzení, že „další rozšiřování Aliance a přiblížení její vojenské infrastruktury k ruské hranici představují hrozbu pro národní bezpečnost“ (tamtéž). Vymezování se proti západním státům, tedy primárně proti Spojeným státům a členským státům NATO, je tedy jednou ze základních charakteristik zahraniční politiky Kremlu.

Posledním konceptem, jenž je ruské zahraniční politice vlastní a pomocí něhož se na mezinárodní scéně orientuje, je prosazování existence přirozených sfér vlivu, což vychází z přesvědčení, že každý velký a mocný stát by měl mít svou vlastní sféru vlivu a pro Rusko je logicky přirozenou sférou jeho vlivu postsovětský prostor, což má jasnou výhodu – ospravedlňuje to ruskou snahu o udržení si vlivu v této oblasti (Leichtová 2010: 34). Postsovětský prostor má tak v ruské zahraniční politice zvláštní místo a pro účely této diplomové práce je důležité zmínit v této kapitole nejprve ruský postoj k němu jako celku, než se budu v následujících podkapitolách věnovat udržování míru, bezpečnosti a řešení konfliktů v konkrétních regionech postsovětského prostoru, které jsem si s ohledem na omezený rozsah diplomové práce zvolila.

Potřeba Ruska udržovat si vliv v postsovětském prostoru a skutečnost, že ho Rusko chápe jako oblast výhradně svého vlivu, kde má politické, ekonomické či bezpečnostní zájmy, s sebou logicky také nese odpor k zasahování či rozšiřování vlivu jiných států v tomto regionu (Balabán 2010: 54–55). Tím se opět dostáváme k rozšiřování západoevropských struktur jako je NATO, případně Evropská unie, o státy postsovětského prostoru, což nese odpor největší,

přičemž negativní postoj k východnímu rozšiřování NATO je hlavní složkou regionální politiky Ruska již od devadesátých let (MacFarlane 2018: 280). Tento ruský postoj potom také zasahuje do suverenity jeho sousedů, kteří si tím pádem nemohou zvolit bezpečnostní struktury podle svého vlastního uvážení. Státy podél ruské západní hranice u Černého moře navíc fungují jako nárazník proti pronikání západního vlivu k ruské hranici. Tato klasifikace suverenity sousedů souvisí s ruským nárokem na sféru vlivu v jeho sousedství, což má přinejmenším dva důsledky. Podle autora MacFarlaneho (2018: 281–283) se jedná o to, že ostatní politické elity v regionu by měly přijmout svou podřízenost dominantní moci (Ruska) a zároveň politické elity mimo region by neměly zasahovat do úsilí dominantní mocnosti o správu „jejího“ prostoru.

Snaha minimalizovat pronikání západních států, západních institucí a hodnot do regionu byla také doprovázena snahou o budování regionálních multilaterálních institucí v rámci postsovětského prostoru v široké škále tematických oblastí, zejména pak v oblasti bezpečnosti a ekonomiky. Tyto instituce potom slouží jako legitimní rámec pro realizaci Ruska, jakožto regionální mocnosti. Podle Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace (MID Rosii 2005) příkládá Rusko spolupráci v rámci regionálních organizací v postsovětském prostoru velkou důležitost. Moskvě regionální organizace, v nichž má výlučné postavení, slouží nejen jako prostředek spolupráce s postsovětskými státy, nýbrž také jako mechanismy, pomocí kterých může dále posilovat svůj vliv v této oblasti. Nicméně ne všechny státy mají k těmto organizacím pod ruským vedením kladný vztah.

S postsovětským prostorem je také úzce spjatá výše zmiňovaná otázka hledání ruské národní identity. Posilování nového eurasianismu společně s geopolitikou, které slouží jako základy pro utváření ruské zahraniční politiky a vůči postsovětskému prostoru se projevují tak, že jestliže je Rusko považované za svébytný kulturní a civilizační okruh na pomezí Evropy a Asie, je nutné, aby bylo chápáno coby regionální mocnost v Eurasii (Kuchyňková 2006: 28). Podle ruských politických elit oprávněná ruská dominance v postsovětském prostoru

ukládá navíc Rusku legitimní práva a povinnosti ohledně zásahu ve věcech jiných bývalých sovětských států. A chování Ruska v postsovětském prostoru odpovídá donucovacímu modelu vedení, přičemž vynucování si regionálního vedení ze strany Ruska zahrnuje jak negativní (nátlak, sankce, narušení energetické podpory, migrační a vízová politika), tak pozitivní (snížení cen energií, investice, dotace, bezpečnostní záruky) prostředky (MacFarlane 2018: 294).

Kreml používá různé výrazy k označení postsovětského prostoru, výrazy jako „blízké zahraničí“, „zóna zájmů“ nebo „zóna privilegovaných zájmů“ (Klein 2019: 7). Ruský prezident Vladimír Putin ve svém projevu k Federálnímu shromáždění v roce 2005 navíc označil rozpad Sovětského svazu za „největší geopolitickou katastrofu“ minulého století (Putin 2005). Toto tvrzení podle ruského portálu RIA Novosti (2017) později vysvětlil tím, že rozpadem byl zničen ruský systém sociální ochrany, byla zastavena některá odvětví hospodářství, ve špatném stavu byla také armáda a miliony lidí skončily pod hranicí chudoby, ale také se po rozpadu SSSR ocitly miliony Rusů za hranicemi státu, což vedlo k velké destabilizaci. Pro ruskou zahraniční politiku je však nejdůležitější poslední problém – ruští občané v zahraničí. Na základě toho se totiž Rusko opakovaně zavazuje k jejich ochraně. „Představa Ruska jako regionální velmoci je důležitou složkou národní identity velkého státu zajišťujícího a ochraňujícího národy žijící na jeho území i v jeho okolí. Takové pojetí vlastní identity umožňuje Rusku uchovat si vliv v blízkém zahraničí, což je pro něj emocionálně (nostalgie a pocit sounáležitosti) důležité, racionálně (z bezpečnostních či ekonomických důvodů) nutné“ (Leichtová 2010: 50).

Zmínku o ochraně ruských občanů v zahraničí najdeme také, kromě *Koncepce zahraniční politiky RF*, v již výše zmíněné *Vyhlášce prezidenta RF o národní bezpečnosti Ruské federace* z roku 2015, konkrétně tam, kde se konstatují úspěchy Moskvy. „Rusko prokázalo svou schopnost zajistit svrchovanost, nezávislost, státní a územní celistvost a chránit práva občanů v zahraničí“ (Rossiyskaya gazeta 2015). Je však důležité poznamenat, že

zajištění bezpečnosti a ochrana ruských občanů za hranicemi Ruska bývá Kreml také zneužíváno k ospravedlňování neoprávněných zásahů do států postsovětského prostoru, přičemž jedním z jasných příkladů byla anexie Krymského poloostrova v roce 2014.¹² Nicméně se nejedná pouze o krymskou otázku, ale také o to, že na území některých postsovětských republik existují takzvané kvazistáty, které jsou ze strany Ruska podporovány.

Se zasahováním Moskvy do vnitřních záležitostí postsovětských států souvisí další věc, kterou bych se v této podkapitole chtěla zmínit, a tou je fakt, že se Rusko oficiálně zavazuje k dodržování mezinárodního práva a mezinárodní právo chápe jako nejdůležitější základ pro činnost všech států v mezinárodním systému (MID Rossi 2005). Na druhou stranu však nemá problém mezinárodní právo porušit, když se mu to hodí, tak jako tomu bylo v případě anexie Krymského poloostrova. Posledních několik let (od roku 2014) jsou na Ruskou federaci uvalovány různé typy sankcí, mířené především od západních států. Například Evropská unie od března 2014 zavedla v reakci na protiprávní anexi Krymu a záměrnou destabilizaci Ukrajiny různé druhy sankcí. Sankce ze strany EU zahrnují například diplomatická opatření (došlo například k pozastavení bilaterálních jednání s Ruskem o vízových otázkách), individuální omezující opatření (zahrnující zmrazení majetku určitým osobám nebo cestovní omezení), omezení hospodářských vztahů s Krymem a Sevastopolem, hospodářské sankce nebo omezení hospodářské spolupráce (Consilium EU 2020).

Takto mířené sankce nejen od EU, ale také například od USA a dalších států, měly velký dopad na ruskou ekonomiku, nicméně na chování Moskvy na mezinárodní scéně dopad neměly. Od počátku roku 2014 klesl směnný kurz rublu k americkému dolaru o téměř 50 %, což bylo do značné míry způsobeno poklesem cen ropy (Wang 2015: 3). Sankce ze Západu se konkrétně zaměřily na

---

¹² Při anexi Krymu sloužila kulturně-etnická sounáležitost Krymu s Ruskem jako jeden z klíčových argumentů pro vměšování se celkově do ukrajinských vnitřních záležitostí (Lídl 2015).

ropný průmysl, na němž jsou ruské příjmy velmi závislé¹³, a ruští odborníci odhadli ztráty způsobené sankcemi na přibližně čtyři až pět miliard ročně (tamtéž: 3). Problém s protiruskými sankcemi však tkví v tom, že se k nim nepřidaly všechny státy a zdaleka ne všechny mocnosti mezinárodního systému. Proto sankce nebyly, co se týče změny ruské agresivní politiky, účinné.

Sankce uvalené ze Západu vedly k ještě většímu ochladnutí vztahů mezi západními státy a Ruskem, což vedlo Kreml ke změně své diplomatické strategie v podobě orientování se na východ, také nazývané jako asijský pivot. Rusko, aby se vyhnulo mezinárodní izolaci, začalo intenzivně pracovat na prohlubování spolupráce se státy, jako je Čína a Indie či Vietnam nebo Severní Korea, což jsou všechny státy, jež se k protiruským sankcím nepřidaly (tamtéž: 4). Pivot do Asie byl původně představován jako krátkodobé taktické opatření, nicméně postupně se stal součástí dlouhodobé ruské agendy a postupně se Asijsko-pacifický region stal novým vývozním trhem pro ruské přírodní zdroje a zbraně (Shagina 2020).

Rusko nahradilo Saúdskou Arábii a stalo se největším dodavatelem ropy do Číny a má se stát také největším dodavatelem zemního plynu (v roce 2019 se uvedl do provozu nový ropovod *Power of Siberia*, jenž zahájil dodávku třiceti osmi miliard kubických metrů ročně po dobu třiceti let) (tamtéž). Ani v obranném sektoru však Rusko nezůstalo pozadu a zvýšilo prodej zbraní do jihovýchodní Asie, čímž se stalo největším vývozcem zbraní do regionu, přičemž nejvíce ruských zbraní putovalo do Indie, Vietnamu, Laosu, Myanmaru, na Filipíny nebo do Indonésie (tamtéž). Hlavními příjemci celkového dovozu z Ruska se po ochladnutí vztahu se Západem staly Čína a Indie a podpora asijských vlád bude pro Moskvu i v budoucnu nadále pro zajištění externího financování klíčová, nicméně nic není zadarmo. Indie i Čína samozřejmě využily izolace Ruska od západních států k diktování si příznivých podmínek pro svůj obchod. Prohlubování spolupráce zejména s Čínou bude mít také podle autorky

---

¹³ Rusko je jedním z největších vývozců energií. Podle odhadu o zásobách z roku 2018 bylo Rusku prokázáno 80 miliard barelů ropy a 47, 8 bilionů m³ zemního plynu (CIA 2021). A Rusko je podle odhadu z roku 2017 na prvním místě, co se týče vývozu zemního plynu, a podle odhadu z roku 2015 na druhém místě (hned po Saudské Arábii) ve vývozu ropy (tamtéž).

Shagina (2020) z dlouhodobého hlediska nepříznivý dopad na ruské aspirace na soběstačnost a technologickou suverenitu a také si nelze nevšimnout výrazné asymetrie, která v rusko-čínských vztazích panuje.

Nakonec je dobré shrnout základní postoje Kremlu k postsovětskému prostoru jako celku. Současná ruská zahraniční politika vůči postsovětskému prostoru se začala rýsovat již v roce 1993 a některé její základní postoje je nutné mít na paměti, protože se od nich odvíjejí konkrétní kroky Moskvy v rámci regionů východní Evropy a Zakavkazska, jež budou dále v mé diplomové práci rozebírány. Jedná se o snahu o reintegraci postsovětského prostoru s cílem posilovat vliv Moskvy, jasný odpor k rozšiřování západních struktur jako je NATO či EU směrem k ruské hranici a důraz na ochranu práv ruských občanů v zahraničí (Kürfürst 2014). A také je možné ještě zmínit, že podle autora Kürfürsta (2014) lze rozdělit ruskou snahu o udržení si vlivu v postsovětském prostoru na dvě etapy. První z nich je ta, kdy hned po rozpadu SSSR měl Kreml spíše defenzivní přístup, založený na nabídce různých integračních projektů, diplomacii a dodržování mezinárodního práva. Přibližně od poloviny první dekády tohoto století se však ruský defenzivní přístup změnil v ofenzivní, což zahrnuje akce, jako je první zastavení dodávek plynu na Ukrajinu v roce 2006, okupace Jižní Osetie a Abcházie v roce 2008 či vojenská anexe Krymu v roce 2014.

3 VÝCHODNÍ EVROPA A ZAKAVKAZSKO

V teoretické kapitole byly kromě jasného vymezení pojmu *regionální mocnost* představeny různé role regionálních mocností a strategie, jež mají dominantní státy při působení ve svém regionu k dispozici, a ve druhé kapitole, již empirické, byla přiblížena zahraniční politika Ruské federace. Tato třetí kapitola bude již zaměřena na Rusko, jakožto dominantní mocnost v postsovětském prostoru, a konkrétně se budu zabývat jeho působením ve dvou regionech – východní Evropě a Zakavkazsku. V teoretické kapitole bylo ukázáno, že regionální mocnosti nemusí nutně usilovat o prosazení své dominance nátlakovými metodami, nicméně u Ruské federace to tak je. Rusko je, jakožto regionální mocnost, ambiciózní a má asertivní přístup k ovládnutí prostoru kolem sebe (MacFarlane 2018: 277).

Region postsovětského prostoru spadá do skupiny regionů, kde není o dominanci jednoho státu vůbec žádných pochyb. Ruská federace svou populací převyšuje počet populace dalších jedenácti států postsovětského prostoru, její hrubý domácí produkt (HDP) je více než dvojnásobek velikosti hrubého domácího produktu dalších jedenácti států, její vojenské výdaje, měřené v roce 2014, jsou více než čtyřnásobně větší než kumulované výdaje jiných států regionu, přičemž vojenské složky RF byly v posledních letech výrazně modernizovány a rekrutovány k vojenské činnosti v regionu (tamtéž: 277–278).

Rusko dále stojí za založením několika regionálních institucí, působících v postsovětském prostoru, v nichž samo disponuje dominantním postavením. Jedná se o Společenství nezávislých států (SNS), Organizaci Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB) nebo o Euroasijskou hospodářskou unii (EEU). Ruské politické elity jasně usilují o regionální vedení a věří, že mají právo tak činit, přičemž jejich vedení, jak již bylo zmíněno výše, řadíme na asertivní konec spektra regionálního vedení (tamtéž: 278). Přirovnala bych tento ruský způsob k imperiální strategii, jež byla popsána v první kapitole. A především tak Rusko tento asertivní přístup využívá směrem k západnímu okraji regionu (Ukrajina,

Bělorusko, Moldavsko) a směrem k zakavkazským státům (Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán), což je spojeno opět s pronikáním Západu do těchto regionů, z čehož má Rusko obavy. Přístup ke střední Asii je potom do určité míry odlišný, což je dáno naopak velkým vlivem Číny v této oblasti (tamtéž: 278).¹⁴

A nakonec v regionech Zakavkazska a východní Evropy můžeme také nalézt několik doposud nevyřešených konfliktů (jejich umístění viz Příloha č. 1), které je možné označit obecně jako zamrzlé konflikty.¹⁵ Do těchto konfliktů se Ruská federace přímo zapojuje, a to ne pouze v roli mírotvůrce, ale sehrává zde mnoho dalších rolí. Tyto typy konfliktů totiž Rusku také zajišťují kontrolu ve státech postsovětského prostoru, jichž se přímo týkají, a zároveň tento typ nestability v zejména v těch prozápadněji orientovaných státech zaručuje oddalování případného vstupu těchto států do západoevropských struktur, jako je NATO, případně Evropská unie, což je pro Rusko žádoucí.

3.1 ROLE GARANTA BEZPEČNOSTI

Pro tuto diplomovou práci jsem si v teoretické kapitole stanovila několik funkcí, jež by měla regionální mocnost, jakožto garant bezpečnosti v regionu, vykonávat. Jedná se o zakládání regionálních institucí s cílem posílit bezpečnost

---

¹⁴ Podle Gigitashviliho (2016) je jedním ze základních ruských národních zájmů potřeba, aby ho jiné mocnosti respektovaly jako velmoc, což zahrnuje také uznání jeho dominance v regionu postsovětského prostoru. Rusko se domnívá, že Západ ho jako velmoc nerespektuje a jeho zásahy do ruských „privilegovaných zájmů“ vnímá jako projev neúcty. S tím souvisí rozšiřování vlivu západních institucí jako je NATO a EU do regionů Zakavkazska a východní Evropy a pozitivní přístup některých států k tomu. Na druhou stranu ve střední Asii posiluje svůj vliv primárně Čína, což Rusko vnímá rozdílně. Pronikání Číny do postsovětského prostoru Rusko nevnímá tak nebezpečně jako pronikání Západu. „Čína vždy projevuje Moskvě úctu. Rusko má vždy všechna fakta o tom, co Čína v regionu střední Asie plánuje dělat, a kdykoliv to bylo možné, Čína se snažila, do svých dvoustranných projektů se středoasijskými státy zapojit i Rusko“ (Gigitashvili 2016). Rusko a Čína mají také v regionu jasně rozdělené oblasti působení – Rusko zajišťuje bezpečnost a Čína se zaměřuje na ekonomickou oblast (tamtéž). Toto by mohlo být bráno jako jeden z důvodů, proč je ruská politika k regionům Zakavkazska a východní Evropy více ofenzivní než ruská politika vůči střední Asii.

¹⁵ Jedná se o konflikty, jejichž vojenská fáze byla ukončena dohodami o příměří, nicméně k vyřešení počátečního problému (v případě těchto konfliktů v postsovětském prostoru k jasnému nadefinování statusu sporných oblastí) nedošlo.

a stabilitu v regionu, vytváření bilaterální bezpečnostní spolupráce zahrnující například ochranu před vnitřními i vnějšími hrozbami, dohlížení na dodržování nastolených norem a pravidel a poskytování materiální či finanční pomoci. V následujících podkapitolách proto budou tyto funkce rozebírány v souvislosti s chováním Ruska jako regionální mocnosti v regionech Zakavkazska a východní Evropy.

3.1.1 Zakládání regionálních bezpečnostních organizací

Jako první se zaměřím na roli Ruské federace v posilování spolupráce a zakládání regionálních mezinárodních organizací a režimů v regionech východní Evropy a Zakavkazska. Na začátek je však důležité poznamenat, že euroasijská integrace jako celek se do velké míry liší například od evropské integrace, a to především, co se týče mocenské otázky, respektive, co se týče rozložení moci mezi jednotlivými aktéry v regionu. V integraci euroasijské neexistují pilíře, jež jsou vlastní evropské integraci – v tomto případě má pojem integrace vyšší geopolitický smysl, demokratické hodnoty jsou zde zakotveny spíše formálně a nelze hovořit o rovnováze moci (Kürfurst 2014). „V euroasijské integraci je jeden jasný hegemon s imperiální zkušeností a revizionistickou politikou, který dominuje prakticky ve všech parametrech, včetně oblasti ekonomické a vojenské, jejíž součástí je rozsáhlý jaderný arsenál“ (tamtéž). Tímto hegemonem je samozřejmě Ruská federace, jež navíc neváhá ve vztazích se slabšími státy regionu využívat nátlakové či silové metody. Podle výše zmíněného autora lze integraci v rámci postsovětského prostoru shrnout jako „pokus Ruska o obnovu vazeb z dob SSSR tak, aby byla vytvořena oblast nezpochybnitelného ruského vlivu“ (tamtéž).

Podle Václava Lídla (2015) lze postsovětskou integraci pod vedením Moskvy rozdělit na tři fáze. První fáze začala těsně po rozpadu SSSR a skončila přibližně nástupem Vladimíra Putina do prezidentského úřadu (1991–2001), klíčovým integračním uskupením se v této době stalo Společenství nezávislých

států (SNS). Druhá fáze končí rokem 2011 a je charakterizována snahou nového ruského prezidenta o zdokonalování dosavadních integračních projektů pro potřeby ruské zahraniční politiky společně se zakládáním nových. V této fázi dominovaly uskupení jako Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB) či Šanghajská organizace spolupráce (SOŠ). A třetí fáze euroasijského integračního procesu od roku 2011 je spojována se založením Euroasijská ekonomická unie (EEU), která by měla završit integraci postsovětského prostoru. Pro mou diplomovou práci, konkrétně pro tuto podkapitolu, jsou nicméně nejdůležitější dvě výše zmíněné organizace, jež působí ve východní Evropě a jejichž agendou je udržování bezpečnosti v regionu, tedy Společenství nezávislých států (SNS) a Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB).

Společenství nezávislých států (dále jako SNS) bylo založeno těsně po rozpadu SSSR, hned v roce 1991, a původně bylo založeno s cílem pokusit se o jakousi politickou reintegraci zahrnující všechny státy postsovětského prostoru, avšak ne na sovětském základě, přičemž postupně se k úsilí o reintegraci politickou přidalo také úsilí o reintegraci v bezpečnostní a ekonomickou (Kuchyňková 2006: 18). Jednou z důležitých funkcí organizace se také mělo stát poklidné rozdělení SSSR. Co se týče členství, tak členy tohoto uskupení jsou (společně s Ruskem a dalšími státy)¹⁶ Bělorusko, Moldavsko, Arménie a Ázerbájdžán, s Ukrajinou a Gruzíí je to však složitější. Podle *Ministerstva zahraničních věcí RF* se Ukrajina od roku 2014 nepodílí na činnostech společenství, nicméně oficiálně z organizace neodešla. Ukrajina však zakládající Listinu společenství společně s Turkmenistánem nikdy nepodepsala „tedy *de iure* nejsou členskými státy, ale jsou považovány za členské státy“ (MID Rossi nedatováno b). Gruzie vystoupila v roce 2008 v souvislosti s ozbrojeným střetem s Ruskou federací.

SNS mělo od počátku širokou škálu témat, zahrnovalo spoustu ambiciózních projektů a mělo dojít k prohlubování spolupráce prakticky ve všech

---

¹⁶ Ostatními členy organizace jsou: Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán.

oblastech. Jedná se o koordinaci politik členů v hospodářské oblasti, zahraničních vztahů, obrany, migrační politiky, ochrany životního prostředí a vymáhání práva. Na webu *Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace* (nedatováno b) můžeme nalézt několik aktivit, dohod a případů společného úsilí, konkrétně o udržení bezpečnosti a stability v rámci regionu. Jednou z požadovaných oblastí spolupráce v rámci organizace je vymáhání práva. „Členské státy považují jako jeden z nejdůležitějších úkolů pro zajištění stabilního rozvoje zemí boj proti terorismu, extremismu, organizovanému zločinu, obchodu s drogami, kybernetickým hrozbám, korupci a praní špinavých peněz. V souvislosti s tím je věnována v rámci působení organizace velká pozornost zajištění vnějších hranic a zvyšování intenzity mnohostranné interakce donucovacích orgánů v boji proti této trestné činnosti, ale také v její prevenci“ (tamtéž). Od roku 2013 se také konají každoroční zasedání tajemníků Bezpečnostních rad členských států SNS, což je jedna z platforem pro výměnu názorů a rozvoj společných akcí proti akutním problémům, jež souvisí se zajištěním bezpečnosti a konkrétně s bojem proti terorismu v prostoru SNS (tamtéž). V rámci organizace je také podporována soudržnost státních bezpečnostních orgánů. V roce 2018 byl také schválen v rámci organizace program opatření pro boj proti trestné činnosti za období 2019–2023, jež poprvé sjednotil pět specializovaných bezpečnostních programů v rámci SNS. Podle *Ministerstva zahraničních věcí RF* (nedatováno b) je součástí bezpečnostní agendy v rámci SNS také v různých oblastech školení bezpečnostních pracovníků (konkrétně se zde zmiňují policisté), rozvíjí se také spolupráce ve vojenské oblasti, důraz je kladen na implementaci zásadních dokumentů (jako je například *Koncepce vojenské spolupráce členských států SNS*), jež určují vztahy mezi členskými státy ve vojenské sféře. A v neposlední řadě funguje několik společných vojenských systémů, jako je protivzdušná obrana, monitorování a hodnocení radiační, chemické a biologické situace, společný komunikační systém a pořádání společných akcí, kterých bylo podle webu například za rok 2019 více než sedmdesát.

Další organizací, působící a zabývající se bezpečností ve východní Evropě, je Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (dále jako OSKB), této organizace se však také neúčastní všechny státy těchto dvou regionů. Členem této organizace není Ukrajina, Moldavsko, Gruzie ani Ázerbájdžán, nýbrž pouze Rusko, Arménie a Bělorusko společně s dalšími státy postsovětského prostoru.¹⁷ Hlavními cíli organizace jsou: „posílení míru, mezinárodní a regionální bezpečnosti a stability, kolektivní obrana nezávislosti, územní celistvosti a svrchovanosti členských států, přičemž k dosažení těchto cílů členské státy upřednostňují politické prostředky“ (MID Rossii nedatováno a). Hlavním orgánem OSKB je Rada kolektivní bezpečnosti, kterou tvoří hlavy jednotlivých států. V roce 2017 prezidenti jednotlivých členských států ve svém prohlášení organizaci zhodnotili velmi kladně, například jako „dynamicky se rozvíjející základnu pro rovnou spolupráci, jež poskytuje včasnou a adekvátní reakci na měnící se situaci ve světě“ (tamtéž). V rámci organizace bylo také přijato přibližně padesát různých dohod a protokolů, přičemž zásadní význam má komplex rozhodnutí OSKB o vytváření kolektivních sil, koordinaci zahraniční politiky, strategiích kolektivní bezpečnosti, protidrogové strategii, cestovní mapě pro vytváření podmínek pro využití potenciálu OSKB pro udržení míru v zájmu globálních mírových aktivit OSN a tak dále (tamtéž).

Otázkou však je, do jaké míry jsou SNS a OSKB skutečně efektivní organizace, jež jsou schopné bezpečnost a stabilitu v rámci regionu reálně zajišťovat. Co se týče SNS, tak již během devadesátých let se pozorovatelé začali shodovat na tom, že tato organizace, jakožto jakýsi nástupce SSSR a prostředek v pokračování integrace mezi státy, ve všech oblastech selhal (Kubicek 2009: 237). Podle autora Kubiceka (2009: 242) mělo sdružení jisté problémy od samého začátku. Mnoho z jejích principů, na kterých bylo fungování organizace postaveno, jako respektování státní suverenity, vzdání se použití síly nebo nátlaku byly již od samého počátku porušovány. Počáteční náznaky o neúspěchu organizace také zahrnovaly malé či žádné nadšení pro takovýto typ projektu ze

---

¹⁷ Organizaci společně s Ruskem, Běloruskem a Arménií tvoří Kazachstán, Kyrgyzstán a Tádžikistán.

strany samotných členských států a mnoho z nich do organizace pod nátlakem ze strany Moskvy vstoupilo. Například Ukrajina měla od počátku problémy s představou zavedení jednotné měny, s volným pohybem osob a s kolektivní obranou a zahraniční politikou. Moldavsko odmítalo ratifikovat členství v SNS až do roku 1994 a postoj země se změnil až v souvislosti s represivními zemědělskými cly, jež byly zavedeny ze strany Ruska. Ázerbájdžán vystoupil ze společenství již v roce 1992, jen aby se znovu připojil rok poté, kdy byla svržena tamní vláda a nahrazena vládou více loajální k Moskvě. Gruzie na druhou stranu vstoupila do SNS až v roce 1993 v důsledku ruského nátlaku a v roce 2008 opět vystoupila v souvislosti s ozbrojeným střetem s Ruskou federací (který již sám o sobě svědčí o neschopnosti organizace zajistit stabilitu a bezpečnost a o neschopnosti dodržovat základní pravidla zavedené SNS). Tradičně mezi skeptické a opatrné členy v rámci SNS patřily tedy Ukrajina, Moldavsko, Gruzie a Ázerbájdžán, zatímco státy Arménie a Bělorusko byly k Rusku a jeho záměrům vždy více loajální (Kubicek 2009: 242–244). Absence nadšení a ochoty k větší integraci provázela toto regionální uskupení i nadále, což samozřejmě samo o sobě brání v etablování do efektivní regionální organizace.

Mezi největší problémy SNS patří problémy v oblasti bezpečnosti, což nás zajímá nejvíce. *Smlouva o kolektivní bezpečnosti* v rámci SNS byla podepsána původně jen šesti státy. Velkým problémem v té době je nadále i to, že hlavní bezpečnostní hrozby pro zúčastněné státy plynou buď z jejich vlastní vnitropolitické situace (občanská válka v Tádžikistánu v devadesátých letech, případně nedávné protesty v Bělorusku) anebo od samotných členských států SNS, čímž je ve většině případů míněna Ruská federace jakožto vedoucí stát tohoto integračního projektu. Příkladů je hned několik – ruské vojenské síly rozmístěné v Moldavsku k podpoře podněsterského separatistického hnutí, podpora Ruska separatistům v Gruzii, neustálý nátlak na Ukrajinu, anexe Krymu, podpora separatistů na východě Ukrajiny a tak podobně. Tohle vše samozřejmě podkopává základní zásady organizace, jež má za úkol bezpečnost a stabilitu zajišťovat.

Organizace tak sice napomohla rozpadu SSSR, ale dostát ostatních svých cílů spíše nedokázala. SNS stále funguje hlavně proto, že poskytuje fórum pro diskuzi o problémech, jež se týkají otázek některých oblastí nízké politiky, jako je například železniční doprava nebo spolupráce policejních složek. Organizace je však slabá v hlavních ekonomických, bezpečnostních a politických otázkách. Základním problémem této, ale v zásadě i dalších „ruských“ organizací, je to, co bylo zmíněno již na začátku této podkapitoly. Hlavní slovo má vždy Rusko, jakožto jasný hegemon v postsovětském prostoru, ostatní státy nedokáží žádným způsobem jeho moc vyvažovat, nehledě na fakt, že je Rusko státem, jenž se nebojí proti svým partnerům sdruženým v jedné mezinárodní organizaci využívat svou moc (ať už vojenskou či například v podobě energetických zásob).

Druhá zmíněná organizace, zaměřující se v tomto případě pouze na zajištění bezpečnosti a stability, má také své problémy. OSKB je také na základě svého reálného fungování podle řady ruských i západních expertů hodnocena značně pesimisticky. „Organizace je často vnímána jako specifický bezpečnostní klub autoritářských režimů zemí SNS, předpokládající silové potlačení povstání a separatismu v případě žádosti spřátelených režimů“ (Laryš 2011: 3). Organizace je tak řadou autoritářských režimů, které sdružuje, vnímána jako prostředek k udržování vnitropolitické stability, neboli prostředek, jakým je možné tyto režimy udržet u moci. Činnost organizace je tak tímto značně omezena místo toho, aby byla založena na podpoře společných hodnot, které by členské státy vedly ke vzájemné spolupráci.

Podle autora Laryše (2011: 3–4) je jakékoliv fungování jednotek vedených OSKB omezené pouze na předem plánovaná vojenská cvičení a na rétorické optimistické předpovědi o zlepšení fungování organizace. Nicméně například jednotky KSOR¹⁸, spadající pod vedení této organizace, fungují, i když se

---

¹⁸ Kolektivní síly operativní reakce (KSOR) jsou síly založené v rámci organizace v roce 2009 a jsou pověřeny posláním odrazit vnější invazi a měly by v rámci své činnosti bojovat s tranzitem drog, teroristickými hrozbami, organizovaným zločinem společně s následky přírodních a technických katastrof.

soustředí převážně pouze na společnou realizaci protiteroristických opatření. K celkovému posunu fungování organizace správným směrem by však podle některých ruských expertů mohlo pomoci její větší soustředění i na jiné, především na nevojenské bezpečnostní hrozby. „Perspektivy rozvoje OSKB spočívají zejména v nevojenských oblastech, jako příklad v potírání tranzitu drog, v čemž je organizace relativně úspěšná (mimo jiné i pomocí každoročních společných cvičení Kanal)“ (tamtéž: 4). Další věcí, která by měla být ke zlepšení efektivity OSKB provedena, je přijetí komplexní strategické koncepce, kde by byla podrobně rozpracována strategie budoucího rozvoje organizace společně s tím, že by se mělo více dbát na to, aby byla organizace chápána více jednotně, což by ostatní mezinárodní organizace v mezinárodním systému (autor konkrétně zmiňuje NATO) vedlo ke snaze vést dialogy s organizací jako celkem namísto bilaterální spolupráce s jednotlivými členskými státy (tamtéž: 5).

OSKB byla Moskvou také zpočátku reprezentována jako protiváha k výše zmíněnému NATO, tato organizace však nikdy od svého založení nebyla zapojena do žádné skutečné vojenské akce (i když pořádá každoroční vojenská cvičení). Přestože se od doby založení této bezpečnostní organizace událo v postsovětském prostoru několik konfliktů¹⁹, Rusko při jejich řešení nikdy neusilovalo o zapojení svých partnerů a vždy upřednostnilo jednostranné zapojení do konfliktů způsobem, jež by mohl být vnímán jako demonstrace jeho velkého mocenského postavení před posílením OSKB jako regionální bezpečnostní organizace (Wilson 2017). Přičemž přístup členských států této organizace, například při ruské vojenské operaci na Ukrajině a následné anexi Krymu, byl do velké míry ambivalentní (tamtéž).

Obě výše zmíněné organizace jsou reálně, i přes svůj poměrně optimistický popis na webu *Ministerstva zahraničních věcí RF* v zajišťování bezpečnosti a stability v regionu východní Evropy, Zakavkazska i jinde, spíše neefektivní. Ukrajina, Moldavsko, Ázerbájdžán a Gruzie jsou od samého počátku

---

¹⁹ Válka v Gruzii 2008, etnický konflikt v Kyrgyzstánu mezi Kyrgyzy a Uzbeky v roce 2010.

k organizaci SNS velmi skeptičtí a Ukrajina a Gruzie se navíc na dění organizace již vůbec nepodílí a do organizace OSKB ani jeden z těchto států nevstoupil. Tyto státy se naopak přiblížily k integraci se západními institucemi a také založily některé své vlastní organizace, podporující jejich větší orientaci na Západ.

Regiony východní Evropy a Zakavkazska stály díky své blízkosti k západním strukturám již od rozpadu SSSR mezi zájmy Ruska a Západu, což tyto státy staví do složité geopolitické situace. Již v průběhu devadesátých let se objevili i jiní aktéři (kromě Ruska), kteří měli zájem o posilování vlivu v těchto východních regionech jako například USA, EU či NATO, což jak víme, Rusko dobře nesnáší. Toto otevřelo těmto státům nové pomyslné dveře v oblasti ekonomiky či bezpečnosti, a zároveň to začalo podkopávat ruský vliv v „jeho zóně vlivu“.

Například Ukrajina začala již v roce 1994 přijímat ekonomické reformy a další prozápadní politiky, včetně evropské a americké finanční pomoci a zdrojů, jež posilovaly její suverenitu v době, kdy přicházela do různých ekonomických i politických sporů s Moskvou (Kubicek 2009: 245). Ázerbájdžán uzavřel v roce 1994 smlouvu se západními investory o rozvoji zásob ropy a zemního plynu v zemi, což začalo podkopávat ruský energetický monopol a schopnost Ruska používat své zásoby ropy a zemního plynu jako prostředek nátlaku směrem k jiným postsovětským státům (tamtéž: 245). A v oblasti bezpečnosti se jednalo především o počátek expanze NATO, kdy byl s některými státy východní Evropy uzavřen pakt o *Partnerství pro mír*, jež byl navržen k posílení podpory vojenské spolupráce, a v některých státech, jako je Gruzie či Ukrajina, začala dokonce kampaň za členství v NATO (tamtéž: 245).

Je nutné také zmínit, že některé státy, skeptické k „ruským“ integračním projektům, vytvořily také tzv. skupinu GUAM²⁰ (Gruzie – Ukrajina –

---

²⁰ Organizace pro demokracii a ekonomický rozvoj založena v roce 2001.

Ázerbájdžán – Moldavsko), jež byla vytvořena v reakci na řadu obav zúčastněných států z rozmístění ruských vojenských jednotek na jejich území a z velké kontroly ze strany Ruska nad energetickými zdroji (tamtéž: 246). Postupně se tak začalo ukazovat, že bezpečnost bude hrát zásadní roli a ruské angažmá v konfliktech, jež se od rozpadu SSSR na územích těchto států rozpoutaly, má na orientaci postsovětských států (Západ či Východ) velký vliv. V roce 2005 pak došlo také k vytvoření společenství Demokratická volba (CDC), jehož členy se kromě jiných států staly také Ukrajina, Moldavsko a Gruzie. Toto společenství klade důraz na priority, jako je demokracie a lidská práva, a některé tyto státy daly dokonce zároveň jasně najevo, že by chtěly vstoupit do EU (tamtéž: 246). To bylo také doprovázeno tzv. revolucí růží v Gruzii v roce 2003 a oranžovou revolucí na Ukrajině v roce 2004²¹. Angažovanost západních institucí společně s pozitivním přístupem některých zemí k jejich případné spolupráci vyvolává ze strany Ruska nevoli, která zahrnuje ofenzivní kroky v podobně nátlakových prostředku, ať už se jedná o obchodní sankční mechanismy či vojenské operace. Rusku se však v důsledku těchto kroků podařilo odvrátit od podpisu *Asociačních smluv* s EU pouze Arménii, jež je na Rusku v mnoha ohledech velmi závislá, avšak Ukrajina, Moldavsko a Gruzie tyto dohody podepsaly, přičemž nejvíce tím trpí v souvislosti s agresivními kroky, jež potom ze strany Moskvy následovaly, Ukrajina (Kürfürst 2014).

Na rozdíl od těchto států, jež nemají k těmto ruským integračním projektům příliš kladný vztah, se naopak státy Arménie a Bělorusko jevily vždy spíše jako loajální spojenci Moskvy²², přičemž nejdále došla integrace mezi

---

²¹ Barevné revoluce se uskutečnily v Gruzii, na Ukrajině a v Kyrgyzstánu a jednalo se o změnu vlád v těchto zemích, jež byla doprovázena masovými protesty, připomínající lidová povstání. Je však potřeba zdůraznit, že tyto revoluce nevedly k radikálním změnám celého společenského systému, způsobu vlády a její ideologie. V každé z těchto revolucí došlo k nahrazení staré vlády novou, jež nicméně pocházela rovněž z postsovětské elity. „Barevné revoluce jsou jen prvním krokem k demokratizaci poměrů v bývalých postsovětských republikách. Jsou velkou nadějí, tato naděje by však neměla vyvolávat iluze ohledně tempa a hloubky společenských změn ve východní Evropě a střední Asii“ (Šimov 2016).

²² Oba tyto státy jsou ostatně jako jediné z těchto dvou regionů členy zmíněných organizací, jako je OSKB a EEU (jež jsou brány jako ruské protiváhy západních institucí NATO a EU).

Ruskem a Běloruskem. Vzájemná spolupráce Ruska a Běloruska od rozpadu SSSR sice kolísala podle aktuálních zájmů obou zemí²³, nicméně i přesto došla integrace mezi těmito dvěma státy nejdále. Již od devadesátých let existuje tzv. svazový stát, neoficiálně nazývaný jako Svaz Ruska a Běloruska, či jako Unie Ruska a Běloruska. Podle *Smlouvy o vzniku svazového státu (Dogovor o sozdanii soyuznogo gosudarstva)* mělo být účelem tohoto státu „zajistit mírový a demokratický rozvoj bratrských národů, posílení přátelství, zvýšení blahobytu, vytvoření jednotného ekonomického prostoru, dodržování základních lidských práv a svobod, provádění koordinované zahraniční a obranné politiky, posílení míru a bezpečnosti, vzájemně výhodné spolupráce“ a tak podobně (Informacionno-analiticheskiy portal Soyuznogo gosudarstva nedatováno). Od roku 2000 (od nástupu Vladimíra Putina do prezidentského úřadu) však realizaci takovéto konfederace běloruský režim bojkotuje z toho důvodu, že by to ohrozilo jeho vlastní postavení a moc (Havlíček – Lebduška – Soušková 2020: 12). Na konci roku 2019 uplynulo dvacet let od podpisu výše zmíněné svazové smlouvy a Rusko chtělo pokračovat v prohlubování této integrace, což bylo však Běloruskem smeteno ze stolu (tamtéž: 12).

3.1.2 Bilaterální bezpečnostní spolupráce

Jak jsme si ukázali výše, tak pokus Moskvy o bezpečnostní multilaterální spolupráci mezi státy regionů Zakavkazska a východní Evropy není příliš životaschopný. Na druhou stranu ale všechny postsovětské státy (vyjma Gruzie, Moldavska a Ukrajiny od roku 2014) spolupracovaly společně s Ruskem na vyzbrojování, výcviku či vojenských cvičeních. Ukázalo se však, že Rusko může rozvinout úspěšný model regionální bezpečnostní spolupráce, založený na

---

²³ Což se projevovalo převážně v mezinárodní politice. Například, co se týče krymské anexe, z níž plynuly obavy, že by Bělorusko mohl potkat stejný osud, nebo v Lukašenkově snaze o roli mírotvůrce. Ve válce na východě Ukrajiny. V domácí politice Běloruska se to pak projevilo tím, že od roku 2014 přestal Lukašenkův režim perzekuovat běloruský jazyk a běloruskou kulturu ve veřejném sektoru, aby tak došlo k omezení vlivu ruských médií na běloruský lid (Havlíček – Lebduška – Soušková 2020: 12).

hegemonistickém principu, pouze s těmi územími a státy, jež jsou závislé na ruské vojenské ochraně a postrádají alternativní partnery. Toto platí například pro separatistická území, jako je Abcházie, Jižní Osetie nebo Podněstří a pro slabou Arménii. I z toho důvodu se nejspíše výše zmíněné bezpečnostní organizace nedočkaly přílišného úspěchu (Klein 2019: 6).

Moskva však kromě bezpečnostní spolupráce na multilaterální úrovni rozvíjí vojenskou spolupráci se státy postsovětského prostoru i jinými způsoby, jako jsou právě společná vojenská cvičení na bilaterální úrovni (tedy mimo mezinárodní organizace) nebo spolupráce v oblasti vyzbrojování, výcviku a tak podobně. „Motivace postsovětských států k vojenské spolupráci s Moskvou sahá od očekávání materiálních výhod a touhy vyrovnat vliv ostatních aktérů až po ochranu životně důležitých bezpečnostních zájmů, jež může zajistit ochrana Moskvy“ (Klein 2019: 24). Rusko potom chápe tento typ spolupráce jako způsob, jak efektivněji čelit regionálním hrozbám, avšak zároveň pomocí úzkých bezpečnostních vazeb vytváří jednostranné závislosti postsovětských států k němu (tamtéž: 24).

Rusko začalo po rozpadu SSSR rozvíjet bilaterální bezpečnostní spolupráci v oblasti výcviku bezpečnostních složek. Postsovětské státy totiž, s výjimkou Ruska, neměly po svém osamostatnění vlastní vojenské akademie a byly tak závislé na podpoře ze strany Ruska (tamtéž: 25–26). Velmi úzká je spolupráce na vyškolení bezpečnostních složek v rámci zemí OSKB, především pak co se týče chudších států, jako je Arménie. Intenzivní byla také výcviková spolupráce s Běloruskem, avšak po roce 2014 (po ukrajinské krizi) se tato spolupráce ze strany Běloruska oklešťuje. Se zeměmi jako je Gruzie, Moldavsko a Ukrajina již žádná výcviková spolupráce neexistuje vůbec (tamtéž: 25–26).

Kromě spolupráce v oblasti výcviku a pořádání společných vojenských cvičení vytváří Rusko také takzvané integrované vojenské struktury, přičemž nejpokročilejší integraci v této oblasti má Rusko s Abchází a Jižní Osetií, což

jsou separatistická území v Gruzii. V roce 2014 byla podepsána rusko-abchazská *Smlouva o spojenectví a strategickém partnerství*, jež stanovuje vytvoření společného prostoru pro bezpečnost a obranu. V návaznosti na to byla potom v roce 2016 vytvořena společná silová skupina, jež se skládá z ruských vojenských příslušníků působících na vojenské základně v Abcházii a z abchazských jednotek, přičemž v době ohrožení nebo válečného stavu připadá velení Moskvě (Klein 2019: 26–27). Smlouva na podobné bázi byla podepsána také v roce 2015 s Jižní Osetií a také si klade za cíl vytvořit společný obranný prostor. Rusko se tak zavazuje k zajištění bezpečnosti a ochrany Jižní Osetie i Abcházie, a to včetně obrany „státních“ hranic. Podle autorky nejsou tato území „formálně anektována, ale představují vojenskou základnu Ruska, kde ozbrojené síly obou území představují pouze pomocnou sílu ruské armády“ (tamtéž: 27). Integrované vojenské struktury byly vytvořeny také s Arménií a Běloruskem, nicméně v daleko menší míře a pod záštitou OSKB.

Dále je v souvislosti s ochranou před hrozbami na bilaterální bázi možné zmínit, že již v devadesátých letech Rusko nasadilo své ozbrojené síly do konfliktů v Moldavsku (Podněstří) a v Gruzii (Abcházie, Jižní Osetie), aniž by nicméně dodrželo nezbytný souhlas všech stran konfliktu (případně může být také spekulativní, do jaké míry se jedná o ochranu před hrozbou a do jaké míry o posílení ruského vlivu v daném státu). Nicméně po tom, co se odehrál ozbrojený konflikt mezi Ruskem a Gruzii (2008), došlo ze strany Ruska pomocí novely zákona k rozšíření možnosti nasazení jeho ozbrojených sil za hranicemi Ruska. Tato novela zákona z roku 2009 umožňuje Moskvě nasadit své síly v případě, že jiná země požádá o vojenskou pomoc, v případě odrazu ozbrojeného útoku na ruské vojáky působící v zahraničí nebo při ochraně ruských občanů v zahraničí před ozbrojeným útokem (Klein 2019: 8–9).²⁴ Podle autorky Kleinové (2019: 9) jsou tyto formulace vágní zcela záměrně, protože poskytují Kremlu široké možnosti výkladu k ospravedlnění vojenské intervence v postsovětském prostoru,

---

²⁴ Do té doby zákon o obraně umožňoval Moskvě rozmístit armádu mimo své území jen v případě, že by šlo o potřebu odrazit útok na ruské území či na území ruských spojenců při boji proti terorismu a při vedení mírových operací (tamtéž: 7–8).

jež jdou zcela jasně nad rámec obrany. A takzvaná „ochrana ruských občanů v zahraničí“, jež byla zmíněna i několikrát v předchozí kapitole, dává Moskvě nejvíce efektivní páku, jež je od rusko-gruzínské války využívána stále častěji, a to především v souvislosti s kvazistáty, jež se na území Zakavkazska a východní Evropy nachází, či v případě anexe Krymu.

Dále byla od roku 2008 prováděna vojenská reforma, jež ještě posílila již existující převahu ruských ozbrojených sil. Rusko od roku 2008 rozšířilo v souvislosti s ochranou před vnějšími i vnitřními hrozbami svou vojenskou přítomnost v postsovětských státech (viz Příloha č. 2). A výsledkem je, že ruské ozbrojené síly mají dobré předpoklady k provádění širokého spektra vojenských operací v regionu – od krizového řízení až po boj proti terorismu a jak konvenční, tak nekonvenční válčení. (Klein 2019: 5).

A nakonec je možné zmínit nedávnou podporu Bělorusku v souvislosti s běloruskými prezidentskými volbami v roce 2020 a následnými protesty po celém Bělorusku, jež ohrožovaly vnitropolitickou stabilitu a nejvíce legitimitu Lukašenkova režimu. Kreml však nechtěl ztratit běloruské veřejné mínění tím, že by přímo zasáhl do vnitřní záležitosti státu (viz Ukrajina), tím pádem se zaměřil na neveřejnou formu podpory, jež zahrnovala například vyslání různých ruských expertů, včetně například vojenských poradců či novinářských štábů, kteří nejsou tolik viditelní, nicméně mají zásadní vliv na vývoj situace (Havlíček – Lebduška – Soušková 2020: 13). Kromě toho Putinův režim podpořil Lukašenkův režim dalšími kroky, jako jsou opakované finanční půjčky, společná vojenská cvičení a diplomatická podpora včetně toho, že se Moskva přidala k běloruským protisankcím směřujícím na Západ, či zařadila běloruskou opoziční kandidátku Svjatlanu Cichanouskou na svůj rejstřík stíhaných osob. Nicméně ani tento ruský postup není úplně jednostranný, protože se na druhou stranu začala ozývat z úst ruských představitelů, konkrétně například od ruského mistra zahraničí Lavrova, také kritika počínání běloruského režimu v průběhu demonstrací (tamtéž: 13).

3.1.3 Dohlížení na dodržování nastolených norem a pravidel

Rusko dosahuje dodržování nastolených norem a pravidel, jak bylo již zmíněno v úvodní části do této kapitoly, i to může být z předešlého textu zřejmé, především svou donucovací politikou. Moskva si pomocí donucovacích nástrojů zahraniční politiky snaží vydobýt respekt mezi ostatními státy postsovětského prostoru a posilovat svůj vliv na dění v regionu. Ruská federace si může v zásadě vybrat ze široké škály nástrojů, jež vedou k ovlivnění jiných aktérů v regionu tak, aby bylo jejich chování v souladu s pravidly a normami, jež byly ze strany Kremlu nastoleny. Jedná se o pravidla nastolená v rámci multilaterálních a bilaterálních bezpečnostních smluv, ale může se jednat také o neformální (nepřepsaná) pravidla a normy. U regionu postsovětského prostoru můžeme pozorovat zejména jedno velmi důležité neformálně dané pravidlo, jehož dodržování Moskva od svých sousedů vyžaduje. Tímto pravidlem je uznání jejího výsadního postavení v postsovětském prostoru a nepodkopávání ruského vlivu větší orientací na Západ. Už z předešlého textu je zcela zřejmé, že Rusko nesnáší dobře angažovanost západních států v této oblasti, a pokud má dokonce nějaký postsovětský stát ke spolupráci se Západem zvlášť pozitivní přístup, může se setkat s ruskou donucovací politikou.

Podle Wilsona (2017) se Kreml po roce 2012 začal spoléhat na tři primární metody k více či méně dobrovolnému dodržování nastolených norem Moskvou a pravidel, jež by měli jeho sousedi dodržovat. Jedná se o zlepšování prostředků měkké moci, primárně prostřednictvím vynaložení snahy o podporu pozitivního obrazu Ruska v zahraničí, o ekonomické pobídky či bezpečnostní záruky prostřednictvím OSKB. Tyto prostředky bývají právě využívány jako motivace k tomu, aby postsovětské státy udržovaly nadále silné vazby s Ruskou federací a neporušovaly tak výše zmíněné neformálně dané pravidlo tím, že se budou naopak více odvracet k Západu. Tato politika založená spíše na motivaci k dodržování pravidel pro postsovětské státy, byla ale v zásadě podkopána v roce

2014²⁵, kdy propukla ukrajinská krize, jež je jasným příkladem toho, že je Rusko ochotno v případě, že vnímá ohrožení svých zájmů (v tomto případě se jednalo o ohrožení jeho sféry vlivu v podobě většího zapojení Ukrajiny do západoevropských integračních procesů) přejít od přesvědčování k síle.

Přestože ruské vedení uznává důležitost měkké moci, je pro něj tak pohodlnější ve vztazích se svými sousedy využívat poskytování finančních pobídek, které kombinuje s explicitními i implicitními hrozbami. Státy postsovětského prostoru jsou tak neustále pod ruským tlakem, pokud se jejich politiky neshodují s politikou Moskvy. Jasnými příklady takového přístupu jsou potom události na Ukrajině, v Gruzii a v Moldavsku, jež podepsaly preferenční obchodní dohody s EU (tamtéž). Vojenský nátlak je tak jedním z hlavních prostředků, jak si Moskva vynucuje dodržování norem a pravidel v regionu, a také je to prostředek, pomocí něhož dává najevo nesouhlas s politikou daných států postsovětského prostoru. „Hrozba vojenské síly a rozmístování ruských vojenských jednotek se stala nedílnou součástí ruské donucovací diplomacie, jejímž cílem je přimět ostatní státy, aby se zdržely nežádoucího chování, a naopak se chovaly tak, jak Moskva požaduje“ (Klein 2019: 7).

Vedle vojenských donucovacích prostředků ovládá Moskva také jiné donucovací mechanismy, pomocí nichž vyvíjí tlak na postsovětské státy a vynucuje si dodržování nastolených pravidel a norem. Třemi hlavními nástroji, jež zmiňuje například Cooley (2017), jsou energetické vztahy, dohody o dluzích a například postavení migrantů. Tyto tři jmenované nástroje mohou také sloužit k tlaku na postsovětské státy, aby následovaly ruské vedení ve výše zmíněných organizacích, jako například v EEU a OBSK (Cooley 2017).

Prvním z konkrétních donucovacích nástrojů, jež by mohl být podle autora Cooleyho (2017) dokonce považován za nejdůležitější, je ze strany Ruska kontrola nad cenami energií, nad výstavbou infrastruktury a přepravními

---

²⁵ Když se ostatně také naplno ukázalo, že tato strategie příliš nezabírá, protože státy, jež mají pozitivní přístup k západní integraci, o spolupráci v rámci prohlubování euroasijského integračního procesu pod vedením Ruska příliš nestojí, alespoň ne zcela dobrovolně.

potrubími. Kreml vždy považoval vývoz ropy a zemního plynu jako účinný nástroj zahraniční politiky, včetně kontroly nad tokem plynu do zemí, jež jsou na ruských dodávkách závislé, jako je Ukrajina nebo Bělorusko. Rusko je nejčastěji obviňované z nemístného používání energetických dodávek jako nátlakové páky vůči státům východní Evropy a Zakavkazska, jež některé z nich se snažily v předchozích letech vymanit ze závislosti na Moskvě (Peřková 2007: 9). Jasným příkladem k využívání ruských energetických zdrojů, jakožto donucovacího prostředku v zahraniční politice Ruska, je případ Ukrajiny a případně také Arménie. Rusko obecně při stanovení ceny za svůj plyn uplatňuje pro některé postsovětské země dvojí politiku. Pokud jsou státy k vůči Rusku loajální (Arménie, Bělorusko), mají plyn levnější. Pokud jsou však naopak z pohledu Ruska k němu neloajální, platí za plyn vyšší ceny, což je obecně příklad Ukrajiny (Tichý 2014). Po takzvané oranžové revoluci (2004) se ceny plynu začaly zvyšovat, nicméně po zvolení ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče byl v roce 2010 uzavřen takzvaný *Kharkiv Pact*, což byla dohoda mezi Ruskem a Ukrajinou o prodloužení nájmu základny Černomořské flotily na Krymu na dvacet pět let výměnou za pětadvacetiprocentní slevu na dovoz ruského zemního plynu pro Ukrajinu (dohoda v hodnotě čtyřicet miliard dolarů). Po krymské anexi v roce 2014 byla však tato dohoda ze strany Ruska zrušena a ceny plynu pro Ukrajinu opět prudce stouply (Cooley 2017). V minulosti došlo také několikrát k úplnému zastavení dodávek ruského plynu na Ukrajinu. Moskva dále také využívá příslib dotované energie k ovlivňování Arménie, kde kontroluje veškerý dovoz plynu.

Stejně tak, jako mohou být využívány dodávky plynu jako donucovací případně pobídkový nástroj, mohou být takto využívány i dodávky zbraní a vojenských technologií. Spolupráce Moskvy s postsovětskými státy v oblasti obranných technologií prostřednictvím prodeje, nákupu a společné výroby zbraní a vojenského vybavení je Ruskem podporována již od devadesátých let. Všechny postsovětské státy, kromě Ukrajiny, se totiž spoléhají na jejich dovoz a Rusko tuto závislost některých zemí používá k upevnění své vlastní pozice

v sousedských státech.²⁶ V souvislosti s tím nabídlo například Arménii velkorysý balíček zásilek zbraní výměnou za to, že se s Ruskem dohodla na prodloužení práva Ruska používat vojenskou základnu na její území o dalších několik desetiletí (Klein 2019: 24–25). Moskva využívá vývoz zbraní jako nástroj k udržení si bezpečnostních vazeb a také jako ekonomickou výhodu, jež je poskytnuta opět státům loajálním k Rusku. Například členské státy OSKB odměňuje snížením cen, a také poskytuje svým aliančním partnerům (je-li to v jejím zájmu) vojenské vybavení zdarma (Klein 2019: 24–25). V souvislosti s výhodnými dodávkami zbraní je také možné poznamenat, že například čím horší je bezpečnostní situace, například ve slabé a v mnoha ohledech na Rusku závislé Arménii, tím více zmiňovaná závislost na Rusku roste.

Dalším nástrojem, jež může s energetickým a zbrojním sektorem také souviset, jsou různé dohody o dlužích, respektive dohody o odpuštění nějaké části dluhu. V období před ukrajinskou krizí v roce 2014 nabídlo Rusko Ukrajině krátkodobé financování v hodnotě patnácti miliard dolarů výměnou za to, že zruší svá jednání o dohodě o přidružení k EU. A podobě bylo částečné odpuštění bilaterálního dluhu použito při vyjednávání Moskvy s dalšími státy, aby uzavřely například dohody o bezpečnosti, jasným příkladem je opět Arménie (Cooley 2017). Ani tyto přísliby o ekonomických výhodách však ne vždy zaručují bezmeznou loajalitu. Autor zmiňuje příklad Běloruska, kdy mu byla ze strany Moskvy v roce 2009 poskytnuta nouzová půjčka, aby Minsk uznal nezávislost Abcházie a Jižní Osetie, to se však nestalo (Cooley 2017).

Jako poslední „silová páka“, jež Moskva ve svých vztazích využívá, je její migrační politika. Ta je ovšem využívána primárně ve vztahu Ruska se středoasijskými státy, jež jsou velmi závislé na remitencích pocházejících z Ruska.

---

²⁶ V letech 2000–2016 zaujímal Rusko například 93 % celkového dovozu zbraní do Běloruska a 81 % do Arménie (Klein 2019: 24–25).

3.1.4 Poskytování materiální a finanční pomoci

Posledním úkolem pro regionální mocnost, jež jsem si v souvislosti s výkonem role garanta bezpečnosti stanovila, je poskytování materiální a finanční pomoci. Poskytováním materiální, finanční a rozvojové pomoci si regionální mocnosti získávají větší moc a prestiž v regionu, případně v mezinárodním systému, nicméně se jedná zároveň také o způsob, jímž je možné přispět ke stabilitě a bezpečnosti v regionu. Chudoba a nerovnost ve společnosti může vést k válkám a nestabilitě, proto poskytováním takovéto formy pomoci regionální mocnost přispívá například ke zvyšování prevence před vypuknutím konfliktů, nebo před jinými faktory přispívajícími k nestabilitě, jako jsou například teroristické útoky, obchod s drogami či organizovaný zločin.

Pro ruskou regionální rozvojovou pomoc bylo definováno několik prioritních oblastí. Patří mezi ně „navazování dobrých sousedských vztahů, přispívání k odstranění stávajících či potenciálních ohnisek napětí a konfliktů, zdrojů nelegálního obchodu s drogami, terorismu a organizovaného zločinu, a to zejména v regionech sousedících s Ruskou federací, usnadňování integračních procesů v prostoru SNS, podpora řádné správy věcí veřejných založená na zásadách právního státu a dodržování lidských práv v přijímacích státech a podpora soběstačnosti vlád těchto států při řešení vznikajících problémů [...] a usnadňování rozvoje obchodní a hospodářské spolupráce“ (MID Rossi 2014). Na webu *Ministerstva zahraničí RF* (2014) je také popsáno, komu může být regionální rozvojová pomoc ze strany Ruska poskytována. Jedná se o státy SNS, Abcházii, Jižní Osetii a další státy, jež provádějí politiku dobrého sousedství a spojenectví s RF, a státy, jež se zapojují do mezinárodních sdružení v postsovětském prostoru, státy s dlouhodobými přátelskými vztahy s RF, či rozvojové státy, jejichž spolupráce slouží národním zájmům RF. Z tohoto popisu států, jež mají na rozvojovou pomoc ze strany Ruska nárok, je opět jasně vidět, jak je pro tuto regionální mocnost důležitá loajalita od jeho sousedů.

Rusko se v rámci své oficiální rozvojové pomoci tedy zaměřuje na svůj region (samozřejmě kromě jiných států mezinárodního systému) a v případě mnoha postsovětských zemí se stalo jedním z největších dárců (Zaytsev 2020). Typy programů specifické pro jednotlivé země představují 40 % všech programů a 80 % veškeré oficiální pomoci Ruska (tamtéž). Konkrétně ze zemí spadajících do zkoumaných regionů přijímá nejvíce ruské rozvojové pomoci opět Arménie. V současné době se ruská bilaterální pomoc zaměřuje hlavně na oddlužení, životní prostředí, rozvoj venkova a infrastruktury, zdravotnictví, dostatek vody i potravin a energetiku, „přičemž v souvislosti s rozvojem infrastruktury a zajišťováním potravin věnuje Rusko zvláštní pozornost Kyrgyzstánu, Tádžikistánu a Arménii“ (tamtéž).²⁷

V souvislosti s potravinovou bezpečností a v reakci na celosvětovou potravinovou krizi, jež měla také vliv na euroasijský region a v rámci svého závazku k iniciativě *L'Aqua*, zřídila ruská vláda v roce 2012 Euroasijské centrum pro zajišťování potravin. Na žádost Ruské federace tak poskytuje Světová banka prostřednictvím svých návratných poradenských služeb technickou pomoc za účelem posílení institucionální kapacity tohoto centra. Tato podpora zahrnuje pomoc středisku založenou především na potřebách čtyř zemí, na které se primárně cílí, a těmi jsou Arménie, Kyrgyzstán, Uzbekistán a Tádžikistán (The World Bank 2015). Centrum se zaměřuje hlavně na rozvoj vzdělávacích programů, rozšiřování sítě zajišťování potravin, organizování mezinárodních seminářů a školení zaměstnanců. Hlavním cílem centra je zajistit, aby získané odborné znalosti přispívaly k zajištění větší potravinové bezpečnosti nejen pro občany Eurasie (tamtéž).

Co však k regionální stabilitě a bezpečnosti do určité míry naopak nepřispívá, je rozsáhlá ekonomická podpora ze strany Ruska některým, již v předchozích podkapitolách zmiňovaným, kvazistátům, nacházejícím se na

---

²⁷ Výše ruské rozvojové pomoci státům Zakavkazska a východní Evropy mezi lety 2012–2017 viz Příloha č. 3.

území některých států postsovětského prostoru. Abcházie, nacházející se na území Gruzie, je na Rusku závislá stejně finančně, jako je na něm závislá v oblasti bezpečnosti.²⁸ Jižní Osetie, nacházející se rovněž v Gruzii, je na Rusku závislá (nejen ekonomicky) ještě více než Abcházie, a podle Souleimana a Hocha (2012: 86) je „diskutabilní, zda se dá považovat *de facto* ještě za stát s vnitřní suverenitou, či zda se její postavení více blíží loutkovému státu“. Na ruské podpoře tak zcela závisí samotná „nezávislá“ existence Jižní Osetie.²⁹ Podobný případ můžeme pozorovat i v moldavském Podněstří, jež je rovněž ze strany Ruska výrazně ekonomicky podporováno. V Podněstří působí ruští vojáci proti vůli moldavské vlády, Rusko poskytuje dotace na podporu proruského režimu v Podněstří a ruské firmy vlastní klíčové podněsterské podniky (CRS Report 2014: 48). Finanční pomoc z ruské strany, ať už nepřímou (prostřednictvím například dotací na plyn), či přímo (rozvojová pomoc), jsou spolu s příjmy z vývozu a remitencí od pracovníků ze zahraničí opět klíčovým prvkem, který umožňuje fungování podněsterské ekonomiky a celkově Podněstří umožňuje přežít (Calus 2013).

Tato ruská podpora postsovětským kvazistátům může být na jednu stranu vnímána jako stabilizace těchto oblastí, nicméně zároveň se tím prohlubuje napětí se státy, na jejich území se tyto oblasti nachází, tím pádem to vede spíše k destabilizaci regionu jako celku.

---

²⁸ Například v roce 2009 dalo Rusko na přímou rozpočtovou podporu Abcházie 1,9 miliardy rublů, což bylo 60 % veškerých příjmů do abchazského rozpočtu, a stejný scénář se opakoval i v následujících letech (Souleimanov – Hoch 2012: 86). Rusko dále vyplácí důchody a podporu v nezaměstnanosti lidem, kteří mají ruský pas, a je největším obchodním partnerem Abcházie (tamtéž: 86).

²⁹ Vedle stejných rozsáhlých příspěvků do státního rozpočtu jako u Abcházie Rusko kompletně financuje policii a bezpečnostní složky státu a ruští občané (podnikatelé, členové armády, politici) tvoří více než polovinu osetinské vlády (tamtéž: 86).

3.2 ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ – ZAKAVKAZSKO

Region jižního Kavkazu se jeví jako nejméně stabilní postsovětský region, pokud jde o počet, intenzitu a délku etnických a občanských konfliktů. Celkově se na Kavkaze odehrává celá řada vleklých konfliktů (Abcházie a Jižní Osetie v Gruzii, Náhorní Karabach v Ázerbájdžánu a pokračující nestabilita na ruském severním Kavkaze), jež ohrožují regionální stabilitu a hrozby, přesahují i daný region. Mezi další bezpečnostní problémy regionu patří kriminalita, korupce, terorismus, šíření zbraní hromadného ničení a obchodování s drogami. Kavkaz je také logicky díky vleklým konfliktům, z nichž pramení vysoká úroveň vojenských výdajů a vzájemné nepřátelství mezi zeměmi regionu (Rusko-Gruzie, Arménie-Ázerbájdžán)³⁰, silně militarizovaným regionem (SIPRI nedatováno).

Do dění v regionu se, kromě Ruska, zapojují také jiné mocnosti, zejména pak USA, Evropská unie nebo Turecko, přičemž tyto státy mají v regionu odlišené zájmy a uplatňují vůči zakavkazským státům různé politiky. Zatímco Rusko chápe region Zakavkazska jako oblast výhradně svého vlivu, například Turecko má naopak tendenci zdůrazňovat své etnické vazby s Ázerbájdžánem. Rostoucí zapojení těchto předních mocností na Kavkaze vede k vzájemnému podezírání, anebo dokonce ke konfrontaci (rusko-gruzínská válka v roce 2008). Tato atmosféra geopolitického soupeření také komplikuje práci zde působících bezpečnostních organizací, jež mají snahu zde zajišťovat stabilitu, zejména pak Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), a ke vzniku bezpečnostního vakua (SIPRI nedatováno).

3.2.1 Rusko-gruzínský konflikt – Abcházie a Jižní Osetie

Konflikty, které v současném mezinárodním systému přitahují pozornost, jsou obvykle etnické či teritoriální povahy, a ani postsovětský prostor není

---

³⁰ Ze všech regionů bývalého SSSR je to pouze Kavkaz, kde spolu některé sousední země nemají ani diplomatické vztahy. Diplomatické styky nejsou mezi Arménií a Ázerbájdžánem, přičemž Arménie nemá diplomatické styky ani s Tureckem, a obě hranice jsou uzavřeny. A Gruzie neudrhuje diplomatické vztahy s Ruskem (Markedonov 2018).

výjimkou. V postsovětském prostoru je však jeden zásadní rozdíl, který spočívá v chování zde působící regionální mocnosti. Rusko neustále pohání nutnost posilovat svůj vliv v oblasti postsovětského prostoru, který chápe jako oblast výhradně svého vlivu společně se snahou oslabovat vliv západních států a institucí v této oblasti. Také z toho důvodu umožňuje separatistické tendence, týkající se jiných států regionu, a v mnoha případech menšiny usilující o nezávislost na svém státu podporuje, přičemž není Rusku v tomto případě cizí využít ani agresivní metody, jako příklad lze jednoznačně uvést dění v Gruzii a konkrétně v kvazistátech, nacházejících se zde (jejich poloha viz Příloha č. 4) (Troitskij 2019: 15).

Situace v Jižní Osetii a v Abcházii eskalovala počátkem devadesátých let souběžně s rozpadem Sovětského svazu a v obou případech se jednalo o teritoriální spor, přičemž obě tyto entity se chtěly od svého domovského státu odtrhnout. V prvních letech po rozpadu SSSR hrálo Rusko zásadní roli při zprostředkovávání dohod o příměří v konfliktech v Jižní Osetii (1992), Abcházii (1993–1994), v ukončení gruzínské občanské války (1993) a zajištění nasazení mírové operace v zemi. Byla to tedy Moskva, jež vytvořila politicko-právní rámec mírových procesů v Gruzii.

Na mírových procesech, týkajících se obou oblastí, se Rusko aktivně podílelo společně s dalšími aktéry, jimiž byly logicky strany konfliktu (Gruzie, Abcházie, Jižní Osetie) a dále například OSN nebo OBSE. Konkrétně v Jižní Osetii byla kromě ruských mírových jednotek, jež zde byly rozmístěny, ustanovena mírová mise OBSE, jejíž mandát trval od roku 1992 do prosince roku 2008.³¹ Cílem této mise bylo především zprostředkování mírové dohody mezi konfliktními stranami, přičemž postupně se k tomuto hlavnímu cíli přidaly nové jako například podpora dodržování lidských práv, pomoc při budování

---

³¹ Mandát mise nebyl v roce 2008 prodloužen z důvodu zablokování trvání mandátu ze strany Ruska, jež v roce 2008 uznalo Jižní Osetii a Abcházii jako nezávislé státy, a proto prohlásilo, že mandát OBSE může pokračovat jen v případě, že bude změněn tak, že bude brát v úvahu jejich nezávislost (Česká televize 2008).

demokratických institucí v celé zemi, podpora svobody médií, usnadňování spolupráce mezi konfliktními stranami a tak podobně (OSCE 2020: 49). V Abcházii měla potom na dodržování míru dohlížet od devadesátých let mise OSN, takzvaná mise UNOMIG. Hlavním cílem této mise bylo dohlížet na dodržování příměří mezi stranami konfliktu a zajistit bezpečnost zaměstnanců OSN a dalších humanitárních a mírových pracovníků (Euroskop 2009).³²

Na základě výše zmíněného tak můžeme říci, že i přes angažovanost jiných aktérů to je právě Rusko, jež má ohledně vývoje situace poslední slovo, a hraje tak ústřední roli v konfliktech v Gruzii, a to nejen z důvodu svého aktivního zapojení do mírových procesů, ale také z důvodu svého pozdějšího přímého zapojení do druhé války v Jižní Osetii, kdy se oficiálně stalo jednou ze stran konfliktu. Všechny strany těchto dvou konfliktů měly od Ruské federace různá očekávání. Zatímco Gruzie si zpočátku představovala Moskvu jako možného partnera ve snaze o obnovení své územní celistvosti, separatistické oblasti naopak doufaly v ruskou podporu při svém oddělení od Gruzie (Markedonov 2018).³³ Ruský postoj v této věci byl nicméně po celou dobu trvání konfliktů a následných mírových procesů nejednotný. Podle Souleimanova a Hocha (2012: 80–81) byla ruská zahraniční politika v první polovině devadesátých let ohledně situace v Gruzii velice rozporuplná. Projevovalo se to tak, že přední političtí představitelé Ruska v oficiálních vyjádřeních sice vždy mluvili o dodržování neutrality a dodržení teritoriální integrity Gruzie, avšak co se týče reálné ruské politiky, tak ta vykazovala podporu separatistům. Ani v tomto ohledu však není

---

³² Mise UNOMIG skončila stejným způsobem jako mise OBSE, a to v roce 2009, poté, co Rusko využilo své právo veta v Radě bezpečnosti, a to opět ze stejného důvodu jako v případě Jižní Osetie. Rusko mělo problém s tím, že navržená dohoda upřednostňovala zachování územní celistvosti Gruzie, a dále navrhovalo, aby se z názvu mise odstranilo písmeno G, jež Gruzii označovalo (Euroskop 2009). „Vyloučení zmínky o územní celistvosti Gruzie a změna názvu mise, které by naznačovaly uznání nezávislosti Abcházie, však byla červená čára, kterou západní státy nechťely překročit“ (tamtéž). V hlasování stálých členů Rady bezpečnosti bylo proti pouze Rusko, Čína se hlasování zdržela.

³³ Cílem Abcházie bylo sice uznání Abcházie jako nezávislého státu, nicméně jihoosetinské hnutí mělo jinou představu. Jižní Osetie totiž nikdy neskrývala svůj cíl sjednotit se s ruskou Severní Osetií a stát se tak jedním ze subjektů Ruské federace.

možné tvrdit, že by Rusko po celá devadesátá léta svou reálnou politikou tuto podporu separatistům vyjadřovalo.

Přibližně v polovině devadesátých let Rusko vyměnilo svou neoficiální podporu Abcházie a Osetie za větší sblížení s Gruzii³⁴ (tamtéž: 82). Avšak i přesto, že Rusko pomohlo v druhé polovině devadesátých let upevnit moc v té době nového gruzínského prezidenta, k nějakým výraznějším krokům, jež by podpořily jednotnost Gruzie, nedošlo. „Zdá se, že toto přerušení podpory separatistickým regionům bylo vypočítavým kalkulem směřujícím k udržení ruské pozice mediátora, který jednak nechával Rusku otevřené dveře pro vliv v Abcházii a Jižní Osetii, jednak bránil gruzínské zahraniční politice, aby se orientovala příliš prozápadně“ (tamtéž: 83). Druhým možným vysvětlením je potom samotná nejednotnost mocenských center uvnitř Ruské federace v té době.

Skutečná změna však přichází opět mezi lety 1999–2000 společně s vzestupem moci Vladimíra Putina. Rusko otevřelo Abcházii a Jižní Osetii své hranice, ignorovalo zbrojní a hospodářské embargo vůči Abcházii a zavedlo vízový režim s Gruzii, který se však na toto území nevztahoval, a začalo *de facto* masivně udělovat těmto státům ruské státní občanství³⁵ (tamtéž). Rusko se tak plně odvrátilo od Gruzie a začalo i v oficiální rovině podporovat separatisty, a to jak v politické a diplomatické rovině, tak v bezpečnostní či ekonomické.

Napětí se začalo stupňovat mezi lety 2004–2006, kdy se v roce 2004 v Gruzii odehrála takzvaná revoluce růží a úřadu se ujal nový prezident Saakašvili, jež se začal horlivě snažit o získání kontroly nad separatistickými územími a o začlenění Gruzie do západních organizací NATO a EU, což začalo

---

³⁴ Jako příklad lze uvést vyhlášení blokády na Abcházii, jež vyšla ze setkání prezidentů států SNS v Moskvě v roce 1996. Tato blokáda zahrnovala prohlášení, že Abcházie je nedílnou součástí Gruzie a členské státy SNS tak nebudou vést bez souhlasu gruzínského vlády s abchazskými vládními představiteli jednání v oblastech finančních a jiných a nebudou probíhat ani setkání s politickými či vojenskými představiteli Abcházie (tamtéž: 82).

³⁵ „V pozadí tohoto kroku stojí snaha o ruský vliv v Abcházii a Jižní Osetii. Tím, že se více než 90 % obyvatel v obou secesionistických entitách stalo občany RF, získalo Rusko právní základ pro politické zasahování do záležitostí gruzínských secesionistických subjektů“ (tamtéž).

zvyšovat napětí s Ruskem (Peace Research Center Prague nedatováno a). V roce 2006 se potom na území Jižní Osetie konalo referendum, v němž si obyvatelé odhlasovali s výsledkem 99 % odtržení od Gruzie (Souleimanov – Hoch 2012: 55). Napětí se postupně stupňovalo, až vyústilo do rusko-gruzínské války v roce 2008, kdy se gruzínská armáda pokusila o znovuzískání kontroly nad Jižní Osetií, nicméně své vojáky na podporu separatistům vyslalo Rusko, a gruzínské síly tak nebyly schopny odolat ruským nájezdům z Abcházie a Jižní Osetie (Peace Research Center Prague nedatováno a).³⁶ Druhá válka v Jižní Osetii skončila dohodou o příměří, jež byla pod záštitou Evropské unie zprostředkována francouzským prezidentem Sarkozym a byla podepsána ruskými představiteli, představiteli Gruzie i představiteli separatistických oblastí.³⁷

Rusko v souvislosti svým střetem s Gruzii v roce 2008 uznalo Jižní Osetii i Abcházii jako samostatné státy. Tehdejší prezident Dimitrij Medvědév události v Gruzii interpretoval ve svém prohlášení jako porušení Charty OSN a mezinárodního práva ze strany gruzínského vedení, které rozpoutalo ozbrojený konflikt s cílem „anektovat Jižní Osetii“ (Medvědév 2008). V tomto prohlášení interpretuje Medvědév Rusko jako „mírotvůrce, usilující o politické urovnání sporů“, avšak Gruzie podle něj porušila proces vyjednávání, ignorovala mírové dohody a rozhodla se pro řešení konfliktu silou „Saakašvili si pro řešení svých politických problémů vybral genocidu“ (tamtéž).³⁸ V prohlášení také zaznělo, že: „Prezidenti Jižní Osetie a Abcházie se na základě výsledků referenda a rozhodnutí republikánských parlamentů obrátili na Rusko s žádostí o uznání

---

³⁶ Válka mezi Ruskem a Gruzii se konala 7. až 12. srpna 2008 a svou roli tam také hrál summit NATO, kde byla jedním z bodů programu potencionální nabídka Gruzii a Ukrajině účasti v *Akčním plánu členství (MAP)*, k čemuž nakonec nedošlo, nicméně i tak to Rusko vnímalo jako hrozbu (Peace Research Center Prague nedatováno a).

³⁷ Dohoda vyzvala strany konfliktu k mírovému řešení konfliktu v rámci *Ženevských mezinárodních diskuzí*, ty však dosáhly pouze omezených úspěchů, přičemž jediným úspěchem se stalo vytvoření mechanismu prevence a reakce na incidenty společně s vytvořením horké linky mezi konfliktními stranami (tamtéž).

³⁸ Podle rozhodnutí *Evropského soudu pro lidská práva* je však za řadu porušování lidských práv, vraždění gruzínských civilistů, rabování a vypalování jejich domovů v souvislosti s válkou v roce 2008, zodpovědná právě Moskva (Harding 2021).

státní suverenity Abcházie a Jižní Osetie. Rada federace a Státní дума hlasovaly pro podporu těchto odvolání“ (tamtéž). V konci prohlášení tehdejšího ruského prezidenta tak, s odvoláním na různé dokumenty, jako je *Charta OSN* nebo *Helsinský závěrečný akt*, prezident Medvěděv konstatuje, že podepsal dekrety uznávající nezávislost těchto subjektů.

Co se týče naopak postoje Gruzie, tak ta označuje tato území jako „území okupovaná Ruskou federací“ (Ministry of Foreign Affairs of Georgia nedatováno). Na webu *Ministry of Foreign Affairs of Georgia* (nedatováno) můžeme nalézt v dokumentu *National Security Concept of Georgia* pod nadpisem „Hrozby, rizika a výzvy pro národní bezpečnost Gruzie“ zmínky o Ruské federaci téměř ve všech bodech. Konkrétně hned první a druhý bod pojednává o zmíněné okupaci gruzínských území Ruskou federací a o případném znovuoobnovení ruské agrese vůči Gruzii. Gruzie tak interpretuje ruský zásah v roce 2008 jako agresi proti ní s cílem narušit její svrchovanost, územní celistvost a omezit tak její svobodnou a demokratickou volbu. Podle Gruzie se jedná o vojenskou okupaci ze strany Ruské federace a intenzivní militarizace okupovaných regionů a rozmístění ruských pozemních, vzdušných, námořních a pohraničních sil narušuje suverenitu země a zároveň ohrožuje bezpečnost v regionu jako celku. „Neúcta Ruska k suverenitě a územní celistvosti států a jeho pokusy změnit evropskou a euroatlantickou bezpečnostní architekturu a obnovit princip ‚sfér vlivu‘ ohrožují nejen Gruzii, ale také všechny státy, které s Ruskou federací sousedí, a také evropskou bezpečnost obecně“ (tamtéž).³⁹

S uznáním těchto oblastí ze strany Ruska v roce 2008 získaly Abcházie a Jižní Osetie ze strany Moskvy své vojensko-politické záruky a sociálně-ekonomickou podporu, přičemž zejména Jižní Osetie je na Rusku extrémně závislá, a to prakticky ve všech oblastech. V současné době nejlépe charakterizuje tyto konflikty pojem *zamrzlý konflikt*, a to zejména díky velice

---

³⁹ Přítomnost ruských vojenských sil a militarizace těchto oblastí společně s blokováním misí OSN a OBSE, jež zde byly zřízeny k udržování bezpečnosti a stability, vede Gruzii také k obavám, že by mohlo dojít ze strany Ruska k obnovené agresi (tamtéž).

špatným gruzínsko-ruským vztahům. A navzdory oficiální rétorice Gruzie, jež chápe obnovení své kontroly nad těmito územími jako nejdůležitější národní prioritu, nepokouší se země o vojenské řešení tohoto problému (Markedonov 2018). V důsledku přímého zapojení Ruska do konfliktu, kdy došlo ke střetu s gruzínskými jednotkami, je Rusko ze strany Gruzie definováno jako hrozba číslo jedna, což Gruzii výrazně přiblížilo ke spolupráci se západními aktéry, jako je USA, NATO či EU.⁴⁰

Podle autorů Souleimanova a Hocha (2012: 79) sehrálo Rusko v těchto konfliktech celou řadu rolí. Podle uzavřených mírových dohod bylo prostředníkem rozhovorů mezi konfliktními stranami, na místě byly mírové jednotky SNS, jež byly tvořeny převážně ruskými vojáky, kteří hlídali hranice mezi Abchází, Osetií a Gruzii a svým personálem, přispělo Rusko také do mise UNOMIG, přičemž „poslední nezanedbatelnou rolí bylo plnění národních zájmů Ruské federace, kdy při menším geopolitickém vlivu Ruska zůstávala nedořešenost politického statusu Abcházie a Jižní Osetie jednou z klíčových možností, jak ovlivňovat politiku Gruzie“ (tamtéž: 79). Role Ruska, jakožto mírotvůrce a mediátora, tak nebyla jednoznačně jedinou rolí, kterou Rusko sehrálo, protože ruská potřeba posilování vlivu v Gruzii nakonec vedla k přímému zapojení Ruska do konfliktu proti Gruzii a ruskou zásluhou došlo také následně k ukončení mírových misí v této oblasti.

---

⁴⁰ Podle Waala (2018) uznání Abcházie a Jižní Osetie neprospělo nikomu, a to včetně samotného Ruska. Zaprvé uznání těchto oblastí Ruskem pohřbilo další vyjednávání o jejich statusu, protože vzhledem k momentální situaci, kdy Rusko poskytuje těmto územím bezpečnostní garance a pasovalo se tak do role jejich patrona, nemají jejich představitelé již žádný zájem na dalším vyjednávání s Gruzii. Zadruhé se však zároveň tyto oblasti automaticky staly velice izolovanými a extrémně závislými na ruské podpoře. A za třetí, co se týče Ruska, tak ho při uznání nezávislosti těchto území podpořily pouze čtyři spojenecké státy (žádný však ze samotného postsovětského prostoru). Rusko tak podle autora získalo dva do určité míry „nepoctivé satelity“ a zároveň prakticky ztratilo Gruzii jako partnera, protože ta se logicky obrátila ještě více na Západ. Na druhou stranu je ale nutné poznamenat, že zejména v důsledku rusko-gruzínských válek v roce 2008 není vyloženě integrace s EU a NATO považována za reálnou perspektivu pro zakavkazské státy a členství Gruzie v těchto dvou organizacích není dlouhodobě na stole (Melvin–Klimenko 2020).

3.2.2 Konflikt o Náhorní Karabach

Předmětem konfliktu je oblast Náhorního Karabachu, což je arménská enkláva na území Ázerbájdžánu a konflikt je tak možné klasifikovat jako územní spor (viz Příloha č. 5). Dnešní Arménie a Ázerbájdžán byly součástí Sovětského svazu a sovětská vláda podstoupila v rámci svazu v té době kontrolu a správu nad oblastí Náhorního Karabachu, kde je většina obyvatel arménského původu, ázerbájdžánským orgánům. Konflikt mezi Ázerbájdžánem a Arménií se tak vyvíjel již za dob SSSR. Koncem osmdesátých let, kdy se svaz začal pomalu rozpadat, bylo vyhlášeno na území Náhorního Karabachu referendum, v němž bylo odhlasováno sloučení s Arménií. Ázerbájdžán se snažil toto separatistické hnutí potlačit, avšak Arménie ho naopak podpořila, což vedlo již v té době k různým střetům, a po vyhlášení nezávislosti obou zemí v roce 1991 k válce v plném rozsahu (BBC 2020b).

V konfliktu jde tak o kontrolu nad oblastí Náhorního Karabachu a podle Anthonyho (2020) je jádrem konfliktu neschopnost vyvážit dva principy, které jsou evropskému bezpečnostnímu systému vlastní, těmi jsou nedotknutelnost hranic a právo na sebeurčení národa. Roli zde hrají i další faktory, jako je například náboženství, protože obyvatelé Náhorního Karabachu jsou většinou arménského původu a křesťanské víry, kdežto v Ázerbájdžánu je většina obyvatel muslimské víry, nicméně se rozhodně nejedná o válku typu křesťanství proti islámu. Obě země mají na konflikt zcela jiný pohled a stejně tak mají obě země své vlastní argumenty vypovídající o tom, proč mají na toto území nárok.

Ázerbájdžán zdůrazňuje část z *Helsinského závěrečného aktu* z roku 1975, kde se podpisem evropské státy zavázaly k dodržování státní suverenity a nedotknutelnosti hranic, což podle něj porušuje Arménie. „Podle Ázerbájdžánu je konflikt výsledkem agrese spáchané Arménií, která vedla k nelegální okupaci území.“ (Anthony 2020) ⁴¹ Arménie naopak zdůrazňuje jinou část, jež je rovněž

---

⁴¹ Na stránkách webu *Republic of Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs* (nedatováno) je celý konflikt popisován jako agrese ze strany Arménie, porušování lidských práv včetně genocidy ze strany Arménie. Agrese ze strany Arménie je zde detailně zdokumentovaná a je zde popsána i například škoda, jež byla ze strany Arménie způsobena na okupovaných územích Ázerbájdžánu,

součástí stejného dokumentu, a tou je povinnost respektovat právo na sebeurčení národů. *Helsinský závěrečný akt* totiž také stanovil, že všechny národy mají právo na sebeurčení. „Z pohledu Arménie tento konflikt odráží neschopnost Ázerbájdžánu uznat legitimní výzvu Republiky Náhorní Karabach (Arménií označovanou jako republika Artsakh) o sloučení s Arménií, jež si místní obyvatelstvo odhlasovalo v referendu“ (tamtéž).⁴² Podle Souškové (2021) se tak obě strany snaží nalézt argumenty, proč mají na tento region nárok, nicméně nic není černobílé. Náhorní Karabach mají obě strany za domov svých předků a je to místo, kde se po staletí jednotlivé kultury střetávaly. Nicméně v tomto případě dochází ke zkreslování či vynechávání historie za účelem dosáhnout politických cílů, tedy v tomto případě dokázat, že Náhorní Karabach byl té či oné strany od počátku, a proto by té či oné straně měl náležet i dnes (Soušková 2021).

První válka o Náhorní Karabach skončila v roce 1994 příměřím, které zprostředkovala Ruská federace. Výsledkem bylo, že enkláva zůstala oficiálně v mezinárodně uznaných hranicích Ázerbájdžánu, nicméně ten nad tímto územím neměl v té době žádnou kontrolu. Arménským silám se totiž ještě před uzavřením příměří podařilo získat kontrolu nad Náhorním Karabachem a nad dalšími sedmi ázerbájdžánskými sousedními regiony. V dohodě tak zůstal Karabach součástí Ázerbájdžánu, nicméně byl od té doby spravován separatistickou místní vládou, jež byla podporována vládou Arménie. Každá ze stran obvinila tu druhou

---

a to například v oblasti kulturního dědictví či poškození životního prostředí apod. Mezi další hlavní argumenty ázerbájdžánské vlády, podle kterých se snaží dokázat, že má na toto území právo, je tvrzení, že jsou dnešní Ázerbájdžánci potomci takzvaných kavkazských Albánců, jež tvořili volnou federaci kmenů na Kavkaze a od 7. století našeho letopočtu se začali postupně asimilovat, část se turkizovala a část se armenizovala (Soušková 2021). Tuto teorii o albánském původu však nelze zcela prokázat, a i kdyby to možné bylo, samo o sobě to nezakládá právo na území Náhorního Karabachu (tamtéž).

⁴² Na stránkách *Ministry of foreign affairs of the Republic of Armenia* (nedatováno) je problematika Náhorního Karabachu popsána z celé historické perspektivy, přičemž je zde tento historický vývoj popsán tak, aby bylo jasné, že území je původem arménské, a jako agresor je zde prezentován Ázerbájdžán. „V Náhorním Karabachu a okolních oblastech obývaných Armény se politika prováděná ázerbájdžánskými úřady proměnila ve zjevnou agresi a rozsáhlé vojenské akce proti Republice Náhorní Karabach, které vyústily v desítky tisíc zabitých a způsobily značné materiální škody“ (tamtéž). Arménie jako svůj hlavní argument, proč má právo na toto území, prezentuje právě to, že Arméni žili a také stále v Karabachu po staletí žijí, což nicméně opět nezakládá právní nárok na tento region (Soušková 2021).

z válečných zločinů a Arménie skončila pod tureckou a ázerbájdžánskou ekonomickou blokadou (International Crisis Group 2021).

V roce 1994 byla založena organizací OBSE takzvaná *Minská skupina* s cílem vytvořit podmínky, jež povedou k vytvoření trvalého urovnání konfliktu.⁴³ Této skupině předsedalo Rusko, Francie a USA, a jejími dalšími členy se staly Bělorusko, Německo, Itálie, Švédsko, Finsko, Turecko a pochopitelně Arménie s Ázerbájdžánem (Anthony 2020). Minská skupina sice podpořila nějaký dialog, kdy se uskutečnilo během let několik rozhovorů, nicméně mír se i přesto rok od roku zhoršoval. Státy Arménie a Ázerbájdžán byly od sebe stále více izolovány, a i když se předsednické státy *Minské skupiny* snažily zprostředkovat během let mírových vyjednávání nějaký kompromis, jejich pokusy byly vždy odmítnuty, a dokonce došlo několikrát i k porušení dohodnutého příměří (International Crisis Group 2021). „Militaryzovaná rétorika, spojená s definicí suverenity s nulovým součtem, znamená, že riziko násilí nikdy není daleko od povrchu“ (Anthony 2020). Za celou dobu tedy nedošlo k podepsání žádné mírové dohody, jež by jasně status Náhorního Karabachu definovala, a na místě se v té době ani nevyskytovaly žádné mírové síly, ani nebylo ustanoveno účinné monitorování v terénu.

Obě strany konfliktu tak místo spolupráce a hledání kompromisu budovaly během let své armády a připravovaly se na odvetu. Na začátku dubna 2016 došlo k nejintenzivnějším bojům od roku 1994, jejichž výsledkem bylo více než tři sta obětí (Global Conflict Tracker 2021). Po čtyřech dnech bojů strany konfliktu oznámily, že se dohodly na novém příměří, nicméně po přerušení jednání následovalo jeho další porušování a napětí mezi Arménií a Ázerbájdžánem přetrvávalo. Válka v Náhorním Karabachu v plném rozsahu byla obnovena v září 2020 na mezinárodní hranici mezi zeměmi, přičemž obě země se navzájem obvinily z jejího zahájení. Během šestitýdenní války se podařilo silám

---

⁴³ Podle oficiálního dokumentu OSCE (1995) měly předsedající státy na základě nestrannosti vyvinout společné úsilí k posílení příměří, vytvořit základ pro vyjednávání se stranami konfliktu, vést jednání se stranami konfliktu za účelem dosažení politické dohody, pomáhat při budování opatření v humanitární oblasti, při správě území a tak podobně.

Ázerbájdžánu znovu získat kontrolu nad většinou území, jež v první válce ztratily. Boje skončily v listopadu, když se obě strany dohodly na podepsání mírové dohody zprostředkované opět Ruskou federací, jež však opět nepřinesla trvalý mír. Ázerbájdžán na základě dohody získal zpět kontrolu nad sedmi územími kolem Náhorního Karabachu, která měla do té doby pod kontrolou Arménie, a nad zhruba jednou třetinou samotné enklávy a zbytek území zůstává pod arménskou kontrolou ⁴⁴ (International Crisis Group 2021) Do oblasti byly vyslány ruské mírové síly, jež budou dohlížet na dodržování příměří a jejich přítomnost na místě má také demonstrovat, že v kritickém okamžiku zasáhla právě Moskva a dokázala se tak prosadit jako hlavní arbitr v tomto sporu, avšak samotný sporný status Náhorního Karabachu zůstává stále otevřenou otázkou, stejně jako podrobnosti o mandátu ruských mírových sil (tamtéž). Ruský personál také pomáhá při rekonstrukci v oblastech kontrolovaných arménskou vládou, kdežto Turecko je aktivní v pomoci Ázerbájdžánu s rekonstrukcí a odminováním. Podle *International Crisis Group* (2021) však stále existuje riziko, že se stejný vzorec v podobě budování armád, patové situace, absence ochoty stran k vyjednávání o dlouhodobém statusu enklávy a potřeba odvety bude opakovat.⁴⁵

Boje, jež se mezi státy v posledních letech odehrály, naznačují, že se armády obou zemí modernizovaly a jsou používány sofistikovanější zbraně od zahraničních dodavatelů, včetně například průzkumných dronů. Ázerbájdžánu pomohly k nákupu zbraní jeho příjmy z prodeje ropy a zemního plynu a vojenská pomoc Ruska umožnila naopak Arménii vyrovnat vojenskou modernizaci Ázerbájdžánu (Anthony 2020). Rusko je vojenským spojencem Arménie (v zemi

---

⁴⁴ Mapa momentální situace v Náhorním Karabachu viz Příloha č. 6.

⁴⁵ Podle BBC (2020a) měly obě země na dohodnuté příměří různé reakce. „Prezident Ázerbájdžánu Alijev uvedl, že dohoda má „historický význam“ a rovná se „kapitulaci“ Arménie.“ Arménský premiér naopak uvedl, že jeho rozhodnutí bylo založeno na analýzách bojové situace a že není vítěze ani poraženého, dokud se Arménie nebude cítit jak poražená. Arménský vůdce v Náhorním Karabachu Harutyunyan zase uvedl, že „příměří je nevyhnutelné po ztrátě druhého největšího města Karabachu Šuša.“ V samotné Arménii se uskutečnilo také několik demonstrací proti vyjednané dohodě.

se nachází ruská vojenská základna a obě země jsou členy organizace OSKB⁴⁶) a Turecko naopak dlouhodobě podporuje Ázerbájdžán⁴⁷, nicméně Rusko si s Ázerbájdžánem také udržuje dobré vztahy a dodává své zbraně oběma stranám konfliktu. Můžeme tedy říci, že Rusko balancuje mezi oběma stranami konfliktu tak, jak je to pro něj zrovna výhodné. Stejně tak s Tureckem má Rusko vztah „soupeřícího přátelství“, kdy jsou oba státy schopny se rychle domluvit, pokud je to v zájmu obou (Soušková 2021).

V roce 2020 se tak ze zamrzlého konfliktu stal konflikt znovu obnovený. V tomto konfliktu došlo ke změně postavení jednotlivých stran, kdy Ázerbájdžán získal zpět ta území, jež na úkor Arménie v devadesátých letech ztratil. Příměří bylo opět zprostředkováno Ruskou federací a do regionu byly vyslány ruské i turecké mírové síly. Nicméně opět se nejedná o jednoznačné vyřešení statusu tohoto sporného území. Podle Souškové (2021) tak příměří „přeskupilo šachovnici pro další budoucí střet, ke kterému dříve nebo později dojde, avšak zvýšilo sázky, jelikož při eskalaci bude do konfliktu již přímo zapojeno Rusko i Turecko.“

Rusko tedy v tomto konfliktu hraje opět roli hned několik. Zaprvé hraje již od devadesátých let, společně s dalšími zeměmi jako je například Turecko nebo USA (v rámci *Minské skupiny*), roli arbitra. Zadruhé byly do místa konfliktu nově vyslány v roce 2020 i ruské mírové jednotky. A zatřetí poskytuje konfliktním stranám podporu v podobě například dodávek zbraní, a to oběma stranám konfliktu. Podle Anthonyho (2020) bylo od devadesátých let

---

⁴⁶ Účast Arménie v Organizaci Smlouvy o kolektivní bezpečnosti předpokládá vojenskou podporu Arménii, pokud bude napadena, což se však nevztahuje na Náhorní Karabach ani na další oblasti v Ázerbájdžánu, které Arménie obsadila, a to z toho důvodu, že se oficiálně nejedná o území Arménie (BBC 2020a). Arménie oficiálně požádala Rusko během války v roce 2020 o pomoc v zajištění bezpečnosti země, načež Moskva reagovala tím, že Arménii potřebnou pomoc poskytne, pokud se boje rozšíří na arménské území (Lidové noviny 2020).

⁴⁷ Turecko je spojencem Ázerbájdžánu od rozpadu SSSR. Nárůst podpory Baku ze strany Ankary je výsledkem politiky prezidenta Erdogana, jež souvisí s proměnou turecké zahraniční politiky směrem k turkickým národům společně s tím, že se Turecko podobně jako Rusko snaží zaujmout v zakavkazském regionu pozici regionální mocnosti a zvýšit tak svůj vliv na tento region (Soušková 2021).

považováno za přirozené, že ústřední roli při řešení konfliktu, jež se odehrávají v postsovětském prostoru, bude hrát Rusko, nicméně po třech desetiletích vidíme, že několik postsovětských konfliktů stále zůstává nevyřešených, přičemž se objevuje v této souvislosti názor, že je to částečně i proto, že Rusko považuje některé tyto konflikty za politicky výhodné. Jednou z těchto politických výhod je nejspíše to, že tyto konflikty v oblasti postsovětského prostoru, do kterých se Rusko jakožto regionální mocnost zapojuje (a ne pouze v roli mírotvůrce), pomáhají Rusku k posilování vlastního vlivu a postavení v daných státech a celkově v regionu Zakavkazska.⁴⁸

3.3 ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ – VÝCHODNÍ EVROPA

Evropa jako taková se jeví v porovnání s jinými regiony světa jako velice stabilní, nicméně i tak evropské země i nadále investují značné prostředky do údržby a rozvoje svých ozbrojených sil a zlepšování vojenských schopností. Ozbrojeným konfliktem není zasažena žádná země Evropské unie, nicméně na východním okraji Evropy je tomu jinak. V postsovětské Eurasii, již je region východní Evropy součástí, vleklé konflikty neustále poškozují mír a bezpečnost a společně s těmi starými se objevují i nové, jež rovněž narušují regionální stabilitu.

---

⁴⁸ V souvislosti s obnoveným konfliktem v Náhorním Karabachu se začaly objevovat také spekulace o ruském vlivu a ruské taktice. Kreml si i přes své bezpečnostní spojení s Arménií udržuje úzké vazby s Ázerbájdžánem, se kterým se nechtěl dostat do sporu. „Rusko může mít důvody proč pomoci svému spojenci Arménii, ale nemá žádný důvod trestat Ázerbájdžán“ (Baumov cit. dle Palaščáková 2020). Podle Palaščákové (2020) dosáhlo momentálně Rusko přinejmenším dvou cílů: nezneprátelilo si Ázerbájdžán a zároveň bude mít prostřednictvím svých jednotek na místě větší kontrolu a Arménie získala nejspíše pocit, že jestli chce podporu Moskvy, tak se musí více snažit. V souvislosti s tímto obnoveným konfliktem se také například ukázalo to, že Rusko nemusí reagovat ani v případě, že zemřou ruští vojáci (což je, jak bylo zmiňováno v předchozích podkapitolách podle Ruska jednou z oficiálně daných impulzů k zásahu), ale v tomto případě se Rusko při mylném sestřelení ruského vrtulníku Ázerbájdžánem spokojilo s omluvou (Beršidskyj 2020).

V této podkapitole se budu zabývat konkrétně dvěma takovými konflikty. Prvním z nich je konflikt v Podněstří, jež splňuje charakteristiku vleklého konfliktu (a zároveň opět zamrzlého konfliktu), avšak tento konflikt v současné době nepředstavuje výrazné bezpečnostní riziko v tom smyslu, že by bylo pravděpodobné znovu obnovení ozbrojené fáze. A druhým konfliktem je potom anexe Krymu Ruskou federací společně s válkou na východě Ukrajiny, jež jsou naopak relativně novými bezpečnostními problémy, ohrožujícími regionální bezpečnost a stabilitu, přičemž násilné střety na východě Ukrajiny od roku 2014 stále trvají. Právě takzvaná ukrajinská krize, interpretovaná jako ruská agrese vůči Ukrajině, v současné době definuje bezpečnostní situaci v regionu a díky ní došlo také k přehodnocení vztahů mezi státy spadajícími do tohoto regionu a členskými státy EU a NATO. Rusko se ocitlo v mezinárodní izolaci (respektive v izolaci zejména od Západu), zatímco země Východního partnerství, tedy Ukrajina a Moldavsko, postupně podepsaly asociační dohodu s EU (Havlíček 2018).

3.3.1 Konflikt v Podněstří

Podněstří je území nacházející se podél řeky Dněstr na území Moldavska u hranic s Ukrajinou (viz Příloha číslo 7) s tím, že *de iure* se jedná o součást Moldavska, *de facto* však nikoliv. Nezávislost Podněstří neuznalo ani Rusko ani žádný členský stát OSN. Uznání se Podněstří dočkalo *de facto* pouze ze strany jiných podobných států, jako je Abcházie, Jižní Osetie a Náhorní Karabach. Podle posledního sčítání obyvatel v roce 2015 dosahuje počet obyvatel Podněstří 476 000 lidí, přičemž většina populace je slovanského původu (29, 1 % Rusové, 22,9 % Ukrajinci) a 28, 6 % Moldavané (Miarska 2020: 5). Jedná se o silně proruský region s ruskou (sovětskou) identitou, která je zcela odlišná od zbytku země. Je to jediný region Moldavska, kde se píše moldavským jazykem v azbuce a ruština je zde dominantním jazykem jak v oficiální rovině, tak v každodenní komunikaci (tamtéž: 5).

Nezávislost Podněstří na Moldavsku byla vyhlášena již v roce 1991, tedy hned po rozpadu SSSR a vyhlášení nezávislosti Moldavska. Územní spory sociálně-politického charakteru mezi Moldavskem a neuznanou Podněsterskou moldavskou republikou vedly k ozbrojené konfrontaci již v roce 1992.⁴⁹ Podněsterská válka se konala na jaře a v létě roku 1992 a separatisté byli podporováni ruskými jednotkami 14. armády a ruskými a ukrajinskými dobrovolníky a provládní (moldavské) síly našly podporu u rumunských dobrovolníků (Peace Research Center Prague nedatováno b). Nicméně to, že se do konfliktu přímo vložila ruská 14. armáda po boku separatistů, vedlo k výraznému nepoměru sil, a tak byly zahájeny mírové rozhovory (Miarska 2020: 6).

Dohoda o příměří mezi ruským a moldavským prezidentem byla zprostředkována Ruskem a organizací OBSE a podepsána 21. července 1992. Jednotky ruské 14. armády působící na místě byly přeměněny na mírové jednotky, jež začaly monitorovat situaci mezi Moldavskem a Podněstřím. Dále následovaly na diplomatické úrovni různé iniciativy, které měly přispět k úplnému vyřešení konfliktu. V roce 1997 bylo zástupci Podněstří a Moldavska podepsáno *Memorandum o základu pro normalizaci vztahů mezi Moldavskou republikou a Podněstřím*. Tato dohoda byla zprostředkována opět Ruskou federací společně s Ukrajinou a misí OBSE. V roce 2006 byly potom zahájeny mírové rozhovory 5 + 2, jež měly sloužit k vyřešení podněsterské otázky a účastnili se jich zástupci z Podněstří, Moldavska, sousední Ukrajiny, Ruska, OBSE a pozorovatelskými aktéry byli USA a EU. Tato jednání však neměla žádný hmatatelný úspěch, respektive nikdy nedošlo k jasnému definování statusu Podněsterské republiky a dialog byl zastaven v roce 2014 v důsledku ukrajinské krize (Peace Research Center Prague nedatováno b). Podle webu *Ministerstva*

---

⁴⁹ Důvodem tohoto konfliktu a odtržení Podněstří od Moldavska je zejména jeho rozdílnost od zbytku země. Obavy ze strany Podněstří vyvolalo přijetí jazykových zákonů v roce 1989, které upřednostnily moldavštinu jako státní jazyk, což podněsterské obyvatelstvo hovořící většinou rusky bralo jako útok na svá práva, a obě strany se tak začaly postupně vzdalovat (Carnegie Europe 2018). Další obavou Podněstří potom bylo, že by se Moldavsko eventuálně mohlo po vyhlášení nezávislosti sloučit s Rumunskem.

zahraničních věcí Ruské federace (nedatováno c) došlo v roce 2016 k znovu obnovení procesu vyjednávání „pod tlakem mezinárodních mediátorů, zejména Ruska“, nicméně se vzápětí hned ukázalo, že strany konfliktu stále postrádají politickou vůli k vyřešení situace.⁵⁰

Je tak nutné dodat, že i přestože nedošlo k jasnému definování statusu Podněstří, od ukončení bojů nedošlo již v roce 1992 k žádným obětem. Na rozdíl tedy od konfliktů popsanych v předchozí kapitole existuje minimální hrozba obnovení ozbrojené konfrontace v Podněstří (Carnegie Europe 2018).

Rusko hraje v tomto konfliktu a celkově v situaci v Moldavsku opět hned několik rolí a opět ho z toho důvodu můžeme považovat za jednoho z nejdůležitějších vnějších aktérů. Rusko se v této oblasti tedy aktivně podílí na mírových procesech a opět i zde hraje roli mediátora. „Jako nikdo jiný se zajímáme o stabilitu v regionu a v dobré víře plníme funkce zprostředkovávání jednání a udržování míru, které nám byly stranami konfliktu přiděleny.“ (MID Rossii nedatováno c). Ale tím to zdaleka nekončí. Rusko s Podněstřím intenzivně pracuje na posílení dvoustranných vztahů, přičemž se jedná především o spolupráci v oblasti vojenské, ekonomické a sociální či politické a diplomatické. Podněstří také chápe dobré vztahy s Ruskem jako záruku své existence (Miarska 2020: 6).

Na vojenské a bezpečnostní úrovni spolupráce je nutné zdůraznit, že se zde stále vyskytují ruské ozbrojené složky. Jedná se o ruskou 14. armádu, jež byla po ukončení konfliktu přetvořena na mírové jednotky. Podle Carnegie Europe (2018) zůstávají ruské vojenské jednotky na místě v rozporu s mezinárodním právem a bez souhlasu hostitelské země (Moldavska), nicméně jejich počet byl snížen na přibližně 1500 mužů, přičemž převážná většina z nich

---

⁵⁰ Autoři Malyarenko a Wolff (2020) tuto situaci komentují tak, že přestože dosavadní i nově nastupující moldavští prezidenti vždy prohlásili, že chápou obnovení územní celistvosti Moldavska a opětovné přičlenění Podněstří k jejich zemi za hlavní prioritu, neshodují se na tom, jak to udělat. Podle autorů se také může zdát, že ve skutečnosti nízká motivace Kišiněva a Tiraspolu k uzavření nějaké dohody ukazuje, že současný stav je pro obě strany vlastně pohodlný. A ještě méně potom logicky existuje motivace k nějakému vojenskému řešení sporu, k čemuž nejspíše přispívá i katastrofický scénář, jež se v důsledku vojenského řešení podobného typu sporu udál například v Gruzii.

mají být místní obyvatelé nosící ruské uniformy. Ruské ozbrojené síly v Podněstří nicméně nejenže případně ohrožují bezpečnost Moldavska, ale vzhledem k tomu, že se vyskytují u podněstersko-ukrajinské hranice, ohrožují regionální bezpečnost jako celek (Miarska 2020: 7).

Role Ruska v Moldavsku tedy zdaleka přesahuje roli mediátora, jedná se spíše o patronský stát Podněstří a do určité míry se může naopak zdát, že tato ruská politika nijak nepřispívá ke konečnému řešení podněstersko-moldavského sporu, protože rozsáhlá podpora ze strany Ruska jednoduše také ještě více posiluje neochotu společnosti v Podněstří začlenit se zpět do Moldavska. Nehledě na to, že rozsáhlý počet Rusů zde žijících Rusku automaticky dává opět záminku k případné ochraně ruských občanů v zahraničí, ke kterému se ruský stát oficiálně zavazuje.⁵¹ Všechny tyto faktory, jako je ruská vojenská přítomnost, ekonomická závislost tohoto území a sociální i kulturní orientace většiny obyvatel Podněstří na Moskvu tak upevňují ruský vliv v Moldavsku a také v celém východoevropském regionu. Ruská podpora Podněstří a pasování se do role takzvaného patronského státu Rusku umožňuje mít kontrolu nad moldavskou vnitřní a vnější politikou. Podněstří umožňuje Rusku udržet si vojenskou přítomnost v Moldavsku, tedy zároveň v regionu východní Evropy, což znamená vojenskou přítomnost v blízkosti členských států NATO, případně Ukrajiny, což může zvyšovat bezpečnost Ruska, ale zároveň to vyvolává obavy nejen moldavské vlády o regionální bezpečnost (Dascalu 2019). A zároveň samotná existence Podněstří podkopává snahy Moldavska začlenit se do západoevropských struktur, protože například NATO nepřijme nové členy s nevyřešenými územními otázkami (to samé platí i v případě nevyřešených územních otázek Gruzie či Ukrajiny) a tím pádem to Rusku umožňuje plnění jednoho z jeho základních cílů, kterým je udržet státy postsovětského prostoru v zóně svého vlivu.

---

⁵¹ Na webu *Ministerstva zahraničních věcí RF* (nedatováno c) je zmíněno, že je Podněstří pro Rusko důležitým úkolem, a jako důvod je uveden právě fakt, že zde žije více než sto osmdesát tisíc ruských občanů a Rusko zde má již z historie velké ekonomické zájmy.

3.3.2 Anexe Krymu a konflikt na východě Ukrajiny

Takzvaná ukrajinská krize v sobě zahrnuje dva konflikty, přičemž jeden z nich je do velké míry podobný výše zmiňovaným konfliktům (jedná se o vyhlášení nezávislosti Doněcké a Luhaňské oblasti proruskými separatisty a následnou válku) a druhý je velmi specifický, protože se jedná o anexi Krymu Ruskou federací (poloostrov, jež byl od roku 1954 součástí Ukrajiny) (viz Příloha č. 8). Důvodů a příčin vypuknutí ukrajinské krize můžeme nalézt hned několik, nicméně většina z nich se odvíjí od jedné jediné – Ukrajina je pro Rusko strategicky důležitá.

Ukrajina je státem, jež má klíčový význam pro jakoukoli úspěšnou snahu o reorganizaci celého postsovětského prostoru, což si Rusko uvědomuje. Zbigniew Brzezinski (1999: 52–53) již v devadesátých letech napsal, že je Ukrajina geopolitickým ohniskem a bez ní přestává být Rusko euroasijskou velmocí a pokud Rusko opět dosáhne kontroly nad Ukrajinou, „získá tak automaticky prostředky, jak obnovit své postavení mocného imperiálního státu rozkládajícího se v Evropě i v Asii“ (tamtéž: 53). Tím pádem skutečnost, že se Ukrajina začala stále více přibližovat k západním institucím, jako je Evropská unie, případně NATO, vedla Rusko k obavám o ohrožení jeho vlastních zájmů, jejich ochrana a strach ze ztráty Ukrajiny v jeho zóně vlivu bylo nejspíše jednou ze zásadních příčin, proč k událostem ukrajinské krize vůbec došlo.

Vedle této příčiny, jež je zmiňována nejčastěji, se podívám na další možné příčiny, jež obecně vedly k rusko-ukrajinskému sporu (ať už se jedná o Krym či východ Ukrajiny). První věcí, kterou je nutné zmínit, je již dlouhodobě špatná vnitropolitická situace na Ukrajině. Ukrajina totiž nikdy skutečně nevyřešila krizi národní identity mezi ruským východem a proevropským západem⁵², a

---

⁵² Problém je totiž v tom, že Ukrajina byla v historii vždy pod částečnou či úplnou nadvládou Moskvy, a i když v roce 1991 získala nezávislost, zdaleka nefunguje jako jednotný stát. Dnešní nezávislá Ukrajina se stále dělí na východní (proruskou) a západní (proevropskou) část. A zatímco v západní části žijí lidé, kteří Ruskem do velké míry pohrdají, mluví ukrajinským jazykem a přejí si co největší integraci se Západem, východ Ukrajiny mluví převážně rusky, cítí se jako součást východu a prosazuje tak naopak větší integraci právě s Ruskem (Fisher 2014). Demonstrace krize identity Ukrajiny na užívání jazyka v zemi, viz Příloha č. 9.

ukrajinskou krizi tak můžeme do určité míry také považovat za vyvrcholení tohoto vnitřního sporu o národní identitu (Fisher 2014).

Dále je důležité zmínit, že konkrétně Krym měl konfliktní potenciál vždy. Jedním z důvodů je to, že po rozpadu SSSR se hlavní námořní základna ruského Černomořského loďstva ocitla na území nezávislé Ukrajiny. Od té doby se přední představitelé obou států snažili upravovat status ruských základen nacházejících se na Ukrajině prostřednictvím různých smluv a dohod, nicméně Kreml byl s touto situací spokojený vlastně jen tehdy, když byla v Kyjevě proruská vláda, což už v roce 2014 nebyla (Buchar 2017: 99). Již v roce 2009 hovořil tehdejší prezident Juščenko o možnosti smlouvu o pronájmu neprodloužit, nicméně nakonec byla v roce 2010 prodloužena do roku 2042. Situace se však začala komplikovat zahájením rozhovorů Ukrajiny s EU, kdy podle autorky Mikyskové (2017) Rusko nejspíše získalo pocit, že by prozápadní vláda v Kyjevě mohla začít směřovat více na Západ až ke vstupu do NATO a Sevastopol by se pak mohl stát strategickou základnou NATO v Černém moři. „Rusko, které cítí ohrožení své námořní základny, reaguje tak, jak bývá jeho tradičním zvykem, tedy z pozice síly, a Krymský poloostrov jednoduše anektuje“ (Mikysková 2017).

Události nazývané obecně jako ukrajinská krize daly do pohybu protesty, jež jsou nazývány jako Euromajdan. Tyto protesty se uskutečnily v souvislosti s rozhodnutím tehdejšího proruského prezidenta Janukovyče o pozastavení projednávání dohody mezi Ukrajinou a Evropskou unií v listopadu 2013. Janukovyč se namísto toho rozhodl posílit spolupráci s Ruskem, což vyvolalo masové protesty, jež se prezident snažil potlačit, to se ale setkalo s neúspěchem, vláda byla svržena a prezident Janukovič byl nucen uprchnout ze země (Fisher 2014). Podle Fjodorova (2017: 122) Moskva vždy počítala s tím, že svých cílů na Ukrajině bude schopná dosáhnout tím, že bude mít kontrolu nad ukrajinskou vládní elitou, a konkrétně do roku 2014 vkládala naděje do proruského

prezidenta Janukoviče, který však protesty Euromajdan neustál, tak Kreml musel přistoupit na „plán B“, který je nazýván také jako „projekt Novorusko“.⁵³

Ruská agrese proti Ukrajině je nejčastěji označována jako hybridní válka.⁵⁴ Podle Matzeka (2016: 3) se v tomto případě jedná o hybridní válku z toho důvodu, že byly kombinovány vojenské a nevojenské metody, přičemž nevojenskými metodami v tomto případě byla například (ze strany Ruska) kontrola nad médii, propaganda a cílené vypouštění dezinformací. A tato hybridní válka začala anexí Krymu.

Anektování Krymu mnozí autoři rozdělují různě na několik fází, já zde pro přiblížení situace však zmíním pouze základní tři, jež zmiňuje například Buchar (2017: 97–111) a jsou to: přípravná fáze, útočná a stabilizační. Přípravná fáze se soustřeďuje na vztahy obou států před vypuknutím konfliktu a jedná se zejména o výše zmiňovaný spor o pronájem ruské vojenské základny na Krymu, přičemž je sporné, jaká konkrétní událost se stala podnětem k přikročení do druhé fáze. Někteří autoři zmiňují až výše zmíněný útěk prezidenta Janukoviče z Kyjeva v únoru 2014, a jiní mají za to, že k rozhodnutí o anexi Krymu došlo již dříve, a to nejpozději na podzim 2013 (tamtéž: 99–101). Druhá fáze je potom pojmenována jako útočná a jedná se o moment, kdy se uskutečnily operace ruských jednotek na území Ukrajiny a jednalo se tak o agresi ze strany Ruska, jež byla mezinárodním společenstvím odsouzena.⁵⁵ A poslední fáze se označuje za stabilizační, v níž došlo k vypsání sporného referenda a k formální anexi

---

⁵³ „Projekt Novorusko“ měl za cíl odtrhnout jihovýchodní část Ukrajiny, jenž zahrnuje i Doněckou a Luhaňskou oblast, společně se šesti dalšími, a Krym (Fjodorov 2017: 122). Autor zde také cituje ruského prezidenta Vladimíra Putina, který své plány odhalil v dubnu 2014 v televizním pořadu. Putin konstatoval, že tyto ukrajinské oblasti nebyly součástí Ukrajiny vždy, nicméně jí byly podstoupeny během 20. století sovětskou vládou, avšak ruští občané zde zůstali (Putin 2014 cit. dle Fjodorov 2014: 123).

⁵⁴ Pod tímto pojmem například Rácz, jež se anexí Krymu také zabýval, rozumí „kombinovanou válečnou operaci, opírající se o běžné vojenské jednotky, nekonvenční vojenské prostředky, teroristické metody a organizovaný zločin (Rácz 2015 :42 cit. dle Buchar 2017: 97).

⁵⁵ Podle rezoluce Valného shromáždění OSN přijaté v roce 1974 se agrese definuje jako „použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu“ (Valné shromáždění OSN 1974 cit. dle Koštoval nedatováno: 92).

poloostrova⁵⁶ (Buchar 2017: 97). V souvislosti s Krymskou anexí je také důležité zmínit, že na Krymu žijí převážně Rusové, jedná se tak o jedinou část Ukrajiny, kde tvoří většinu etničtí Rusové, přičemž současně přibližně 80 % obyvatel uvádí jako svůj mateřský jazyk ruštinu. Důvodem je to, že i ukrajinská menšina, která zde žije, se chápe více jako součást ruského světa, než toho ukrajinského (Šír 2017: 31–32). Ruský prezident Vladimír Putin uvedl v souvislosti s ukrajinskou krizí také potřebu chránit práva ruských občanů v zahraničí, a to jak na Krymu, tak na jihovýchodě Ukrajiny (Council on Foreign Relations 2020).

Anektování krymského poloostrova ještě více posílilo výše zmiňovanou krizi ukrajinské národní identity a o dva měsíce později byla uspořádána další „referenda“ na (proruském) východě Ukrajiny (viz Příloha č. 10). Tato „referenda“ byla uspořádána proruskými separatisty v Doněcké a Luhanské oblasti, nicméně na rozdíl od Krymu toho přerostlo v regulérní válku (Council on Foreign Relations 2020). „Úspěšné zabrání Krymu inspirovalo ruské agenty, proruské aktivisty a pohlaváry místních organizací Strany regionů a Komunistické strany Ukrajiny k opakování krymského scénáře na celém území virtuálního Novoruska“ (Fjodorov 2017: 126). „Referenda“ posloužila k legitimizaci mocenských orgánů separatistů, protože podle jejich výsledků se 89 % obyvatel vyslovilo pro nezávislost, i přesto že četné průzkumy veřejného mínění, jež byly provedeny v těchto oblastech, těsně předtím ukázaly, že většina obyvatel je pro jednotnou Ukrajinu (Fjodorov 2017: 128).

Do konce května 2014 se ukrajinské vládě podařilo uklidit nepokoje v několika jihovýchodních oblastech, nicméně v Donbasu se situace výrazně vyhrotila, vedla až k válce, přičemž Moskva svou účast ve válce ve východní

---

⁵⁶ Referendum se konalo 16. března 2014 a podle oficiálních výsledků byla volební účast 82 % a z toho se 96 % všech hlasujících se vyslovilo pro sjednocení s Ruskem (Buchar 2017: 110). Toto referendum je nicméně velice sporné a podle autora „nešlo o nic víc než o opatření sloužící k zamaskování a kvazilegitimizaci mezitím uskutečněné teritoriální agrese“ (tamtéž: 110). Již 18. března byla podepsána *Smlouva mezi RF a Republikou Krym o přijetí Republiky Krym do svazu RF a vytvoření nových subjektů ve svazu RF*, která byla s odvoláním na toto „referendum“ v následujících dnech ratifikována. „Přijetím tohoto zákona Rusko úspěšně završilo hybridní válku proti Ukrajině na Krymském poloostrově“ (tamtéž: 110–111).

části Ukrajiny samozřejmě popírá, nicméně podle Council on Foreign Relations (2020) Ukrajina i NATO hlásily přítomnost ruských vojsk a ruského vybavení poblíž Doněcka a přeshraniční ostřelování ze strany Ruska. Podle Fjodorova (2017: 135) Kreml dokonce v létě 2014 vyslal do oblasti svou pravidelnou armádu, protože proruští separatisté již nebyli schopni odolávat byť slabé ukrajinské armádě. Nejpozději v polovině roku 2015 se dostal vývoj ve východní Ukrajině do patové situace, kdy kvůli přítomnosti ruských vojáků, jak na území Ukrajiny, tak bezprostředně za jejími hranicemi, nebyla ukrajinská armáda schopná okupovaná území dostat zpět. Zároveň se však ale ukázalo, že ani Moskva nebude schopná zvrátit vojensko-politickou situaci ve svůj prospěch, alespoň ne bez rozsáhlé pozemní invaze (tamtéž: 135).

Od září 2014 byla zahájena jednání takzvaného normanského formátu mezi Francií, Německem, Ruskem a Ukrajinou, jež měly za cíl zastavit násilí prostřednictvím takzvaných *Minských dohod*. Po neúspěchu v roce 2014 byla jednání obnovena v únoru 2015, kdy byla dohodnuta série opatření, jež měly obě strany konfliktu zavést, nicméně ani jedna ze stran není schopná svou stranu dohody dodržet. Ukrajinská vláda zmínila dvě klíčové podmínky pro implementaci dohody *Minsku-II*, jimiž jsou bezpečnost a efektivní dodržování příměří, které brání naplnění politických částí dohody, zejména pak co se týče reformy ukrajinské ústavy a udělení Doněcké a Luhaňské oblasti statusu takzvaných speciálních teritorií a amnestii pro Ukrajince, jež se zapojili do separatistických aktivit (Havlíček 2016). Kreml poukazuje na neschopnost ukrajinské vlády prosadit tato dohodnutá opatření, nicméně ani Rusko dohodu nedodržuje. Příměří bylo porušováno v té době a je porušováno nadále, nedošlo ke stažení těžkých zbraní z konfliktu, nebylo pozastaveno zásobování proruských separatistů (jak materiálem, tak personálem) a Rusko není ani ochotné předat Ukrajině její právně uznané hranice (tamtéž).

Minské dohody tedy ani jedna ze stran není schopná naplnit a opravdovému příměří, které by bylo dodržováno, a vyřešení konfliktu se zatím nepodařilo dostat, nicméně po změně ukrajinského prezidenta v roce 2019

můžeme pozorovat určité zlepšení v rusko-ukrajinských vztazích. V roce 2019 se po třech letech oba prezidenti potkali na jednání normanského formátu v Paříži, kde se opět shodli na dodržování příměří a výměně zajatců a implementaci *Minských dohod* (Česká televize 2019). Avšak na zásadních věcech se opět neshodli. Ukrajinský prezident Zelenskyj odmítá federalizaci Ukrajiny a změnu ústavy, protože je podle něj Donbas i Krym součástí Ukrajiny, a ta musí mít kontrolu nad celým svým územím, nicméně Putin na změně ukrajinské ústavy společně s udělením autonomního statusu okupovaným územím trvá (tamtéž). Příměří, které bylo dohodnuto, i zde však bylo dohodnuto za dobu konfliktu již několikrát, dodržováno stále není, a to zejména ze strany proruských separatistů. Podle Havlíčka bylo dosaženo díky nově zvolenému ukrajinskému prezidentovi určitého pokroku, nicméně „na druhou stranu je vždy limitován ruskou stranou, která podle něj nemá politickou vůli dodržovat příměří“ (Havlíček 2020 cit. dle Česká televize 2020).

V únoru 2021 vydalo ukrajinské *Ministerstvo zahraničních věcí* prohlášení k sedmi letům od počátku ukrajinské krize. V tomto prohlášení jsou události na Ukrajině interpretovány jako stále pokračující ozbrojená agrese ze strany Ruska proti Ukrajině s cílem zničit ukrajinskou státnost. Jsou zde zmiňovány také škody, které těchto sedm let ruské agrese způsobily.⁵⁷ Ukrajina požaduje, aby Rusko zastavilo svou agresi, stáhlo se z okupovaných území a navrátilo je v rámci mezinárodního práva Ukrajině. A dále je zde vyzýváno také mezinárodní společenství, aby ještě více zvýšilo politický a sankční tlak na Ruskou federaci⁵⁸ (Embassy of Ukraine in Ireland 2021).

---

⁵⁷ Za tuto dobu zemřelo v důsledku událostí na Ukrajině více než 13 000 lidí, včetně více než 3000 civilistů, desítky tisíc bylo zraněno a přibližně 1,5 milionů lidí přišlo o své domovy. Podle tohoto prohlášení Rusko na těchto okupovaných územích porušuje lidská práva, roste kriminalita a pokračují represe proti krymským Tatarům a jak na Krymu, tak v Donbasu došlo k zničení infrastruktury, kulturního a historického dědictví a životního prostředí (Embassy of Ukraine in Ireland 2021).

⁵⁸ Na Rusko byly v důsledku událostí ukrajinské krize uvaleny většinou západních států různé druhy sankcí, což však bylo zmíněno již ve druhé kapitole této diplomové práce, jež se zabývala ruskou zahraniční politikou.

Rusko má samozřejmě na celou ukrajinskou krizi svůj vlastní pohled. Na webu *Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace* (nedatováno d) se dočteme, že: „Krise na Ukrajině nevznikla z ničeho nic, a už vůbec ne vinou Ruska. V mnoha ohledech to vyprovokoval Západ, který pomocí rostoucí nespokojenosti a protestních nálad v ukrajinské společnosti odtrhl zemi od Ruska a vytvořil zdroj neustálého napětí na našich jihozápadních hranicích“ (MID Rossii nedatováno d). Z protestů, které na Ukrajině propukly a vše odstartovaly, viní Rusko tedy západní státy. Díky tomu došlo podle Ruska k polarizaci ukrajinské společnosti, což vytvořilo předpoklady pro ozbrojený občanský konflikt, který započal již zde, když se ukrajinští „ultra-radikálové“ chopili moci. „Je zcela přirozené, že rozumní lidé na Krymu a na jihovýchodě Ukrajiny na to nemohli klidně reagovat. [...] Následné události na Donbasu jasně ukázaly, jaký osud by mohl čekat Krym, kdyby nevyhlásil nezávislost a nedal najevo touhu přičlenit se k Ruské federaci“ (tamtéž). Na webu MID Rossii (nedatováno d) je také popsáno několik pokusů a mírové rozhovory a o nastolení příměří, Rusko je zde vlastně popsáno jako mediátor, který se intenzivně snaží o nějaké urovnání konfliktu, a Kyjev je zde naopak prezentován jako ten, kdo ochotu k urovnání konfliktu postrádá. Podle Moskvy jsou také jediným základem pro překonání krize na Ukrajině *Minské dohody*.

Podle autorky Dascalu (2019) je situace na Ukrajině (válka na východě a vyhlášení nezávislosti tamních oblastí) velmi podobná moldavské situaci v souvislosti se zde nacházejícím se Podněstřím. Tyto případy se sice odehrály v jiných dobách, nicméně si jsou v několika aspektech podobné. Při ruském zásahu směřovaly obě země k Západu. Moldavsko přijímalo prorumunská opatření, což vyvolalo obavy až o sjednocení s Rumunskem, a na Ukrajině naznačovaly protesty Euromajdan v roce 2014 možnou volbu prozápadně orientované vlády. A obě země jsou navíc pro Rusko strategicky umístěné, jedná se totiž o nárazník Ruska proti NATO a EU.

Rusko je tak do konfliktů na Ukrajině přímo zapojeno jako jedna ze stran, i když účast Ruska je v konfliktu na východě Ukrajiny popírána. Z anexe Krymu

se stal zamrzlý typ konfliktu a válka na východě Ukrajiny stále pokračuje, protože příměří není dodržováno. Na konec této podkapitoly je dobré zmínit, že události na Ukrajině vlastně hezky demonstrují ruskou donucovací, případně agresivní, regionální politiku, která byla doposud v mé práci rozebírána. Jakmile Rusko cítí ohrožení svých zájmů v postsovětském prostoru v podobě rozšiřování západních struktur (a ještě pokud se jedná o pro něj strategický stát, jako je Ukrajina), není mu cizí využít svou agresivní a donucovací politiku. Také zde vidíme jasné využití argumentu „ochrany ruských občanů v zahraničí“, který byl využíván a který vlastně posloužil jako důvod k tomu proč porušit mezinárodní právo a zasáhnout do vnitřních záležitostí jiného státu. Dále je zde také jasně vidět, že Rusko (a to už s nástupem Vladimíra Putina) jednoduše nabylo dojmu, že již nemusí ustupovat, a nastoupilo cestu návratu mezi přední velmoci a snaží se ukázat, že dokáže otevřeně deklarovat své zájmy, dává najevo svou moc a jednoduše se stává (i když za cenu zhoršení vztahů se Západem a pomocí agresivní zahraniční politiky) státem, se kterým je nutné na mezinárodní scéně počítat (Mikysková 2017). Tyto akce Ruska na Ukrajině také vyvolaly obavy ohledně jeho záměrů ve východní Evropě, ale i jinde, včetně států, jako je Moldavsko či Gruzie, které mají na svém území také kvazistáty podporované Ruskem.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem nahlížela na Ruskou federaci jako na regionální mocnost v postsovětském prostoru, a konkrétně (s ohledem na omezený rozsah diplomové práce) pouze v regionech Zakavkazska a východní Evropy. Tyto regiony jsou si totiž v několika ohledech podobné a přístup Ruska k nim se příliš neliší. Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jestli politika Ruské federace, jakožto regionální mocnosti, východní Evropu a Zakavkazsko spíše destabilizuje, nebo naopak přispívá k udržování míru a bezpečnosti v těchto oblastech. Také jsem si v souvislosti s touto prací nadefinovala tři výzkumné otázky, jimiž byly:

- 1) Jaké aktivity, pokud nějaké, ruské regionální politiky ve východní Evropě a Zakavkazsku vedou ke stabilizaci těchto regionů?
- 2) Jaké aktivity, pokud nějaké, ruské regionální ve východní Evropě a Zakavkazsku vedou k destabilizaci těchto regionů?
- 3) Jaké strategie, typické pro regionální mocnosti, využívá Ruská federace ve východní Evropě a Zakavkazsku?

Za využití konceptů uvedených v teoretické kapitole jsem Ruské federaci, jakožto regionální mocnosti v regionech Zakavkazska a východní Evropy, připsala obecně roli garanta bezpečnosti, což předpokládají role, které pro regionální mocnost stanovili autoři Fraizer a Stewart-Intersoll. A dále na základě strategií, jež definovala pro regionální mocnosti autorka Destrani, jsem Ruské federaci přiřadila strategii imperiální, založenou na sledování vlastního národního zájmu dominantním státem, jehož naplnění dosahuje nátlakem a v případě potřeby i využitím vojenské síly.

V souladu se zjištěnými informacemi Ruská federace skutečně na první pohled plní povinnosti, jež se garantům bezpečnosti v rámci regionu připisují, jako je zakládání mezinárodních bezpečnostních organizací, uzavírání bilaterálních paktů, dohlížení na nastolené normy a pravidla či poskytování finanční a materiální pomoci. Nicméně k udržování míru a bezpečnosti v regionu

tyto aktivity reálně nepřispívají. Zásadním problémem s působením Ruské federace v roli garanta bezpečnosti v regionech východní Evropy a Zakavkazska je to, že většina zde se nacházejících států chápe jako hrozbu své národní bezpečnosti právě ji. Důvodů je hned několik – ruské vojenské síly rozmístěné v Moldavsku k podpoře podněsterského separatistického hnutí, ruská podpora separatistům v Gruzii a rusko-gruzínská válka v roce 2008, neustálý nátlak na Ukrajinu, anexe Krymu, podpora separatistů na východě Ukrajiny. Na základě toho se potom některé státy jako Gruzie, Ukrajina, Moldavsko, či v některých případech také Ázerbájdžán, odmítají na ruských bezpečnostních projektech podílet. Toto také souvisí i s řešením konfliktů v těchto oblastech, do kterého by se měla regionální mocnost v rámci udržování bezpečnosti ve svém regionu také zapojovat. Ruská federace se do řešení místních konfliktů skutečně zapojuje, nicméně zdaleka ne pouze v roli mediátora, jenž se regionálním mocnostem připisuje nejčastěji, nicméně zde pozorujeme i přímou politickou či vojenskou angažovanost.

S přihlédnutím ke všem ruským aktivitám, které jsem v této diplomové práci zkoumala, je tak možné konstatovat, že regionální politika Ruské federace spíše přispívá k destabilizaci regionů Zakavkazska a východní Evropy, než že by napomáhala k udržování míru a bezpečnosti. A imperiální strategie, kterou Ruská federace ve vztazích se státy regionů Zakavkazska a východní Evropy využívá, je sice jednou ze strategií, kterou autorka Destrani regionálním mocnostem připisuje, nicméně tato strategie, založená na nátlaku a využití vojenské síly v případě potřeby (že tyto státy nejednají v souladu s ruskou politikou), zkrátka k míru a bezpečnosti v rámci regionu, nepřispívá.

Ve druhé kapitole této diplomové práce jsem se zabývala ruskou zahraniční politikou, která mi pomohla pochopit to, jakým způsobem Rusko na mezinárodní systém nahlíží a jakou roli si v rámci mezinárodního systému a v rámci samotného regionu připisuje. Jedním ze základních cílů ruské zahraniční politiky bylo již od rozpadu SSSR znovuobnovení velmocenského statusu, přičemž tento cíl můžeme považovat za úspěšný, a to i přesto, že ho bylo

dosaženo za cenu obnovené konfrontace se Západem a pomocí agresivní zahraniční politiky. Jistou výhodou Rusku poskytuje také jeho stálý post v Radě bezpečnosti OSN, díky kterému má možnost vetovat důležité rezoluce, a to i takové, jež se týkají přímo jeho. Kreml na mezinárodní systém nahlíží obecně z pohledu geopolitiky, což mu slouží k orientaci v mezinárodním systému, přičemž je možné si všimnout, že zahraniční politiku Ruska do velké míry definují vztahy se Západem a vymezování se proti němu je jednou ze základních charakteristik jeho zahraniční politiky, přičemž negativní politika Ruska vůči Západu souvisí také s postsovětským prostorem.

S geopolitikou do velké míry souvisí i prosazování takzvaných přirozených sfér vlivu, kterou je pro Rusko právě postsovětský prostor, což do velké míry také ospravedlňuje ruské zásahy do politiky států zde se nacházejících. Ruská zahraniční politika vůči postsovětskému prostoru má několik základních rysů. Jedná se o snahu o posilování ruského vlivu v těchto státech společně s ruským odporem vůči rozšiřování vlivu Západu, hlavně tedy USA, NATO a Evropské unie. Rusko je vzhledem ke geopolitickým úvahám o mezinárodním systému totiž přesvědčeno, že jeho dominance v postsovětském prostoru je oprávněná a automaticky mu to dává právo k zásahům do věcí států tohoto regionu, přičemž tyto zásahy nemusí být dokonce nutně v souladu s mezinárodním právem. K tomu Rusku slouží primárně zcela záměrně vágní formulace k ospravedlnění vojenské intervence v postsovětském prostoru jako například to, že Rusko může nasadit své vojáky v případě, když ho nějaká země požádá o pomoc, když dojde k útoku na ruské vojáky v zahraničí, či v případě ochrany ruských občanů žijících za hranicemi Ruska.

Rusko je jakožto regionální mocnost ambiciózní a má asertivní přístup k ovládnutí svého regionu, přičemž tento asertivní přístup využívá především ve vztahu k západnímu okraji postsovětského prostoru, tedy právě k východní Evropě a Zakavkazsku. Toto má opět spojitost s ruským negativním postojem k Západu, protože ruská zahraniční politika je ke státům východní Evropy a Zakavkazska více ofenzivní z toho důvodu, že se v těchto regionech nacházejí

také státy, jež mají k případné integraci se západními institucemi, jako je NATO či Evropská unie, kladný vztah a tuto skutečnost Rusko bere jako nabourávání své přirozené sféry vlivu a podkopávání své autority.

Tato regionální mocnost využívá ve vztazích se státy, jež spadají do těchto regionů, primárně donucovací politiky a tímto způsobem si také Kreml vynucuje dodržování nastolených norem a pravidel. V postsovětském prostoru, zejména pak v případě jeho západního okraje, je nastoleno jedno velmi důležité neformálně dané pravidlo, jehož dodržování Moskva vyžaduje. Jedná se právě o uznání výsadního postavení Ruska v regionu a nepodkopávání jeho výsadního vlivu orientací na Západ. Využití donucovací politiky ze strany regionální mocnosti v postsovětském prostoru můžeme totiž nejčastěji pozorovat v případech, kdy se nějaký stát začal sblížovat se Západem, případně když postrádal ochoty zapojit se do integračních projektů, založených Ruskem. Mezi nejčastější donucovací metody, jimiž se Rusko snaží ovlivňovat chování svých sousedů, patří vojenský nátlak (hrozba vojenské síly, rozmístování ruských vojenských jednotek mimo ruské území), energetické vztahy (používání energetických dodávek jako nátlakové páky, přičemž se může jednat o úplné pozastavení či zdražení nebo zlevnění dodávek), a jako donucovací či pobídkový nástroj bývají využívány také dodávky zbraní a vojenských technologií či dohody o dluzích.

Ruská federace se skutečně od rozpadu Sovětského svazu snaží rozvíjet se státy postsovětského prostoru bezpečnostní spolupráci jak na multilaterální, tak na bilaterální úrovni, toto si však s sebou nese spoustu problémů. Od rozpadu SSSR byly Ruskem založeny dvě bezpečnostní organizace, jimiž jsou Společenství nezávislých států a Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti, které mají za cíl regionální bezpečnost a stabilitu pod vedením Ruska obecně zajišťovat, nicméně to zdaleka nefunguje. Postsovětská integrace je založená na tom, že je zde jeden dominantní stát, který vše řídí, a v mezinárodních organizacích pod vedením Ruska je tak jasně daná hierarchie. Jedním ze zásadních problémů těchto bezpečnostních organizací, pod vedením Ruska, je to,

že některé státy vybraných regionů zkrátka postrádají ochotu se s Ruskem na takovém typu spolupráce podílet, a takovými státy je zejména Ukrajina a Gruzie, ale také Moldavsko či Ázerbájdžán. Zmíněné státy vytvořily také svá vlastní uskupení, jako například takzvanou skupinu GUAM, jež byla vytvořena na základě obav zúčastněných států, například z rozmístění ruských vojenských jednotek na jejich území, a toto souvisí již s tím, co již bylo zmíněno výše – když někoho považují za hlavní hrozbu své národní bezpečnosti, postrádá pro mě smysl se s takovým státem podílet na bezpečnostní spolupráci.

Kromě multilaterální bezpečnostní spolupráce rozvíjí Rusko se státy těchto dvou regionů spolupráci na bilaterální úrovni například prostřednictvím společných (dvoustranných) vojenských cvičení, vyzbrojování, výcviku či prostřednictvím poskytování bezpečnostních garancí. I v tomto směru se však ukázalo, že ochota většiny států těchto regionů dobrovolně spolupracovat na ruských bezpečnostních projektech slábne. Zde je možné vidět, že Rusko dokáže vytvořit úspěšný bilaterální model regionální bezpečnostní spolupráce, založený na jeho vlastní dominanci, pouze se státy a územími, jež jsou na ruské vojenské ochraně závislé a postrádají alternativní partnery. Toto platí pro Arménii, k Rusku loajální, ale především potom pro separatistická území, nacházející se v postsovětských státech, jedná se zejména o Abcházii a Jižní Osetii, jež se nacházejí na území Gruzie, a Rusko s nimi vytvořilo takzvané integrované vojenské struktury.

Poslední povinnost, kterou jsem si v této diplomové práci pro garanta bezpečnosti stanovila, je poskytování materiální a finanční pomoci, což je také způsob, jak může regionální mocnost přispět ke stabilitě v regionu. Z popisu toho, kdo může ruskou rozvojovou pomoc čerpat, můžeme opět vidět, jak je pro Rusko od jeho sousedů důležitá loajalita. Ruská federace skutečně rozvojovou a finanční pomoc poskytuje a nejvíce jí čerpá opět k Rusku loajální Arménie. Ruská rozvojová pomoc se zaměřuje například na oddlužení, životní prostředí, rozvoj venkova a infrastruktury, zdravotnictví a potravinovou bezpečnost. Nicméně i zde můžeme nalézt aktivity, jež k regionální stabilitě spíše

nepřispívají, a to je zejména rozsáhlá ekonomická podpora opět kvazistátům, nacházejícím se na území Gruzie, Moldavska, ale také Ukrajiny. Tato ruská podpora postsovětským kvazistátům může být na jednu stranu opravdu vnímána jako stabilizace těchto oblastí, avšak zároveň se tím prohlubuje napětí se státy, na jejichž území se kvazistáty nacházejí, a Ruskem, což vede spíše k destabilizaci regionu jako celku.

Co se týče role Ruské federace při řešení regionálních konfliktů, což je také jedna ze základních povinností, kterou by měla regionální mocnost plnit, ukázalo se, že Rusko nehraje v konfliktech, jež se v těchto regionech v mnou vymezeném výzkumném období (tedy od rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 až po rok 2021) odehrály, zdaleka pouze roli mediátora. Mediátor by měl pomoci stranám konfliktu jejich spor vyřešit, přičemž by měl být nejlépe nestranný, což Ruská federace zdaleka nespĺňuje. Rusko se sice do role mediátora staví a v některých fázích jednotlivých konfliktů jím i skutečně bylo, nicméně role mediátora přerostla vždy v něco více. Moskvu neustále pohání potřeba posilování vlivu v zemích Zakavkazska a východní Evropy, a jakmile cítí ohrožení svých zájmů a vlivu v těchto státech, není jí cizí využít dokonce agresivní metody, jako tomu bylo v konfliktech v Gruzii a v případě Ukrajiny. Konflikty, jež se v postsovětském prostoru od rozpadu Sovětského svazu odehrály, jsou si v zásadě velmi podobné. Ve všech těchto konfliktech se jednalo o etno-politické či teritoriální příčiny a vlastně vždy tyto konflikty skončily vyhlášením takzvaného kvazistátu na území jiného státu a konflikt se nikdy zcela nevyřešil a zůstal tak zamrzlým problémem, podobnost těchto konfliktů tkví také právě v zapojení Ruské federace do nich.

Podobnost mnou zkoumaných postsovětských konfliktů v souvislosti se zapojením Ruska do nich můžeme pozorovat hlavně v případě Gruzie, Ukrajiny a Moldavska, konflikt v Náhorním Karabachu je potom do určité míry odlišný. Rusko separatistické tendence v Gruzii, Moldavsku a na Ukrajině podporuje a v konfliktech v Gruzii Rusko bylo a na Ukrajině stále je dokonce přímo jednou ze stran konfliktu. Účast na mírových procesech Rusku poskytuje přímý vliv na

situaci v těchto státech, ale v případě, že se vše nevyvíjí podle plánu, je Rusko schopné zasáhnout i vojensky, jako tomu bylo v Gruzii v roce 2008, kdy Rusko posléze dokonce uznalo nezávislost Abcházie a Jižní Osetie. V Moldavsku se Rusko také aktivně podílí na mírovém procesu, přičemž Podněstří sice Ruskem uznáno není, nicméně je ze strany Ruska také výrazně podporováno, a to prakticky ve všech oblastech, a zároveň také umožňuje ruskou vojenskou přítomnost nejen v Moldavsku, ale také zároveň v regionu východní Evropy v blízkosti Ukrajiny. Případ Ukrajiny je případům v Gruzii a Moldavsku do určité míry podobný, nicméně je zároveň specifický tím, že Rusko nejenže podporuje separatistické tendence a válku na východě Ukrajiny, ale samo mělo podíl na tom, že ukrajinská krize vůbec vznikla, protože vše začalo ze strany Ruska anexí Krymu v roce 2014. Konflikt mezi Arménií a Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach se od ostatních konfliktů liší v tom, že je zde Rusko sice zapojeno do mírového procesu a dodává zbraně oběma stranám konfliktu, nicméně se nejedná vyloženě o ruskou podporu Náhorního Karabachu, která umožňuje jeho samostatnou existenci, jako tomu je u jiných postsovětských kvazistátů. Rozdíl pramení zejména z toho, že v případech ostatních kvazistátních celků se zároveň jedná o využití argumentu ochrany ruských občanů v zahraničí, protože ve všech ostatních kvazistátech tvoří Rusové výraznou část populace, kdežto v Náhorním Karabachu žijí převážně Arméni. Podpora existence těchto entit v Moldavsku, Gruzii a na Ukrajině má pravděpodobně, vedle posílení ruského vlivu v těchto státech a vytvoření jakéhosi tlaku na ně, také za cíl podkopávat případnou snahu těchto, k Západu pozitivně přistupujícím státům, o začlenění se do západoevropských struktur, protože například NATO zkrátka nepřijme nové členy s nevyřešenými územními otázkami, což je pro Rusko žádoucí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Aljazeera (2020). *Nagorno-Karabakh dispute: Armenia, Azerbaijan standoff explained*. 27. 9. 2020 (<https://www.aljazeera.com/news/2020/9/27/armenia-and-azerbaijan-a-decades-long-bloody-rivalry>, 13. 3. 2021).

Aljazeera (2017). *Ukraine: Who controls what*. 5. 9. 2017 (<https://www.aljazeera.com/news/2017/2/5/ukraine-who-controls-what>, 23. 3. 2021).

Anthony, Ian (2020). Escalating violence in Nagorno-Karabakh: Local solution offer the main hope. *SIPRI*. 30. 9. 2020 (<https://www.sipri.org/commentary/expert-comment/2020/escalating-violence-nagorno-karabakh-local-solutions-offer-main-hope>, 14. 3. 2021).

Bahenský, František (2019). Euroasijský panregion. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol. (2012). *Panregiony ve 21. století: vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Balabán, Miloš (2010). Rusko. In: Balabán, Miloš – Rašek, Antonín a kol., *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti* (Praha: Karolinum), s. 43–74.

BBC (2020a). *Armenia, Azerbaijan and Russia sign Nagorno-Karabakh peace deal*. 10. 11. 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-54882564>, 15. 3. 2021).

BBC (2020b). *Armenia-Azerbaijan: Why did Nagorno-Karabakh spark a conflict?* 12. 11. 2020 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-54324772>, 14. 3. 2021).

Beneš, Vít (2010). Teorie rolí: Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky. *Mezinárodní vztahy* 4 (10), s. 72–87.

Beršidskij, Leonid (2020). Na Rusku záleží? Válka o Karabach probouzí pochybnosti o tom, zda Kreml kontroluje zamrzlé konflikty. *Český rozhlas*. 15.

11. 2020 (<https://plus.rozhlas.cz/na-rusku-zalezi-valka-o-karabach-probouzi-pochybnosti-o-tom-zda-kreml-kontroluje-8360909>, 19. 3. 2021).

Brzezinski, Zbigniew (1999). *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha* (Praha: Mladá fronta).

Buchar, Jan (2017). Anexe Krymu. In: Jan Šír a kol. (2017). *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karlova univerzita).

Buzan, Barry – Little, Richard (2000). *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations* (New York: Oxford University Press).

Buzan, Barry – Wæver Ole (2003). *Regional and Powers The Structure of International Security* (New York: Cambridge University Press).

Całus, Kamil (2013). An aided economy. The characteristics of the Transnistrian economic model. *OSW*. 16. 5. 2013 (<https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2013-05-16/aided-economy-characteristics-transnistrian-economic-model>, 19. 3. 2021).

Carnegie Europe (2018). *Transdnjestria: „My Head Is in Russia, My Legs Walk to Europe*. 12. 3. 2018 (<https://carnegieeurope.eu/2018/12/03/transdnjestria-my-head-is-in-russia-my-legs-walk-to-europe-pub-77843>, 24. 3. 2021).

CIA (2021). *Russia – Energy* (<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/#energy>, 18. 2. 2021).

Cooley, Alexander (2017). Whose Rules, Whose Sphere? Russian Governance and Influence in Post-Soviet States. *Carnegie Endowment for International Peace*. 30. 6. 2017 (<https://carnegieendowment.org/2017/06/30/whose-rules-whose-sphere-russian-governance-and-influence-in-post-soviet-states-pub-71403>, 26. 2. 2021).

Consilium EU (2020). *Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině*. 5. 10. 2020 (<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/>, 16. 2. 2021).

Council on Foreign Relations (2020). *Global Conflict Tracker – Conflict in Ukraine* (<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/conflict-ukraine>, 28. 3. 2021).

CRS Report (2014). *Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests*. 31. 3. 2014 (https://www.everycrsreport.com/files/20140331_RL33407_efaec29ee2a5d2a7422e9fb0a512ae98e13f83e0.pdf, 19. 3. 2021).

Česká televize (2020). *Na východě Ukrajiny začalo platit další příměří, Kyjev však viní separatisty z jeho porušení*. 27. 7. 2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3148800-na-vychode-ukrajiny-ma-zacit-primeri-mezi-vladou-a-separatisty>, 29. 3. 2021).

Česká televize (2008). *Rusko zablokovalo působení mise OBSE v Gruzii*. 23. 12. 2008 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1428990-rusko-zablokovalo-pusobeni-mise-obse-v-gruzii>, 8. 3. 2021).

Česká televize (2019). *Ukrajina a Rusko souhlasily v Paříži s příměřím do konce roku. Zásadní neshody trvají*. 10. 12. 2019 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3000212-putin-zelenskyj-merkelova-a-macron-jednaji-o-rusko-ukrajinske-valce>, 29. 3. 2021).

Dascalu, Diana (2019). Frozen Conflicts and Federalization: Russian Policy in Transnistria and Donbass. *Columbia SIPA Journal of International Affairs*. 22. 5. 2019 (<https://jia.sipa.columbia.edu/online-articles/frozen-conflicts-and-federalization-russian-policy-transnistria-and-donbass>, 23. 3. 2021).

Destradi, Sandra (2010). Regional powers and their strategies: empire, hegemony, and leadership. *Review of International Studies*, 36 (4), s. 903–930.

Drulák, Petr (2003). *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Druláková, Radka – Trávníčková, Zuzana – Zemanová, Štěpánka (2009). Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy* 9 (1), s. 66–85.

Embassy of Ukraine in Ireland (2021). *Foreign Ministry Statment on Seven Years Since the Beginning of Russias Armed Aggression Against Ukraine*. 19. 2. 2021 (<https://ireland.mfa.gov.ua/en/news/zayava-mzs-ukrayini-do-7-ih-rokovin-pochatku-zbrojnoyi-agresiyi-rosiyi-proti-ukrayini>, 27. 3. 2021).

Euroskop (2009). *Rusko vetovalo prodloužení mise OSN v Gruzii*. 16. 6. 2009 (<https://www.euroskop.cz/38/12558/clanek/rusko-vetovalo-prodlouzeni-mise-osn-v-gruzii/>, 8. 3. 2021).

Fisher, Max (2014). Everything you need to know about the Ukraine Crisis. *VOX*. 3. 9. 2014 (<https://www.vox.com/2014/9/3/18088560/ukraine-everything-you-need-to-know>, 27. 3. 2021).

Fisher, Sabine ed. (2016). Not Frozen! The unresolved Conflict over Transistria, Abkhazie, South Osetia and Nagorno-Karabakh in Light of the Crisis over Ukraine. *SWP Research Paper* (https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2016RP09_fhs.pdf, 24. 3. 2021).

Fjodorov, Jurij (2017). Válka na východní Ukrajině. In: Jan Šír a kol. (2017). *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karlova univerzita).

Flemes, Daniel – Nolte, Detlef (2010). Introduction. In: Flemes, Daniel (2010). *Regional Leadership in the Global System. Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers* (Farnham, Burlington: Ashgate), s. 1–14.

Frazier, Derrick – Stewart-Ingersoll, Robert (2010). Regional powers and security: A framework for understanding order within regional security complexes. *European Journal of International Relations* 16 (4), s. 731–753.

Geopolitical Monitor (2015). *Map: Ukraine Civil War*. 2. 5. 2015 (<https://www.geopoliticalmonitor.com/map-ukraine-civil-war-020515/>, 23. 3. 2021).

Gigitashvili, Givi (2016). Russia's National Interests and Foreign Policy Preferences. *Latvian Institute of International Affairs* 10. 11. 2016 (<http://www.liia.lv/en/opinions/russias-national-interests-and-foreign-policypreferences-554>, 28. 2. 2021).

Gill, Graeme (2015). Putin, Nationalism and Foreign Policy. In: Kanet, Roger – Sussex, Matthew eds., *Power, Politics and Confrontation in Eurasia* (London: Palgrave Macmillan), s. 42–63.

Global Conflict Tracker (2021). *Nagorno-Karabakh Conflict* (<https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/nagorno-karabakh-conflict>, 15. 3. 2021).

Goryashko, Sergei (2018). South Ossetia: Russia pushes roots deeper into Georgian land. *BBC News*. 8. 8. 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-45100160>, 6. 3. 2021).

Harding, Luke (2021). Russia committed human rights violation in Georgia war, ECHR rules. *The Guardian*. 21. 1. 2021 (<https://www.theguardian.com/world/2021/jan/21/russia-human-rights-violation-georgia-war-echr-ruling>, 9. 3. 2021).

Havlíček, Pavel – Lebduška, Michal – Soušková, Tereza (2020). Běloruské protesty 2020: výzva pro českou východní politiku. *Asociace pro mezinárodní otázky* (https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2020/11/AMO_Beloruske_protesty_2020.pdf, 24. 2. 2021).

Havlíček, Pavel (2016). Válka na Ukrajině pokračuje, evropské sankce platí dál. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 8. 7. 2016 (<https://www.amo.cz/valka-na-ukrajine-pokracuje-evropske-sankce-plati-dal/>, 29. 3. 2021).

Havlíček, Pavel (2018). Východní Evropa. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 21. 10. 2018 (<https://www.amo.cz/cs/agenda-pro-ceskou-zahranicni-politiku/vychodni-evropa/>, 28. 3. 2021).

Hnízdo, Bořivoj (1995). *Mezinárodní perspektivy politických regionů* (Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku).

Holsti, Kal, J. (1970). National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy. *International Studies Quarterly* 14 (3), s. 233–309.

Charta OSN (1968). *Charta Organizace spojených národů a statut Mezinárodního soudního dvora* (<http://dag.un.org/bitstream/handle/11176/387330/CZECH.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 6. 2. 2021).

Informacionno-analiticheskiy portal Soyuznogo gosudarstva (nedatováno). *Dogovor o sozdanii Soyuznogo gosudarstva* (<https://soyuz.by/dogovor-o-sozdanii-soyuznogo-gosudarstva>, 24. 2. 2021).

International Crisis Group (2021). *Cooperation over Conflict in the South Caucasus*. 29. 1. 2021 (<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/caucasus/nagorno-karabakh-conflict/cooperation-over-conflict-south-caucasus>, 14. 3. 2021).

Klein, Margarete (2019). Russia s Military Policy in the Post-Soviet Space: Aims, Instrument and Perspectives. *SWP Research Paper* (https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2019RP01_kle.pdf, 26. 2. 2021), s. 1–40.

Konstituciya Rossiyskoy Federacii (1993) *Glava 4. Prezident Rossiyskoy Federacii*, staťya 80 (<http://www.constitution.ru/10003000/10003000-6.htm>, 11. 2. 2021).

Koštoval, Daniel (nedatováno). *Sankce Rady bezpečnosti OSN a donucení v mezinárodním právu* (file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/948-Article%20Text-1921-1-10-20140806.pdf, 27. 3. 2021).

Krejčí, Oskar (2014). *Mezinárodní politika* (Praha: Ekopress s.r.o.).

Kubicek, Paul (2009). The Commonwealth of Independent States: An Example of Failed Regionalism? *Review of International Studies* 35 (9), s. 237–256.

Kugler, Jacek – Organski, A. F. K. (1989). The Power Transition: A Retrospective and Prospective Evaluation. In: Midlarsky, M. I. ed. (1989). *Handbook of War Studies* (Winchester: Unwin Hyman), s. 171–194.

Kuchyňková, Petra (2006). Utváření ruské zahraniční politiky po roce 1991 v postsovětském prostoru. In: Kuchyňková, Petra – Šmíd, Tomáš (2006). *Rusko jako geopolitický aktér v postsovětském prostoru* (Brno: Masarykova univerzita).

Küfurst, Jaroslav (2014). Východní Evropa mezi hodnotovou vizí a mocenskou revizí. *Ústav mezinárodních vztahů* 10. 7. 2014 (<https://www.iir.cz/article/vychodni-evropa-mezi-hodnotovou-vizi-a-mocenskou-revizi>, 20. 2. 2021).

Laryš, Martin (2011). Perspektivy rozvoje Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti (ODKB). *Asociace pro mezinárodní otázky* (<http://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-BP-2011-8.pdf>, 22. 2. 2021).

Leichtová, Magda (2010). *Pod maskou medvěda: Nedorozumění ve vztazích Ruska a Západu po skončení studené války* (Brno: Václav Klemm).

Lídl, Václav (2015). Eurasijská integrace, ideologie a iredenta. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 26. 11. 2015 (<http://www.amo.cz/eurasijska-integrace-ideologie-a-iredenta/>, 13. 2. 2021).

Lidové noviny (2020). *Rusko poskytne Arménii potřebnou pomoc v bojích o Náhorní Karabach. Putin vyslyšel prosbu Pašinjana*. 31. 10. 2020

(https://www.lidovky.cz/svet/armenie-a-azerbajdzan-slibily-ze-nebudou-utocit-na-civilisty-v-konfliktu-o-nahorni-karabach-klid-zbr.A201031_070651_ln_zahranici_liam, 18. 3. 2021).

Lo, Bobo (2002). *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era* (New York: Palgrave).

MacFarlane, Neil, S. (2018). Contested Regional Leadership: Russia and Eurasia In: Hannes, Ebert – Flandes, David (2018) *Regional Powers and Contested Leadership* (Hamburg: Palgrave macmillan).

Malyarenko, Tetyana – Wolff, Stefan (2020). A New Dynamic for the Post-Soviet Conflict Settlement: The Case of Transnistria and the Donbas. *Wilson Center*. 30. 11. 2020 (<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/new-dynamic-post-soviet-conflict-settlement-case-transnistria-and-donbas>, 23. 3. 2021).

Markedonov, Sergey (2018). Russia and the conflicts in the South Caucasus: main approaches, problems, and prospects. *Journal of Conflict Transformation*. 20. 12. 2018 (<https://caucasusedition.net/russia-and-the-conflicts-in-the-south-caucasus-main-approaches-problems-and-prospects/>, 7. 3. 2021).

Matzek, Jan (2016). Anexe Krymu Ruskou federací. *Politika a společnost* (https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2016/01/Matzek_Anexe-Krymu-Ruskou-federac%C3%AD_%C4%8CJ.pdf, 27. 3. 2021).

Medvědĕv, Dimitrij (2008). *Zayavlenie Prezidenta Rossiyskoy Federacii Dimitriya Medvedeva*. 26. 8. 2008 (<http://kremlin.ru/events/president/transcripts/1222>, 9. 3. 2021).

Melvin, Neil, John – Klimenko, Ekaterina (2020). Shifting conflict and security dynamics in the Caucasus: The role of regional powers. *SIPRI*. 1. 6. 2020 (<https://www.sipri.org/commentary/blog/2016/shifting-conflict-and-security-dynamics-caucasus-role-regional-powers>, 19. 3. 2021).

Miarka, Aleksandra, Agnieszka (2020). Para-states as an instrument for strengthening Russia's position – the case of Transnistria. *Journal of Strategic Security* 13 (2), s. 1–20.

MID Rossii (nedatováno a). *Deyatel'nost ODKB* (<https://www.mid.ru/deatel-nost-odkb>, 20. 2. 2021).

MID Rossii (2014). *Koncepciya gosudarstvennoy politiki RF v sfere sodeystviya mezhdunarodnomu razvitiyu*. 20. 4. 2014 (https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/64542, 28. 2. 2021).

MID Rossii (2016). *Koncepciya vneshney politiki Rossiyskoy Federacii*. 1. 12. 2016 (https://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/2542248, 11. 2. 2021).

MID Rossii (nedatováno d). *Ob uregulirovanii krizisa na Ukraine* (<https://www.mid.ru/situacia-na-ugo-vostoke-ukrainy>, 27. 3. 2021).

MID Rossii (nedatováno b). *O razvitii sotrudnichestva v ramkah Sotrudnichestva nezavisimyh gosudarstv* (<https://www.mid.ru/o-razvitii-sotrudnichestva-v-ramkah-sodruzestva-nezavisimyh-gosudarstv>, 20. 2. 2021).

MID Rossii (nedatováno c). *Pridnestrovskoe uregulirovanie* (<https://www.mid.ru/pridnestrovskoe-uregulirovanie>, 23. 3. 2021).

MID Rossii (2005). *Rossiya i problemy ukrepleniya mezhdunarodnogo prava* (http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/position_word_order/-/asset_publisher/6S4RuXfeYIKr/content/id/431956, 16. 2. 2021).

Mikysková, Jitka (2017). Z anexe Krymu se stal zamrzlý problém. Pomůže nátlak? *Ústav mezinárodních vztahů*. 1. 1. 2017 (<https://www.iir.cz/article/z-anexe-krymu-se-stava-zamrzly-problem-pomuze-tlak-na-rusko>, 27. 3. 2021).

Ministry of Foreign Affairs of Georgia (nedatováno). *National Security Concept of Georgia* (https://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/NationalSecurityConcept.aspx, 9. 3. 2021).

Ministry of Foreign Affairs of Republic of Armenia (nedatováno). *Nagorno-Karabakh issue* (https://www.mfa.am/en/nagorno-karabakh-issue/, 14. 3. 2021).

Morgenthau, Hans (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred A. Knopf).

Nolte, Detlef (2007). How Compare Regional Powers: Analytical Concepts and Research Topics. *GIGA German Institute of Global and Area Studies*. 12. 5. 2007 (https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/212a550d-597b-4f60-86df-ec73a8e43707.pdf, 14. 1. 2021).

Nye, Joseph, S. (2008) Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 616 (8), s. 94–109.

OSCE (1995). *Mandate of Co-Chairmen of the Conference on Nagorno Karabakh under the auspices of the OSCE (“Minsk Conference“)*. 23. 3. 1995 (https://www.osce.org/files/f/documents/f/f/70125.pdf, 14. 3. 2021).

OSCE (2020). *Survey of OBCE Field Operation*. 26. 8. 2020 (https://www.osce.org/files/f/documents/6/5/74783_2.pdf, 8. 3. 2021), s. 49–54.

Pahlman, Kari (2015). The securitisation of aid and the associated risks to human security and development. *The ANU Undergraduate Research Journal* 6, s. 49–61.

Palašáková, Pavla (2020). Arméni v Náhorním Karabachu prohráli: Rusko posílí svůj vliv. *E15*. 10. 11. 2020 (https://www.e15.cz/zahranicni/analyza-armeni-v-nahornim-karabachu-prohrali-rusko-posili-svuj-vliv-1375037, 19. 3. 2021).

Peace Research Center Prague (nedatováno a). *Georgia vs. South Ossetia 2008 – ongoing by 2011* (<https://www.prcprague.cz/fcdataset/georgia-southossetia>, 9. 3. 2021).

Peace Research Center Prague (nedatováno b). *Moldova vs. Transnistria – 1992 – ongoing by 2011* (<https://www.prcprague.cz/fcdataset/moldova-transnistria>, 22. 3. 2021).

Pedersen, Thomas (2002). Cooperative Hegemony: Power, Ideas and Institutions in Regional Integration. *Review of International Studies* 28 (4), s. 677–696.

Peřková, Alexandra (2007). Politika Ruskej federácie v oblasti energetiky. *Asociace pro mezinárodní otázky* (<https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/amocz-RP-2007-7.pdf>, 26. 2. 2021), s. 1–17.

Ponížilová, Martina (2016). *Regionální řád a mocnosti Blízkého východu. Formování blízkovýchodního řádu na pozadí soupeření regionálních mocností v letech 1945-2015* (Praha: Dokořán s.r.o.).

Putin, Vladimír (2005). *Poslanie Federalnomu Sobraniyu Rossiyskoy Federacii*. 25. 4. 2005 (<http://kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>, 11. 2. 2020).

Republic of Azerbaijan Ministry of Foreign Affairs (nedatováno). *The aggression of Armenia against Azerbaijan* (<https://mfa.gov.az/en/content/12/the-aggression-of-armenia-against-azerbaijan>, 14. 3. 2021).

RIA Novosti (2017). *Putin obyasnil, pochemu schitaet raspad SSSR krupneyshey katastrofoy veka*. 13. 6. 2017 (<https://ria.ru/20170613/1496353896.html>, 11. 2. 2021).

Rosiyskaya gazeta (2015). *Ukaz Prezidenta Rossiyskoy federacii ot 31 dekabrya 2015 goda N 683 „O Strategii nacionalnoy bezopasnosti Rossiyskoy Federacii*. 31. 12. 2015 (<https://rg.ru/2015/12/31/nac-bezopasnost-site-dok.html>, 13. 2. 2020).

Řehák, Vilém (2011). Mediace jako nástroj řešení konfliktů: Příklad občanské války v Libérii. *Mezinárodní vztahy* 11 (3), s. 30–54.

Shagina, Maria (2020). Has Russias Pivot to Asia Worked? *The Diplomat*. 10. 1. 2020 (<https://thediplomat.com/2020/01/has-russias-pivot-to-asia-worked/>, 16. 2. 2021).

SIPRI (nedatováno). Conflict and peacebuilding in the Caucasus. *Stockholm International Peace Research Institute* (<https://www.sipri.org/research/conflict-peace-and-security/russia-and-eurasia/conflict-and-peacebuilding-caucasus>, 6. 3. 2021).

Soukup, Ondřej (2009). Medvědév vládne Rusům rok. Tandemokraticky s Putinem. *Hospodářské noviny*. 7. 5. 2009 (<https://zahranicni.ihned.cz/c1-37016480-medvedev-vladne-rusum-rok-tandemokraticky-s-putinem>, 3. 3. 2021).

Souleimanov, Emil – Hoch, Tomáš (2012). *Role Ruska v konfliktech a mírových procesech v Abcházii a Jižní Osetii v letech 1991–2008* (Praha: Auditorium).

Soušková, Tereza (2021). Mýty o válce v Náhorním Karabachu. *Asociace pro mezinárodní otázky*. 10. 1. 2021 (<https://www.amo.cz/myty-o-valce-v-nahornim-karabachu/>, 16. 3. 2021).

Šimov, Jaroslav (2016). „Barevné revoluce“ v zemích SNS: To be continued? *Asociace pro mezinárodní otázky*. 22. 2. 2016 (<https://www.amo.cz/barevne-revoluce-v-zemich-sns-to-be-continued/>, 22. 2. 2021).

Šír, Jan (2017). Krym v rusko-ukrajinských vztazích. In: Jan Šír a kol. (2017). *Ruská agrese proti Ukrajině* (Praha: Karlova univerzita).

The World Bank (2015). Increasing Food security in Eurasia and Beyond through Shared Knowledge and Expertise. *The World Bank*. 30. 4. 2015 (<https://www.worldbank.org/en/news/feature/2015/04/30/increasing-food-security-in-eurasia-and-beyond-through-shared-knowledge-and-expertise>, 28. 2. 2021).

Thomson, Nick (2017). Ukraine: Everything you need to know about how we got there. *CNN*. 3. 2. 2017 (<https://edition.cnn.com/2015/02/10/europe/ukraine-war-how-we-got-here/index.html>, 28. 3. 2021).

Tichý, Lukáš (2014). Rusko-ukrajinský spor o plyn. *Ústav mezinárodních vztahů*. 18. 6. 2014 (<https://iir.cz/article/rusko-ukrajinsky-spor-o-plyn>, 26. 2. 2021).

Trenin, Dmitrij (2019). *20 Years of Vladimir Putin: How Russian Foreign Policy Has Changed*. 28. 8. 2019 (<https://carnegie.ru/2019/08/28/20-years-of-vladimir-putin-how-russian-foreign-policy-has-changed-pub-79742>, 11. 2. 2021).

Trockij, Michail (2019). The Emerging Great Power Politics and Regionalism: Structuring Effective Regional Conflict Management. *Global Policy* 10 (2), s. 14–21.

Turcsányi, Q. R. (2015). Systémový přístup ke studiu mezinárodních vztahů. In: Pšejka P. – Suchý, P. – Krpec, O.- Kříž, Z. eds. (2015). *Moc a zájmy v mezinárodním systému: procesy aktéři a problémy v mezinárodních vztazích* (Brno: Muni Press), s. 22–60.

Waisová, Šárka (2011). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk).

Waal de, Thomas (2018). Pochemu rossiyskoe priznaznanie Abchazii i Juzhnoj Osetii ne prineslo nikomu vygod. *Moskovskiy Centr Karnegi*. 3. 9. 2018 (<https://carnegie.ru/commentary/77146>, 9. 3. 2021).

Wang, Wan (2015). Impact of Western Sanctions on Russia in the Ukraine Crisis. *Journal of Politics and Law* 8 (2), s. 1–6.

Wehner, Leslie (2011). Roles and actions of leadership: Brazil and the South American others. In: Godehardt, Nadine – Nabers, Dirk, *Regional Powers and Regional Orders* (London: Routledge), s. 137–154.

Wilson, L. Jeanne (2017). The Russian Pursuit of Regional Hegemony. *Russia's Dual Roles in Global Politics as a Traditional Great Power and Rising Power* 2 (1), s. 7–25.

Zaytsev, K. Yury (2020). Russia's Approach to Official Development Assistance and Its Contribution to the SDGs. *The Palgrave Handbook of Development Cooperation for Achieving the 2030 Agenda*. 1. 12. 2020 (https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-57938-8_22, 28. 2. 2021).

RESUMÉ

The topic of the proposed diploma thesis includes the role of regional powers in conflict resolution, as well as in peacekeeping and security. Specifically, I focus on a case study of the Russian Federation. In my point of view, the Russian Federation can be considered as a regional power in the regions of Transcaucasia and in Eastern Europe. Nevertheless, the aim of my dissertation was to find out whether the regional policy of the Russian Federation destabilizes these regions or rather contributes to maintaining peace and security within them.

In the theoretical background, I define the basic concepts that are associated with this thesis, such as region, power and regional power. Based on the first part of the theoretical chapter, I define five basic points that regional power should meet. In the second part I deal with the roles and functions that these types of states should play. Specifically, I focus on roles and functions related to peacekeeping and security. Finally, my thesis also discusses options for resolving conflicts in the international system (region) that countries have.

In the following research part, I deal with the foreign policy of the Russian Federation, which contributes to understanding the Russian point of view about the international system and the region of the post-Soviet space and what role it attributes to itself. The third chapter of this diploma thesis was already specifically focused on two regions selected by myself, Transcaucasia and Eastern Europe. In the first part of the third chapter, I deal with the Russian Federation and its role as a security guarantor and the functions that such a state should perform. It contains the establishment of regional security organizations, bilateral pacts, monitoring compliance with established rules and standards, and the provision of material assistance. Last but not at least, I deal with the resolution of the conflicts in Eastern Europe and the Transcaucasus in the context of the role of the Russian Federation in resolving them in the following subchapters.

Finally, in the conclusion of my diploma thesis, the results of my research are presented. That is, whether Russian regional policy rather destabilizes the regions of the Caucasus and Eastern Europe or, on the contrary, contributes to maintaining peace and security.

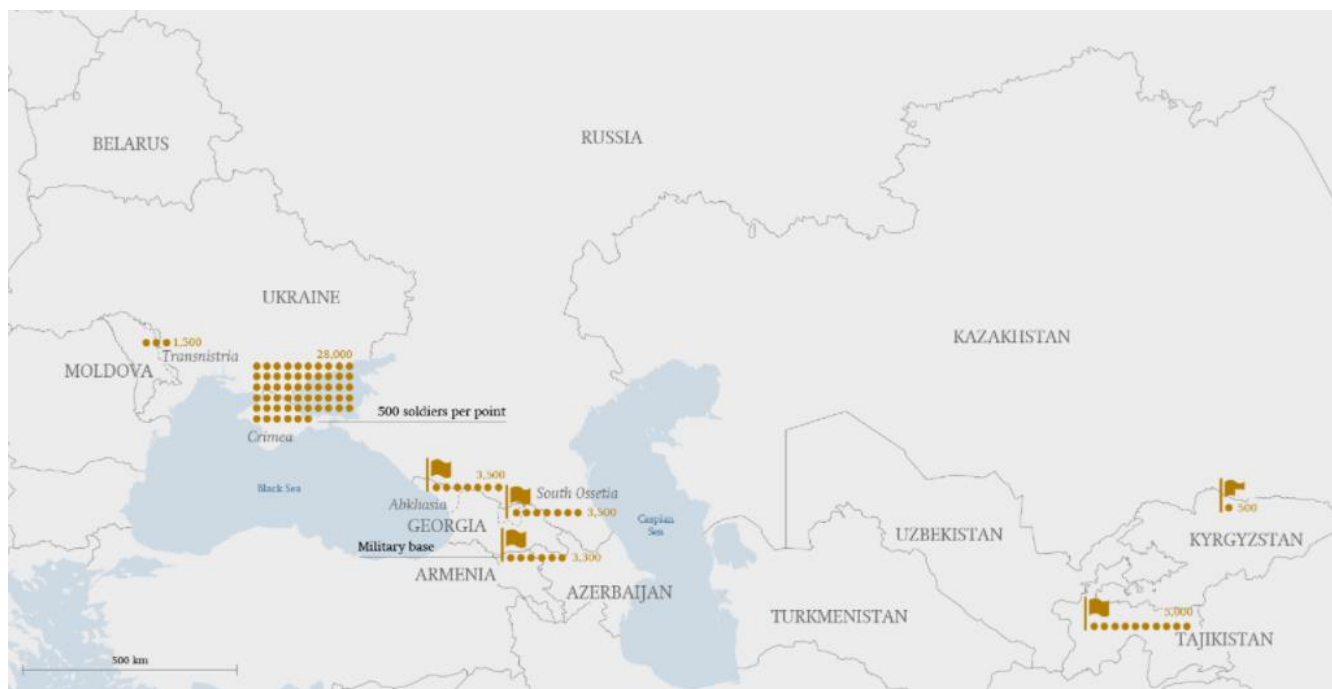
PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Nevyřešené konflikty v Zakavkazsku a ve východní Evropě

Zdroj: Fisher (2016)

Příloha č. 2: Ruská vojenská přítomnost v postsovětském prostoru (2018)

Zdroj: Klein (2019)

Příloha č. 3: Distribuce ruské oficiální bilaterální rozvojové pomoci zemím Zakavkazska a východní Evropy v letech 2012–2017 (v milionech USD)

Země	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Arménie	5,79	5,26	5,86	37,37	40,33	15,63
Ázerbájdžán	1,73	-	0,48	0,01	0,05	2,49
Bělorusko	0,11	1,47	2,5	2,97	2,87	2,25
Ukrajina	1,15	0,69	6,82	-	5,62	5

Zdroj: Zaytsev (2020)

Příloha č. 4: Mapa Gruzie – umístění Abcházie a Jižní Osetie

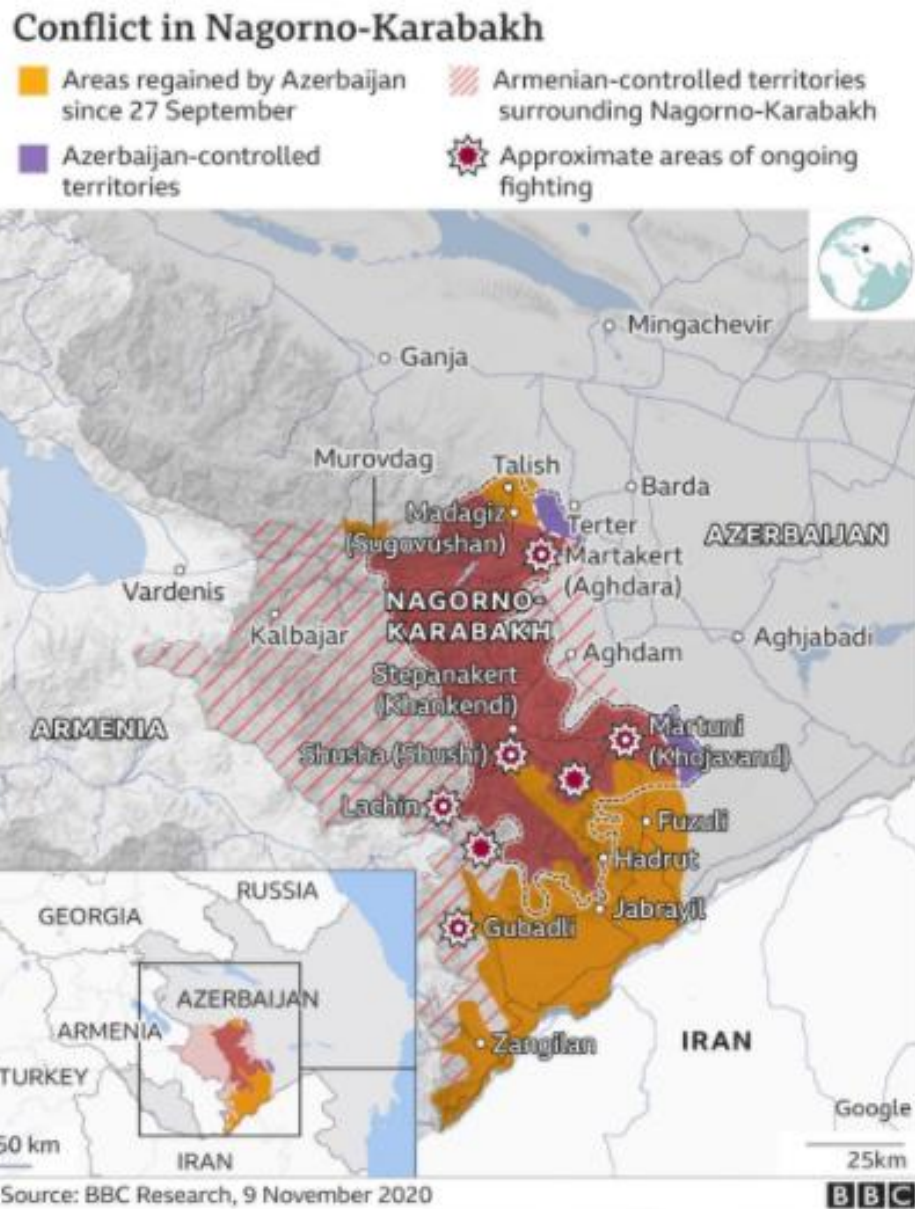
Zdroj: Goryashko (2018)

Příloha č. 5: Mapa umístění Náhorního Karabachu

Aljazeera (2020)

Příloha č. 6: Aktuální situace kontroly nad územím Náhorního Karabachu

BBC (2020a)

Příloha č. 7: Podněstří

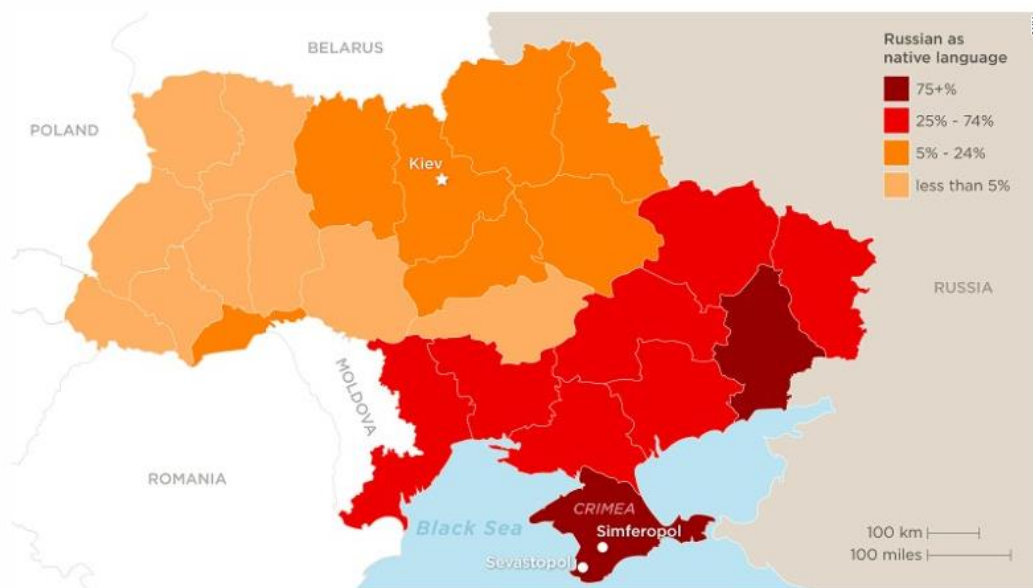
Zdroj: Carnegie Europe (2018)

Příloha č. 8: Rusko-ukrajinský konflikt – mapa ukazující kontrolu států nad územím

Zdroj: Aljazeera (2017)

Пříloha č. 9: Používání ruského jazyka na Ukrajině demonstrující rozdělenost země

Zdroj: Thomson (2017)

Пříloha č. 10: Sporné území na východě Ukrajiny

Zdroj: Geopolitical Monitor (2015)